

OKRĘGOWA
BIBLIOTEKA
PEDAGOGICZNA
KURATORIUM
O. S. GDAŃSK.

5152

KOMENTARZY | Nr 1

KODEKS POSTĘPOWANIA NIESPORNEGO

Księga I
Część ogólna

o r a z

przepisy szczegółowe jednolitego postępowania niespornego

z objaśnieniami

w opracowaniu

Jana Jakóba LITAUERA

Ł Ó D Ź 1946

Nakładem Spółdzielni Wydawniczej „P R A W O”

5446

Nr 1

BIBLIOTEKA KOMENTARZY

Nr 1

KODERS

POSTĘPOWANIA NIESPORNego

K s i ę g a I

Część ogólna

o r a z

przepisy szczegółowe jednolitego postępowania niespornego

z objaśnieniami

w opracowaniu

Jana Jakóba LITAUERA

Ł Ó D Ź 1946

Nakładem Spółdzielni Wydawniczej „P R A W O”

R-12. Rzyg. "Domu Rzyg" Nr. 10 VIII

17. II. 51

Inw. 5159

Dz. 34

PRZEDMOWA

Zadanie niniejszej pracy polega na zebraniu i pierwiastkowem oświeceniu przepisów jednolitego dla całego Państwa sądowego postępowania niespornego. W Polsce przed ostatnią wojną obok kompleksów dzielnicowych sądownictwa niespornego, ściśle związanych z dzielnicowymi normami prawa materialnego, od czasu do czasu pojawiały się ustawy, które pewne stosunki prawne na całym obszarze Państwa przekazywały do drogi postępowania niespornego, jednak jednolite tu było raczej tło materialne tych ustaw, natomiast postępowanie, acz typu niespornego, w przeważnej części było odmienne na każdym obszarze prawnym. Prace przygotowawcze Komisji Kodyfikacyjnej nad ujednolajnieniem postępowania niespornego bez względu na różnorodność stosunków materialno-prawnych były dość daleko posunięte¹⁾, lecz zawierucha wojenna wykończeniu tych prac przeszkodziła. Dobrze się tedy stało, że ustawodawca powojenny, nawiązując do przygotowanej już przez Komisję i ogłoszonej drukiem części ogólnej kodeksu postępowania niespornego, postanowił tę część kodeksu wprowadzić w życie, dzięki bowiem temu uczyniony został poważny krok w kierunku ujednolajnienia postępowania niespornego, które przy odmiennym jeszcze — w związku z prawem materialnym — unormowaniem części szczegółowej postępowania

1. Uchwalone były w pierwszym czytaniu następujące projekty Komisji: a) ogłoszone drukiem: 1) księga I kodeksu postępowania niespornego, 2) do księgi II rozdział o postępowaniu spadkowym; b) nieogłoszone: 3) ubezwłasnowolnienie, 4) uznanie za zmarłego, 5) uprawnienie dzieci nieślubnych, 7) przysposobienie, 8) postępowanie w sprawach majątkowych małżeńskich, 9) odszkodowanie za wywłaszczenie, 10) dobrowolna i pozaegzekucyjna sprzedaż w drodze licytacji.

Ponadto opracowane były, lecz nie rozpatrzone lub częściowo rozpatrzone, następujące referaty członków Komisji Allerhanda, Dbałowskiego i Waśkowskiego: 1) stosunek rodziców do dzieci, 2) opieka i kuratela, 3) umorzenie dokumentów na okaziciela, 4) stosunki między współwłaścicielami, 5) odnowienie i wyznaczenie granicy, 6) intromisja, 7) postępowanie rejestrowe, 8) nabycie własności przez zasiedzenie, 9) odwołanie pełnomocnictwa, 10) złożenie do depozytu sądowego:

na różnych obszarach kształtować będzie jednak naogół jednolity obraz tego postępowania.

W miarę postępów unifikacji prawa materialnego postępować będzie i unifikacja szczegółowej części postępowania niespornego, i w ten sposób utworzy się całkowicie jednolite postępowanie, czyli wypełni się księga II kodeksu, a tym samym powstanie całość kodeksu postępowania niespornego. Wyraźny postęp w tym kierunku znamionują już nowe ustawy (w postaci dekretów) w sprawach o ubezwłasnowolnienie, o uznanie za zmarłego, o odtworzenie, sprostowanie i unieważnienie aktów stanu cywilnego. W tym więc zakresie sądy cperować będą już całkowicie jednolitym aparatem postępowania niespornego. Pozatem w przygotowaniu są już dalsze działy postępowania dla innych stosunków prawnych. W zbiorze niniejszym nie pominięto jednak i tych — wyżej już wspomnianych — ustaw przedwojennych, które, będąc oparte na jednolitym podłożu materialnym, odsyłały z konieczności do różnorodnych zasad postępowania niespornego. Nie pominięto dlatego, że wprowadzona w życie część ogólna kodeksu nadaje już postępowaniu w tych przypadkach znamię całkowitej jednolitości. Stopień aktualności w obecnej chwili tej kategorii ustaw nie może wchodzić w rachubę przy układaniu niniejszego zbioru ze względu na jego specjalny cel.

Początek prac nad kodyfikacją postępowania niespornego odnieść należy do drugiej połowy 1928 r., kiedy to w sekcji postępowania cywilnego Komisji Kodyfikacyjnej celem opracowania projektu jednolitego dla całego Państwa ustawy o postępowaniu niespornym, ustanowieni byli, wobec rozległości materii dwaj referenci — prof. M. Allerhand i prof. E. Waśkowski. Ze względu na różnorodność spraw, które wchodzą w zakres drogi postępowania niespornego według ustawodawstw dzielnicowych i które nadto — wobec wyrażnej w tym kierunku tendencji rozwojowej — mogą być do tej drogi przekazane przez przyszłe ustawodawstwo polskie, zewszecmiar wskazane było ustalenie ogólnych przepisów, któreby podlegały zastosowaniu we wszystkich rodzajach postępowania niespornego, o ile dla poszczególnych stosunków nie byłyby uczynione odpowiednie wyjątki. Pierworys projektu takich przepisów opracował prof. Allerhand me-

tołą dedukcyjną, wychodząc z pojęcia i zadań postępowania niespornego, natomiast prof. Waśkowski zastosował metodę indukcyjną, mianowicie po uprzednim opracowaniu przepisów tego postępowania w najbardziej typowych rodzajach spraw wyłuszczył z nich normy o charakterze ogólnym. Uzgodnienie i uzupełnienie opracowanych tymi metodami zasad, mających stanowić część ogólną przyszłego kodeksu postępowania niespornego, było zadaniem subkomitetu, w którego skład weszli: prezes sekcji J. J. Litauer, obaj referenci i sędzia Sądu Najwyższego Wł. Dbałowski. Przystąpiwszy w listopadzie 1930 r. do wykonania tego zadania, subkomitet z natury rzeczy zajął się opracowaniem nietylko projektu części ogólnej kodeksu, ale też zestawieniem projektu części szczegółowej na podstawie materiałów przygotowanych przez obu referentów, przyczem w miarę opracowywania części szczegółowej ulegała rozbudowie i pogłębieniu część ogólna projektu. W pierwszym zarysie projekt części ogólnej kodeksu był gotowy w październiku 1932 r. Następnie, w związku z wewnętrzną reorganizacją Komisji Kodyfikacyjnej i skasowaniem sekcji postępowania cywilnego, w styczniu 1933 r. utworzono osobną podkomisję postępowania niespornego, w której skład weszli: J. J. Litauer jako przewodniczący, obaj referenci, sędziowie Sądu Najwyższego Wł. Dbałowski i W. Miśkiewicz oraz notariusz J. Sławski. W związku z tymi zmianami ponownie przeprowadzona była dyskusja nad zasadami projektu. W wyniku tych obrad projekt części ogólnej był już ustalony na tyle, że na jego podstawie referenci mogli, już przystąpić do systematycznego opracowania części szczegółowej kodeksu. Następnie w czerwcu 1933 r. podkomisja rozpoczęła pierwsze czytanie części ogólnej projektu, lecz ostateczne ukończenie jej pozostawiono do czasu ustalenia większej liczby rozdziałów części szczegółowej. W miarę postępu prac podkomisji nad częścią szczegółową kodeksu rozważane były ponownie artykuły projektu części ogólnej, aż ostatecznie w kwietniu 1936 r. projekt ten został przyjęty przez podkomisję w pierwszym czytaniu i ogłoszony w czerwcu tegoż roku wraz z uzasadnieniem. Stanowił on księgę I kodeksu, którego księgę II stanowić miała część szczegółowa obejmująca różne rodzaje spraw przekazanych do postępowania niespornego, jak: sprostowanie aktów stanu cywilnego, uprawnienie i uznanie dzieci nieślubnych, przysposobienie, uznanie nieobecnych za zaginionych i zmarłych, pozbawienie i ograniczenie zdolności do działania, stosunek rodziców do dzieci, opieka

i kuratela, postępowanie spadkowe, postępowanie rejestrowe, postępowanie wywłaszczeniowe, stosunki między współwłaścicielami nieruchomości, dobrowolna sprzedaż w drodze licytacji, stwierdzenie nabycia własności przez zasiedzenie, ustanowienie drogi koniecznej, umorzenie i odnowienie dokumentów, ustanowienie drogi koniecznej, złożenie do depozytu sądowego, odnowienie i wyznaczenie granic, odwołanie pełnomocnictwa.

Pewne, acz nieliczne zmiany w księdze I wprowadzone były w ciągu lat 1937 i 1938 w toku obrad nad częścią szczegółową kodeksu; zmiany te były ogłoszone w grudniu 1938 r. przy sposobności ogłoszenia rozdziału części szczegółowej o postępowaniu spadkowym.

Obecnie Rząd Rzeczypospolitej, dążąc do możliwie rychłej unifikacji prawa, dokonał celowego posunięcia przez wydanie dekretu z dnia 18 lipca 1945 r., ogłoszonego w dniu 18 sierpnia i wchodzącego w życie z dniem 1 stycznia 1946 r., o wprowadzeniu księgi I tj. części ogólnej kodeksu postępowania niespornego, dzięki czemu został uczyniony stanowczy krok w kierunku ujednolicenia postępowania niespornego w całym Państwie. Dokonane przez ustawodawcę dekretowego zmiany w projekcie Komisji Kodyfikacyjnej są nieliczne i tego rodzaju, że naogół nie osłabiają doniosłości uzasadnienia, którym Komisja opatrzyła swój projekt. Dlatego też wyciągi z tego uzasadnienia, zamieszczone w zbiorze niniejszym, mają spełnić zadanie pierwszego komentarza do nowych norm procesowych, a tym samym ułatwić praktykom orientowanie się w tej pod względem konstrukcyjnym poniekąd nowej materii. Objasnienia Komisji do poszczególnych artykułów, a nadto jej uwagi ogólne o postępowaniu niespornym są przytoczone z nieznacznymi tylko zmianami, spowodowanymi przeważnie przez zmiany w dekrete; oznaczone są one literą K. Inne dodatkowe objaśnienia mają na celu nadanie właściwego kierunku dla rozwiązań pewnych pytań, które przed wytworzeniem się miarodajnego orzecznictwa kasacyjnego mogłyby być nieodpowiednio lub nawet fałszywie rozstrzygane.

Aby uniknąć szeregu zbędnych objaśnień, pod każdym artykułem kodeksu postępowania niespornego cytowane są artykuły z w i ą z k o w e tegoż kodeksu jakoteż kodeksu postępowania cywilnego, dzięki bowiem tej metodzie osiąga się w wielu przypadkach samorzutne wyjaśnienie treści poszczególnych artykułów nowego kodeksu bez dalszych objaśnień komentatorskich.

Łódź, w grudniu 1945 roku.

Uwagi ogólne o postępowaniu niespornym.

Głównym zadaniem sądu cywilnego jest rozstrzyganie sporów, wynikłych między stronami. Ale już w odległych czasach spotykamy się ze współudziałem sądu przy zawiązaniu, zmianie oraz zniesieniu aktów prawnych, jak np. przy legitymacji, adopcji, usamowolnieniu itp. Tę działalność nieprocesową rozciągnięto z biegiem czasu na inne różnorodne czynności, których rozstrzyganie w drodze procesu uważano za nieodpowiednie i dla których stworzono wspólną nazwę „sądownictwa dobrowolnego” (*freiwillige Gerichtsbarkeit*, *juridiction gracieuse*) lub „postępowania niespornego” celem przeciwstawienia tego rodzaju postępowania procesowi, w którym rozstrzyga się spory o prawa prywatne. Kierowano się przytem nie tyle określoną myślą przewodnią, ile względami celowości, wskutek czego w niektórych przypadkach przepis pozytywny przekazuje rozpoznanie sprawy do drogi postępowania niespornego, chociaż jej rozstrzygnięcie mogłoby być pozostawione postępowaniu procesowemu.

Pojęcie postępowania niespornego nastrocza wobec tego trudności, czynności bowiem przez sąd w tym postępowaniu dokonywane nie mają jednolitego charakteru. Obok współdziałania przy powstaniu, zmianie lub zniesieniu stosunków prawnych należą tu czynności natury prewencyjnej, mające na celu zapobieżenie naruszenia prawa, jak np. zabezpieczenie spadku, czynności rejestrowe itp., dalej czynności natury administracyjnej, jak np. w zakresie opieki nad majątkiem osoby niezdolnej do działań prawnych, wreszcie rozstrzyganie kwestii: spornych, których rozstrzyganie w tej drodze jest korzystniejsze niż w drodze procesu, jak np. gdy chodzi o ustalenie wysokości alimentów w stosunkach wzajemnych między rodzicami i dziećmi, o postępowanie działowe, o pozbawienie współmałżonka prawa zaciągania zobowiązań imieniem obojga małżonków itp.

Postępowanie niesporne znane jest również i na ziemiach polskich, ale z przyczyn historycznych opiera się na ustawach dzielnicowych. I tak, w b. dzielnicy pruskiej było ono unormowane w ustawie niemieckiej z roku 1898 i pruskiej z roku 1899, w b. zaborze austriackim — w patencie cesarskim z roku 1854, wreszcie w b. zaborze rosyjskim obowiązują przepisy, zawarte w rosyjskiej ustawie postępowania cywilnego („postępowanie zachowawcze“, „postępowania szczególne“). Oprócz tego kodeksy cywilne i w poszczególnych dzielnicach osobne ustawy, poświęcone niektórym stosunkom prawnym, zawierają przepisy postępowania niespornego. Zasady wszystkich tych ustaw, normujących sprawy sądownictwa niespornego, są rozmaite: niektóre sprawy są na jednym obszarze przekazane postępowaniu niespornemu, na innym zaś obszarze — procesowemu, a oprócz tego i tryb postępowania niespornego nie jest jednakowy. Mając więc ujednolicić w całym Państwie postępowanie niesporne, nie można oprzeć się wyłącznie na jednej ustawie, lecz należy w znacznej mierze obrać zasady nowe. Przedewszystkiem zaś należy określić, jakie sprawy mają być przekazane postępowaniu niespornemu, bez tego bowiem nie byłoby możliwe wprowadzenie ogólnych zasad tego postępowania. Już teraz do liczby tych spraw należą: postępowanie spadkowe (zabezpieczenie spadku, stwierdzenie praw do spadku, likwidacja spadku, dział spadku itd.), dalej postępowanie opiekuńcze, uprawnienie dziecka, przysposobienie, ubezwłasnowolnienie, uznanie za zmarłego, umorzenie dokumentów, odszkodowanie za wywłaszczenie, oznaczenie drogi koniecznej, sprawy rejestrowe itd. Zaznaczyć należy, że wyczerpujące wymienienie tych spraw nie jest możliwe, zwłaszcza wobec coraz bardziej rozwijającej się tendencji do przekazania niektórych spraw procesowych postępowaniu niespornemu. Z tym objawem należy się liczyć, gdyż można przypuszczać, że i u nas wprowadzone będzie załatwianie niektórych spraw w postępowaniu niespornym, zwłaszcza tych, które wymagają większej swobody działania sądu.

Z zestawienia już wyżej wymienionych spraw, przekazanych postępowaniu niespornemu, wynika, że wymagają one odrębnego unormowania proceduralnego, każda bowiem z nich dotyczy stosunku prawnego, nie pozostającego w łączności ze stosunkiem innym. Nie wyłącza to jednak tego, że można ustalić pewne ogólne zasady bez względu na poszczególne stosunki prawne, przekazane sądom do załatwienia w postępowaniu niespornem. Wobec tego ustawa powinna przede-

wszystkiem określić ogólny tryb postępowania dla wszelki h spraw, szczegółowe zaś normy powinna zawierać druga jej część, dotycząca poszczególnych stosunków prawnych. W takim właśnie kierunku idzie polski kodeks postępowania niespornego, mając na względzie, że niewłaściwe byłoby powtarzanie dla każdego stosunku prawnego przepisów, których ogólne ujęcie jest możliwe.

Przy kodyfikacji postępowania niespornego należało się za- stanowić także nad tym, jaką ma nadać nazwę. Za najodpo- wiedniejszą uznano nazwę dotychczasową „postępowanie nie- sporne”, chociaż jest ona określeniem tylko negatywnym. Na- zwa ta oddaje bowiem lepiej istotę postępowania, niż każde inne określenie, a mianowicie wskazuje na to, że sąd nie tak po- stępuje, jak w postępowaniu procesowym. To jednak, że po- stępowanie niesporne jest odmienne od procesowego, nie po- winno wykluczać stosowania w nim wielu przepisów postępo- wania procesowego, istnieją bowiem pewne najogólniej- z a s a d y, których uwzględnienie jest możliwe w każdym ro- dzaju postępowania sądowego (K).

Objaśnienie skrótów.

Dz. U. — Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

K. — Komisja Kodyfikacyjna.

K. p. c. — kodeks postępowania cywilnego.

k. p. n. — kodeks postępowania niespornego.

np. — na przykład.

poz. — pozycja.

pr. o u. s. p. — prawo o ustroju sądów powszechnych.

zob. — zobacz.

DEKRET Z DNIA 18 LIPCA 1945 R.

(Dz. U. Nr 27, poz. 169)

KODEKS POSTĘPOWANIA NIESPORNego

K s i ę g a I.

Część Ogólna.

KODEKS POSTĘPOWANIA NIESPORNego

K s i ę g a I.

Część ogólna.

Szczegół

Rozdział I.

Przepisy wstępne.

Art. 1. Sądy powszechne rozpoznają w drodze postępowania niespornego te sprawy, które z mocy niniejszego kodeksu i innych ustaw w tej drodze winny być rozpoznawane.

K. p. n. 3, 6.

Zasadą jest, że sprawy o prawa prywatne sąd rozstrzyga w postępowaniu procesowym. Od tej zasady istnieją wyjątki: niektóre sprawy przekazane są postępowaniu nieprocesowemu, a mianowicie egzekucyjnemu, upadłościowemu, niespornemu itd.

Wobec przyjętej przez kodeks postępowania niespornego zasady sprawa, do której rozstrzygnięcia powołane są sądy może być rozpoznana w postępowaniu niespornem tylko wtedy, gdy wyraźny przepis stanowi, że ten rodzaj postępowania jest dopuszczalny. Wyraża to art. 1, podkreślający że do postępowania niespornego odniesione są — i w przyszłości jeszcze mogą być odniesione — nietylko sprawy unormowane w samym kodeksie postępowania niespornego (tj. w jego księdze II czyli części szczegółowej), lecz także sprawy, które są lub będą w przyszłości wymienione w innych ustawach. W ten sposób zapobiegnie się praktyce, która tu i ówdzie dążyła do rozciągnięcia postępowania niespornego na sprawy, należące do postępowania procesowego, i — pomimo, iż niekiedy była celowa — pozostawała w sprzeczności z brzmieniem ustawy (K).

Art. 2. § 1. Sąd wszczyna postępowanie na wniosek osoby zainteresowanej, a w przypadkach w ustawie wskazanych na wniosek właściwej władzy lub z urzędu.

§ 2. Każda władza, dowiedziawszy się o zdarzeniu, które jest podstawą wszczęcia postępowania z urzędu, ma obowiązek zawiadomić o tym sąd.

K. p. n. 7.

Postępowanie procesowe wszczyna się — poza wyjątkowymi sprawami, np. o unieważnienie małżeństwa — tylko na wniosek (czyli pozew) osoby zainteresowanej, chodzi w nim bowiem o ochronę prawa prywatnego. Tej zasady nie można stosować w całej rozciągłości do postępowania niespornego, w niektórych bowiem przypadkach sąd powinien wkroczyć z urzędu, zwłaszcza tam, gdzie tego wymaga interes publiczny, oraz w sprawach osób, które pozostają pod szczególną pieczęą władzy państwowej. Wprawdzie w przypadkach tych możnaby inicjatywę do wszczęcia postępowania pozostawić wyłącznie organom publicznym, jak prokuratorowi albo Prokuratorii Generalnej, ale system ten niezawsze prowadzi do celu, jak to wynika z doświadczenia poczynionego w krajach, gdzie pomienione lub zbliżone organy powołane są do zgłoszenia wniosku o wszczęcie postępowania. Z tego powodu nie należy wyłączyć także systemu wszczęcia postępowania z urzędu, ale tylko w przypadkach, w których tego wymaga szczególny interes publiczny.

Kodeks uwzględnia zarówno system wszczęcia postępowania z urzędu, jak i system wszczęcia go na wniosek (§ 19). Kiedy atoli jedno, a kiedy drugie ma nastąpić, to może być unormowane tylko w części szczegółowej kodeksu, która obejmować będzie poszczególne stosunki prawne, gdyż ogólnej zasady nie można tu postawić. Z tego powodu w art. 2 wyrażono jedynie, kiedy postępowanie może być wszczęte, przyczem zaznaczono, że zasadą jest postępowanie na wniosek, zwłaszcza osoby zainteresowanej, a wyjątkiem — wszczęcie z urzędu: sąd tylko tam z własnej inicjatywy może wszcząć postępowanie niesporne, gdzie ustawa wyraźnie to stanowi.

Co do wniosku kodeks uwzględnia, że w pewnych przypadkach wniosek może pochodzić nie tylko od osoby zainteresowanej, lecz także od właściwej władzy. Przypadki te wymienione będą w części szczegółowej kodeksu np. przy ubezwłasnowolnieniu, w części zaś ogólnej wystarcza wzmian-

ka, że także władza może być uprawniona do złożenia wniosku o wszczęcie postępowania.

Przepis o wszczęciu postępowania z urzędu w przypadkach, w ustawie wskazanych, w tej ogólnikowej postaci umożliwiałby sądowi wszczęcie postępowania tylko wtedy, gdy sąd poweźmie wiadomość o zdarzeniu, uzasadniającym działanie, bądź wskutek doniesienia, bądź przy dokonywaniu innej czynności urzędowej, bądź wieszcie ze względu na notoryczność zdarzenia. Natomiast nie doszłoby do postępowania, gdyby w inny również sposób sąd nie osiągnął odnośnej wiadomości. By więc umożliwić wszczęcie postępowania u urzędu, konieczny był przepis, że każda władza obowiązana jest zawiadomić sąd o zdarzeniu, które stanowi podstawę wszczęcia postępowania z urzędu (§ 2). Przez „władzę” należy rozumieć nie tylko władzę państwową, lecz także samorządową, a zwłaszcza gminną; jest to doniesie np. w przypadkach śmierci, gdy sąd ma działać z urzędu, celem ochrony majątku lub osób, pozostających pod pieczę sądową (K).

Art. 3. § 1. Jeżeli sprawa nie należy do postępowania niespornego, sąd odrzuci wniosek o wszczęcie tego postępowania.

§ 2. W każdym stanie sprawy sąd umorzy postępowanie, jeżeli sprawa do postępowania spornego nie należy.

K. p. n. 1, 2.

Podobnie jak droga procesu jest niedopuszczalna tam, gdzie sprawę rozstrzygnąć należy w postępowaniu nieprocesowym, niedopuszczalne też jest postępowanie niesporne w przypadkach, gdy rozstrzygnięcie sprawy przekazane jest innemu postępowaniu, w szczególności zaś procesowemu. Z tego powodu, w razie gdy sprawa nie nadaje się do postępowania niespornego, sąd powinien nie tylko wniosek o wszczęcie tego postępowania odrzucić (§ 1), lecz nawet po wszczęciu postępowania w każdym stanie sprawy umorzyć (§ 2). Powinno to nastąpić nietylko w pierwszej instancji, lecz także w instancjach wyższych, zaczem zapadłe już orzeczenie nie stoi na przeszkodzie uchyleniu go w toku instancji, choćby nawet nie wytknięto w środku odwoławczym niedopuszczalności drogi postępowania niespornego.

Kodeks nie podaje wyraźnego przepisu w kwestii, czy prawomocne orzeczenie, zapadłe w postępowaniu niespornym, może być uchylone lub uznane za nieważne, jeżeli sprawa nie należy do postępowania niespornego. Wychodził

bowiem z założenia, że jest niewątpliwe, iż prawomocne orzeczenie jest wiążące i nie może być uchylone z powodu zachodzących wadliwości, jak również nie może być pominięte przez władze lub sądy przy wydawaniu orzeczeń, w których powstaje kwestia prejudycjalna, rozstrzygnięta prawomocnie w postępowaniu niespornym. (K).

Art. 4. W przypadkach nieunormowanych w kodeksie niniejszym lub w przepisach szczególnych stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu postępowania cywilnego.

K. p. c. 7, 9, 112 — 123, 136 — 166, 171 — 179, 180 — 189, 190 — 205, 226 — 228, 230, 234, 239 — 242, 243, 245 — 251, 252 — 261, 262 — 280, 281 — 303, 304 — 314, 315 — 322, 331, 333 — 338, 342, 344 — 349, 351, 353, 369 — 373, 383.

Postępowanie niesporne różni się w istocie swojej od postępowania procesowego między innymi tym, że często brak w nim dwu stron, a więc przeciwników, występują natomiast osoby, których interesy nie muszą być sprzeczne, w wielu zaś przypadkach występuje głównie jedna osoba, chociaż i wtedy co do wyniku sprawy mogą być interesowane także inne osoby. Dalsza różnica polega na tym, że w postępowaniu niespornym silniej występuje interes publiczny, wskutek czego sąd nie ogranicza się do uwzględnienia tylko faktów przytoczonych przez osoby działające, lecz bada z urzędu, czy nie zachodzą inne jeszcze okoliczności, mające wpływ na wynik sprawy, prowadzi dowody z urzędu i nie jest ograniczony w wyborze środków dowodowych. Wreszcie charakter orzeczeń, wydawanych w postępowaniu niespornym, jest inny niż w postępowaniu procesowym, bo tylko wyjątkowo są one deklaratywne, zazwyczaj zaś konstytutywne, podczas gdy w procesie zasadą jest orzeczenie deklaratywne.

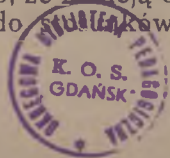
Przytoczone różnice uzasadniają odmienne traktowanie postępowania niespornego i procesowego i wprowadzenie pewnych zasad, które odpowiadają tylko istocie postępowania niespornego. Niektóre jednak zasady postępowania procesowego, zwłaszcza dotyczące formy zewnętrznej czynności stron oraz sądu i przeprowadzenie dowodów, można stosować w każdym postępowaniu sądowym, a zatem również w niespornym. W tym tedy zakresie okazuje się zbędne szczegółowe unormowanie toku postępowania i wystarczy powołać się na przepisy kodeksu postępowania cywilnego. Te przepisy należy jednak stosować tylko odpowiednio, a więc tam, gdzie istota postępowania niespornego nie wymaga

odstąpienia od nich. Oprócz tego można je uwzględnić tylko posiłkowo, przede wszystkim bowiem rozstrzygać powinny przepisy szczegółowe, dotyczące danego przedmiotu, następnie ogólne przepisy postępowania niespornego, a w końcu dopiero przepisy kodeksu postępowania cywilnego, i to o tyle, o ile ich stosowanie nie sprzeciwia się zasadom postępowania niespornego (K.).

Art. 5. Przepisy o postępowaniu niespornym stosuje się także do cudzoziemców, o ile umowa międzynarodowa lub ustawa nie stanowią inaczej.

K. p. c. 4.

1. Każde postępowanie sądowe musi rozciągać się także na sprawy cudzoziemców zamieszkałych w kraju albo nawet zagranicą, ale pozostających w stosunku z krajem. Dla postępowania procesowego art. 4 k. p. c. stanowi, że przed sąd polski mogą być pozwani nie tylko obywatele polscy, ale i cudzoziemcy, jeżeli w Polsce znajduje się ich majątek lub przedmiot sporu, a także gdy chodzi o spadek otwarty w Polsce lub o zobowiązania, które na jej obszarze powstały lub mogą być wykonane. Są to przepisy o jurysdykcji krajowej. Również i w postępowaniu niespornym powstają kwestie jurysdykcji krajowej w odniesieniu do cudzoziemców, jak np. w razie śmierci cudzoziemca, który w kraju pozostawił majątek albo którego spuścizna znajduje się zagranicą; w razie gdy chodzi o opiekę nad cudzoziemcem, przebywającym w kraju; w razie gdy chodzi o uznanie za zmarłego cudzoziemca, którego stosunki prawne pozostają w związku z krajem itp. Niektóre zasady, dotyczące jurysdykcji krajowej w sprawach niespornych, zawiera ustawa z d. 2 sierpnia 1926 r. o prawie prywatnym międzynarodowym (np. art. 4 o uznaniu cudzoziemca za zmarłego), inne natomiast trzeba dopiero wprowadzić. Jednolite atoli ujęcie takich zasad jest niemożliwe, bowiem to, co jest odpowiednie dla pewnej instytucji prawnej, nie jest właściwe dla innej. Wobec tego rzecz tę wypadnie unormować w części szczegółowej kodeksu co do poszczególnych stosunków prawnych, a w części ogólnej wystarczy tylko zaznaczyć, że cudzoziemców w zasadzie traktuje się tak samo jak obywateli polskich. Przepis taki jest potrzebny dla przypadków, w których brak osobnego unormowania w stosunku z zagranicą. Ze względu na to, że istnieją odrębne umowy międzynarodowe co do stosunków przekazanych postępo-

waniu niespornemu, kodeks przyjmuje, że w stosunkach międzynarodowych rozstrzyga przede wszystkim umowa, a dopiero w jej braku — przepis ustawy, gdyż wobec zobowiązania zaciągniętego w stosunku do innego państwa postanowienie umowne zastępuje przepis ustawy. Takie odrębne umowy bywają zawierane np. co do uznania za zmarłego, opieki i kurateli, przewodu spadkowego itp.. (K).

2. Ustawa z d. 3 sierpnia 1926 r. o prawie prywatnym międzynarodowym (Dz. U. Nr 101, poz. 581) zawiera następujące zasady dotyczące jurysdykcji krajowej w sprawach niespornych:

Co do uznania za zmarłego: Art. 4. 1) Dla uznania osoby za zaginioną, znikłą lub zmarłą właściwe są władze i prawa państwa, któremu osoba ta podlegała ostatnio. 2) W razie konieczności władze polskie mogą według praw, obowiązujących w Polsce, uznać cudzoziemca za zaginionego, znikłego lub zmarłego, o ile chodzi o skutki w obrębie Państwa Polskiego.

Co do opieki: Art. 24. Prawo i władze ojczyście osoby, potrzebującej pomocy prawnej (opieki, kurateli, pomocnika, doradcy sądowego), są właściwe dla wszystkich spraw w zakresie pieczy prawnej. — Art. 25. Polskie władze opiekuńcze mogą powierzyć władzom obcego państwa opiekę nad obywatelem polskim, mieszkającym lub posiadającym majątek w obcym państwie, wszakże tylko o tyle, o ile obywatel polski ma tam zapewnioną dostateczną opiekę osobistą lub majątkową. — Art. 26. Dla cudzoziemców, potrzebujących opieki a zamieszkałych lub posiadających majątek w Polsce, władza polska wyda według własnych praw wszelkie potrzebne zarządzenia opiekuńcze stałe lub czasowe, o ile tego władza obcego państwa nie czyni w dostatecznej mierze. Powody i terminy ustanowienia i zniesienia opieki ocenia się według ustawy ojczyściej cudzoziemca. — Art. 27. Artykuły powyższe (24—26) nie mają zastosowania do kurateli (opieki) dla spraw szczególnych.

Co do spuścizny po cudzoziemcach: Art. 33. Władze polskie ograniczą się w zasadzie do zabezpieczenia spuścizny, po cudzoziemcu pozostalej. — Art. 34. Jednakże na żądanie osoby, wykazującej swe prawa spadkowe a zamieszkałej w Polsce lub posiadającej obywatelstwo polskie, władze postępować będą ze spuścizną znajdującą się w Polsce tak, jak gdyby pozostała po obywatelu polskim. Stosować przytem będą prawo ojczyście spadkodawcy. — Art. 35. 1) Wydanie spuścizny poza granice Polski nastąpi dopiero po zaspo-

kojeniu albo należytem zabezpieczeniu roszczeń i praw spadkowych obywateli polskich, w Polsce zamieszkających cudzoziemców tudzież Skarbu Polskiego. 2) Wydaniu spadku przez władze polskie nie może sprzeciwić się, kto nie wykazał swych praw na podstawie prawa właściwego.

R o z d z i a ł I I

Właściwość sądu i wyłączenie sędziego.

Art. 6. Sprawy należące do postępowania niespornego rozpoznają sądy grodzkie, o ile ustawa nie stanowi inaczej.

K. p. n. 1.

1. Sprawy rozstrzygane w postępowaniu niespornym są zazwyczaj proste; pozatem w wielu spośród nich należy działać szybko, ponieważ tylko wtedy cel zostaje osiągnięty, a wogóle ze względu na charakter spraw sądownictwa niespornego należy osobom zainteresowanym umożliwić dostęp do bliskiego dla nich sądu. Wszystko to przemawia za przekazaniem spraw postępowania niespornego w zasadzie sądom grodzkim, zwłaszcza, iż w niektórych sprawach, np. opiekuńczych, potrzebna jest bliska znajomość stosunków miejscowych, a tę posiadają w większej mierze sędziowie sądu grodzkiego, niż sędziowie odleglejszego sądu okręgowego. Wobec tego na przyjęciu kompetencji sądów grodzkich nie tylko nie ucierpi sprawa, ale osoby interesowane nawet zyskają.

Są jednak niektóre sprawy bardzo doniosłe, nie zawsze nawet wymagające szczególnie szybkiego działania. Takie sprawy należy wyjątkowo przekazać sądom okręgowym. Są to jednak wyjątki, a zatem sprawa, która wyraźnie nie będzie przekazana sądowi okręgowemu, należy do rzeczowej właściwości sądu grodzkiego (K.)

2. W związku z właściwością rzeczową (w niektórych przypadkach) sądów okręgowych powstaje pytanie, w jakim składzie sąd okręgowy jako 1 instancja rozpoznaje sprawy postępowania niespornego, w dekrecie bowiem z d. 18 lipca 1945 r. nie ma żadnego w tym przedmiocie przepisu, a odpowiedni przepis w projekcie Komisji Kodyfikacyjnej został skreślony. Czy stosuje się tu art. 23 pr. o u. s. p., w myśl którego sąd okręgowy w 1 instancji orzeka w składzie 3 sędziów, o ile ustawy inaczej nie stanowią, czy stosować należy art. XLV przep. wprowadz. k. p. c. w tym kierunku, że w okresie do 31 grudnia

1947 r. orzecznictwo we wszystkich sprawach postępowania niespornego, z wyjątkiem spraw o ubezwłasnowolnienie, należeć ma do jednego sędziego? Ażeby odpowiedzieć na to pytanie, trzeba przede wszystkim uprzytomnić sobie treść art. XLV. Stanowi on w § 1, że „w okresie do dnia 31 grudnia 1947 r. sądy okręgowe, w granicach swej właściwości, rozpoznają w 1 instancji w składzie trzech sędziów, następujące sprawy: a) sprawy, należące do właściwości sądów okręgowych bez względu na wartość przedmiotu sporu; b) sprawy, w których stroną jest Skarb Państwa; c) sprawy o ubezwłasnowolnienie, d) sprawy w postępowaniu upadłościowym i układowym”; a w § 2 — że „sprawy niewymienione w paragrafie poprzedzającym oraz sprawy nie należące do wydziałów handlowych, rozpoznaje w 1 instancji sąd okręgowy w osobie jednego sędziego”. Otóż źródłem tego artykułu był art. 273 pr. o u. s. p., skreślony w 1932 roku przez dekret o usprawnieniu postępowania sądowego, przyczem skreślenie było połączone z niemal mechanicznym przeniesieniem z niego odnośnych punktów do art. XLV przep. wpraw. k. p. c. Dekret atoli nie wziął wcale pod uwagę, że art. 273 jako ustrojowy stosował się do obu dróg postępowania: spornego i niespornego, podczas gdy art. XLV ze względu na swe miejsce nadawał się tylko do postępowania spornego, wobec czego punkty c) i d) zupełnie niewłaściwie umieszczono w tym artykule. Gdyby art. 273 pozostał na swym miejscu, nie byłoby żadnej wątpliwości, że sprawy postępowania niespornego w sądzie okręgowym w okresie do 31 grudnia 1947 r. rozpoznaje jeden sędzia. Ale skoro tak jest, to nie może też być inną wykładnią art. XLV, albowiem wadliwe umieszczenie przepisu w niewłaściwym miejscu nie powinno prowadzić do niewłaściwej jego wykładni. A zatem na postawione wyżej pytanie należy odpowiedzieć, że na podstawie § 2 art. XLV sąd okręgowy w 1 instancji rozpoznaje wszystkie sprawy postępowania niespornego, z wyjątkiem spraw o ubezwłasnowolnienie, wymienionych w § 1, w osobie jednego sędziego. Dopiero po upływie okresu przejściowego tj. od 1 stycznia 1948 r. wejdzie w moc art. 23 pr. o u. s. p.

3. Według art. 291 pr. o u. s. p. „ustawa, a do czasu jej wydania Minister Sprawiedliwości w drodze rozporządzeń, oznaczy wypadki, w których sędzia pokoju wykonywa w sprawach niespornych poszczególne czynności oraz zlecenia sądu grodzkiego, do którego należy.”

4. Na podstawie niektórych spośród przepisów szczegółowych postępowania niespornego, zamieszczonych w niniejszym zbiorze, do właściwości sądów okręgowych należą sprawy: 1) o ubezwłasnowolnienie (art. 2 dekretu z dnia 29 sierpnia 1945 r.), 2) o wyznaczenie kuratora dla ochrony praw i majątku osób nieobecnych (art. 1775 ros. ustawy postępowania cywilnego), 3) o ograniczenie nadmiernych wynagrodzeń w przedsiębiorstwach (art. 6 rozp. Prezydenta Rzplitej z d. 21 czerwca 1932 r. i § 2 rozp. Ministra Sprawiedliwości z d. 5 sierpnia 1932 r.), 4) o ustalenie wysokości wynagrodzeń pełnomocnika komisyjnego, ustanowionego dla wykonania powszechnego obowiązku świadczeń rzeczowych (ustawa z d. 30 marca 1939 r.) Prócz tego przejściowo na obszarze b. zaboru rosyjskiego mogą podlegać rozpoznaniu sądu okręgowego sprawy o uznanie za zmarłego i o odszkodowanie za wywłaszczenie.

5. Właściwość sądu okręgowego istnieje także w sprawach rejestru handlowego i rejestru spółdzielni (co do tego zob. przepisy szczegółowe).

6. Właściwość sądu okręgowego wynika także z rozporządzenia z d. 14 maja 1924 r. o przerachowaniu zobowiązań prywatno-prawnych (§§ 47 i 49), a mianowicie do przerachowania (w postępowaniu niespornym) należności, ustalonej prawomocnym wyrokiem lub ugodą, sąd okręgowy jest właściwy na tej podstawie, że poprzednie już rozpoznawał sprawę o ustalenie tej należności.

7. Wreszcie właściwość sądu okręgowego w postępowaniu niespornym może zachodzić na podstawie ustawy z dnia 14 kwietnia 1937 r. o układach zbiorowych pracy (art. 13 i 27). Zasadniczo właściwy jest sąd pracy, a sąd okręgowy tylko wówczas, gdy w danej miejscowości nie ma sądu pracy. Co do składu (trzyosobowego) sądu okręgowego zob. art. 27(2).

Art. 7. Jeżeli właściwość miejscowa sądu nie jest inaczej oznaczona w ustawie, to w przypadku, gdy postępowanie ma być wszczęte z urzędu, właściwym będzie sąd, w którego okręgu nastąpiło zdarzenie, będące podstawą wszczęcia postępowania; w przypadku zaś, gdy postępowanie ma być wszczęte na wniosek władzy lub osoby zainteresowanej, właściwym będzie sąd miejsca siedziby władzy lub sąd miejsca zamieszkania osoby zainteresowanej, a gdyby osoba ta nie miała miejsca zamieszkania w Polsce — sąd miejsca jej pobytu w Polsce. W braku wskaza-

nych wyżej podstaw właściwy będzie sąd, w którego okręgu ma siedzibę Sąd Najwyższy.

K. p. n. 2; k. p. c. 24, 27.

1. Miejscową właściwość sądu w sprawach spornych można unormować całkiem ogólnie, gdyż w każdej sprawie są dwie strony, zaczem pewien fakt, zachodzący odnośnie jednej lub drugiej strony, możnaby uznać za rozstrzygający o właściwości. Od dawnych jednak czasów nie uznaje się za miarodajne stosunków powoda, lecz przyjmuje się zasadę, że rozpoznanie sporu należy do sądu, w okręgu którego pozwany ma zamieszkanie (*actor sequitur forum rei*), a dopiero od tej zasady czyni się wyjątek lub uzupełnia się ją. W postępowaniu niespornym niepodobna atoli przyjąć tej ogólnej zasady, albowiem w postępowaniu tym często brak przeciwnika osoby, która zgłosiła wniosek. Dlatego też właściwość miejscową należy normować przeważnie w części szczegółowej kodeksu mając na uwadze, że każdy stosunek prawny z osobą może wymagać odrębnego pod tym względem unormowania.

Pomimo jednak starannego unormowania miejscowej właściwości może się okazać, że dla danej sprawy brak podstawy do określenia właściwości; z tej więc przyczyny należy dać przepis, stanowiący właściwość posiłkową. Co do tego możliwe są różne systemy: możnaby przyjąć przepis, że właściwość oznacza Sąd Najwyższy, jak to czyni art. 50 k. p. c., albo władza administracyjno-sądowa; można też postanowić, że właściwość oznacza się według stosunków osoby, zgłaszającej wniosek o wszczęcie postępowania. Kodeks przyjął tę ostatnią zasadę, stając na stanowisku, że we wszczęciu postępowania ma największy interes ten, kto je inicjuje. Wobec tego dla przypadków, w których nie będzie w części szczegółowej kodeksu (i w ogóle w ustawie) przepisu o miejscowej właściwości, przyjęto zasadę, że o właściwości tej rozstrzyga zamieszkanie osoby, zgłaszającej wniosek o wszczęcie postępowania, a w braku zamieszkania — miejsce jej pobytu w Polsce. Przepis taki jednak nie wystarcza wówczas, gdy ta osoba mieszka i przebywa zagranicą: nie wystarcza też, gdy postępowanie powinno być prowadzone z urzędu. Możliwość w tych przypadkach oznaczenia sądu właściwego włożyć na Sąd Najwyższy; kodeks jednak nie przyjął tej zasady, przy niej bowiem merytoryczne załatwienie doznałoby zwłoki tam, gdzie szybkie działanie jest wskazane. Przyjęto więc jako zasadę, że do przeprowadzenia postępowania

nia będzie posiłkowo powołany pewien zgóry oznaczony sąd; za taki zaś sąd najstosowniej było przyjąć sąd stolicy państwa, a więc — wyrażając się pod kątem ustroju sądowego — sąd, w którego okręgu ma siedzibę Sąd Najwyższy; obranie bowiem każdego innego sądu byłoby zbyt dowolne. W prawdzie i tak unormowanie nie jest pozbawione pewnej niedogodności, w niektórych bowiem przypadkach sąd będzie musiał stosować prawo materialne, obowiązujące na innym obszarze Państwa, a więc prawo, z którym może nie być dokładnie obeznany. Pomimo to kodeks nie zaniechał takiego unormowania, gdyż wobec stałych wzajemnych stosunków pozostających obszarów prawnych dość często sądy znajdują się w konieczności stosowania prawa innych obszarów, nie mówiąc już o tym, że ze względu na stosunki międzynarodowe stosują nawet prawo obce. Zresztą stan taki będzie przejściowy, nie można bowiem wątpić, że unifikacja prawa materialnego rychło dalej postąpi. Gdyby jednak wyjątkowo w pewnej konkretnej sprawie okazała się konieczna potrzeba ze względu na celowość rozstrzygnięcia sprawy przez sąd tego samego obszaru, którego prawo ma być stosowane, możliwe będzie przekazanie jej takiemu sądowi (zob. art. 9 § 1). (K).

2. „Miejscem zamieszkania — według jednolitego dla całej Polski przepisu materialno-prawnego, mianowicie art. 3 ustawy z d. 2 sierpnia 1926 r. o prawie właściwym dla stosunków prywatnych wewnętrznych (Dz. U. Nr 101, poz. 580) — „jest miejsce na obszarze Polski, gdzie obywatel polski mieszka z zamiarem stałego pobytu”. Jeżeli ma kilka miejsc zamieszkania, miarodajne jest miejsce, w którym skupia się główny i przeważający zakres jego działalności. Podobnie według art. 24 § 1 k. p. c., „miejscem zamieszkania jest miejscowość, w której pozwany przebywa z zamiarem stałego pobytu”. Zamiar stałego pobytu może wynikać z wpisania osoby do rejestru mieszkańców gminy w miejscu faktycznego osiedlenia się, w braku zaś takiego dowodu z ewidencji ludności może być ustalony w sprawie z zespołu okoliczności, świadczących o stworzeniu sobie przez tę osobę w danej miejscowości trwałego ośrodka swych stosunków życiowych, np. przez wykonywanie w niej swego zawodu. Dla mężatki nierozłączonej sądownie miejsce zamieszkania określa się przez zamieszkanie męża; wynika to z odpowiedniego zastosowania art. 27 kpc.

Art. 8. § 1. Jeżeli według przepisów ustawy uzasadniona jest właściwość miejscowa kilku sądów albo jeżeli nie da się

stwierdzić, który z kilku sądów jest właściwy, każdy z tych sądów może przyjąć sprawę do rozpoznania.

§ 2. Jeżeli sprawa została wszczęta w kilku właściwych sądach, właściwym do ukończenia postępowania będzie sąd, w którym wcześniej wszczęto postępowanie. W innych sądach postępowanie będzie umorzone.

K. p. n. 2.

Podstawy miejscowej właściwości mogą zachodzić odnośnie kilku sądów, np. gdy osoba, której zamieszkanie rozstrzyga o właściwości, ma w okręgach kilku sądów kilka zamieszkań, albo gdy majątek, którego położenie stanowi podstawę właściwości, znajduje się w okręgach kilku sądów. W przypadkach takich prawo procesowe przyznaje powodowi prawo wyboru jednego z kilku sądów właściwych (art. 45, 47 i 48 k.p.c.); niektóre zaś ustawy stanowią, że sąd wspólnie przełożony nad sądami właściwymi wyznacza spośród nich jeden, który ma sprawę rozpoznać. Ten ostatni system, jako przewlekający sprawę, uznano za nieodpowiedni i dlatego za wzorem art. 24 § 2 i art. 48 k. p. c. przyjęto zasadę, że każdy z sądów, odnośnie których istnieje podstawa miejscowej właściwości, powołany jest do przeprowadzenia postępowania. Wobec tego wniosek o wszczęcie postępowania można złożyć w każdym z sądów właściwych, jak również każdy z tych sądów może wszcząć z urzędu postępowanie (§ 1).

Zasadę tę należy stosować także wtedy, gdy nie można stwierdzić, który z kilku sądów jest właściwy, np. gdy nieruchomości jest położona na granicy kilku sądów, a granica nie daje się dokładnie oznaczyć. W przypadkach takich wskazane jest uznanie każdego sądu za właściwy, gdyż to upraszcza postępowanie, usuwając kwestję uboczną właściwości sądu.

Zachodziło jeszcze pytanie, jak unormować przypadki, gdy kilka sądów właściwych wszczęło postępowanie. W przypadku takim powinna rozstrzygać powszechna zasada, że powołany do rozstrzygnięcia sprawy jest sąd, w którym wcześniej sprawę wszczęto (§ 2). Co zaś rozumieć należy przez wcześniejsze wszczęcie postępowania, trudno unormować ogólnie, bo w pewnych przypadkach stanowi tu chwila złożenia wniosku, w innych — wydanie zarządzenia sądu bądź z urzędu, bądź wskutek doniesienia.

Jeżeli czas wszczęcia rozstrzyga o tym, który sąd ma dalej prowadzić sprawę wszczętą w kilku właściwych sądach,

należało w konsekwencji postanowić, że postępowanie, które prowadził inny sąd, będzie *umorzone*, niepodobna bowiem równocześnie prowadzić kilku postępowań co do tego samego przedmiotu. Wskutek tego jednak nie będzie pozbawiony wszelkiego znaczenia materiał, zebrany przez sąd, w którym później wszczęto sprawę. Skoro bowiem sąd właściwy może uwzględnić czynności dokonane przez sąd niewłaściwy (zob. art. 11 § 3), tymbardziej można to dopuścić, gdy czynności dokonał sąd właściwy, i dlatego zamieszczenie osobnego w tej mierze przepisu uważano za zbędne. (K).

Art. 9 § 1. W przypadku gdy sąd właściwy nie może z powodu przeszkody wykonać swego obowiązku lub gdy wymagają tego względy celowości, sąd bezpośrednio nad nim przełożony wyznaczy na posiedzeniu niejawnym inny sąd do rozpoznania sprawy w całości lub w części.

§ 2. Wyznaczenie następuje z urzędu albo na przedstawienie sądu właściwego, albo na wniosek właściwej władzy lub osoby zainteresowanej, po wysłuchaniu w razie potrzeby innych osób zainteresowanych.

§ 2. Od wyznaczenia sądu niema środka odwoławczego.

K. p. n. 2, 6.

1. Art. 9 normuje instytucję delegacji innego sądu w miejsce właściwego. Instytucja ta znana jest w dwóch przypadkach, a mianowicie: gdy po stronie sądu właściwego zachodzą przeszkody oraz gdy względy celowości wymagają, aby inny sąd, a nie właściwy, przeprowadził postępowanie i wydał orzeczenie. Przypadek pierwszy jest niewątpliwym, gdyż w razie przeszkody, jak rozruchy, epidemia, dłuższa przerwa komunikacji itp., albo w razie wyłączenia wszystkich sędziów danego sądu, należy zapobiec zahamowaniu wymiaru sprawiedliwości. Również więc i w postępowaniu niespornym powinna obowiązywać ta sama zasada, jaką wypowiada art. 49 kpc na przypadek, gdy sąd z powodu zachodzącej przeszkody nie może spełnić swego obowiązku, i dlatego kodeks stanowi, że sąd bezpośrednio przełożony może do rozpoznania wyznaczyć inny sąd (§ 1). O ile chodzi o delegację ze względów celowości, to podczas gdy nasuwa ona poważne wątpliwości dla postępowania procesowego, bo przez nią pozbawia się stronę sądy właściwego, motyw ten nie jest miarodajny w postępowaniu niespornym. Niewątpliwie delegacja jest wskazana tam, gdzie postępowanie prowadzi się z urzędu, jak również tam, gdzie ist-

nieje większa liczba zainteresowanych. W przypadkach takich względy publiczne albo wyraźny interes uczestników postępowania mogą przemawiać za powierzeniem sprawy innemu sądowi, np. wówczas gdy wszyscy uczestnicy albo choćby tylko ich większość mieszka w okręgu innego sądu, gdy tam znajduje się majątek, którego dotyczy postępowanie itp. Dla przypadków takich należy zatem dopuścić delegację sądu; toteż kodeks przyjął ją, stanowiąc, że sąd bezpośrednio przełożony może sprawę przekazać sądowi niewłaściwemu i ze względów celowości. Pojęcie celowości stanowi kryterium, które daje możliwość w każdym poszczególnym przypadku rozważyć wszelkie okoliczności, przemawiające za powierzeniem innemu sądowi rozstrzygnięcia sprawy.

Odmienne od innych ustaw kodeks przyjął instytucję delegacji nie tylko w całości ale i w części, gdyż często okazuje się potrzebne zlecenie innemu sądowi tylko pewnych czynności, np. w sprawach opiekuńczych zlecenie bądź tylko pieczy nad osobą bądź tylko nadzoru nad majątkiem.

Co do postępowania przy delegacji sądu kodeks przyjął zasadę, że może ona nastąpić na wniosek albo z urzędu przez sąd przełożony na przedstawienia sądu właściwego (§ 2). W sprawach niespornych należy bowiem także sądowi pozostawić inicjatywę w tym kierunku, skoro chodzi tu często o interes publiczny, niekiedy pozostający w sprzeczności z interesem prywatnym. Z tego powodu można z urzędu lub za przedstawienie sądu właściwego delegować inny sąd także w przypadkach, gdy postępowanie wszczyna się tylko na wniosek, np. w sprawach o uprawnienie dziecka, przysposobienie, uznanie za zmarłego itd.

Postępowanie w przedmiocie delegacji powinno być możliwe proste, gdyż chodzi w nim jedynie o wybór tego lub innego sądu, a nie o kwestię merytoryczną. Z tego powodu kodeks nie wymaga ani wyznaczenia rozprawy („na posiedzeniu niejawnym”) ani nawet wysłuchania osób zainteresowanych; tylko uznaniu sądu przełożonego pozostawia wysłuchanie tych osób, które mają interes w wyniku postępowania. Uznając zaś naogół sprawę delegacji za niezbyt doniosłą, kodeks stanowi, że nie ma środka odwoławczego od wyznaczenia sądu (§ 3); w tym samym a contrario przyznaje go od postanowienia, oddalającego wniosek. (K).

2. Sąd bezpośrednio przełożony nad sądem właściwym może wyznaczyć inny sąd tylko spośród siebie podwładnych sądów. A więc sąd okręgowy mocen jest wyznaczyć inny sąd

grodzki tylko spośród sądów grodzkich swojego okręgu, sąd apelacyjny może wyznaczyć inny sąd okręgowy w miejsce właściwego tylko w swoim okręgu.

3. Przepis art. 9 ma poniekąd charakter ustrojowy i z tego względu może być stosowany nie tylko do wyznaczenia sądu, do którego należy skierować wniosek o wszczęcie postępowania, ale też i do wyznaczenia innego sądu zamiast właściwego w toku procesu, gdy w sądzie właściwym powstała przeszkoda do urzędowania w sprawie, nie objęta przepisem art. 190 k.p.c. o zawieszeniu postępowania (np. wyłączenie wszystkich sędziów).

4. Na odmowę sądu okręgowego co do wyznaczenia innego sądu grodzkiego zamiast właściwego służy zażalenie do sądu apelacyjnego. Od odmowy sądu apelacyjnego niema środka odwoławczego.

Art. 10. Umowa o poddanie sprawy sądowi według ustawy niewłaściwemu jest niedopuszczalna.

K. p. n. 6.

Właściwość sądu w postępowaniu niespornym powinna być wyłączna, gdyż w niektórych przypadkach toczy się ono z urzędu, a i tam, gdzie do jego wszczęcia niezbędny jest wniosek, często wchodzi w grę interes publiczny. Niepodobna więc obok pewnej właściwości dopuścić jeszcze właściwość przemenną według wyboru osoby zainteresowanej.

Nie może też być dopuszczone poddanie się właściwości sądu według ustawy niewłaściwego. W postępowaniu niespornym występuje większa ilość osób zainteresowanych, w razie więc umowy o właściwość sądu nie możnaby zgóry stwierdzić, czy nie zachodzi naruszenie interesów osób, które nie są jeszcze znane, a do umowy o właściwość nie przystąpiły, i czy umowa ta właśnie nie ma na celu przesunięcia właściwości jedynie w celu uniemożliwienia osobie interesowanej osiągnięcia wiadomości o wszczętym postępowaniu, a tym samym przystąpienia do niego. Toteż kodeks przyjął przepis, że umowa o poddanie sprawy sądowi według ustawy niewłaściwemu jest niedopuszczalna.

Od tej zasady kodeks nie uczynił wyjątku dla spraw, które — ściśle biorąc — są sprawami spornymi, i takie bowiem sprawy wymagają ochrony publicznej, co wyklucza umowę stron. Gdyby jednak w pewnych przypadkach okazała się potrzeba załatwienia sprawy przez sąd inny, wówczas możliwe będzie delegacja sądu (zob. art. 9), a wtedy sąd przełożony, je-

żeli interes publiczny nie stoi temu na przeszkodzie, uwzględni zgodną wolę osób zainteresowanych i sprawę przekaże odpowiedniemu sądowi. (K).

Art. 11 § 1. W każdym stanie sprawy sąd z urzędu bierze pod rozwagę swoją właściwość rzeczową i miejscową. Sąd nie może orzec swojej niewłaściwości, jeżeli w toku postępowania stał się właściwym.

§ 2. Jeżeli sąd uzna swoją niewłaściwość w sprawie, która została lub mogłaby być wszczęta z urzędu, przekaże ją sądowi właściwemu. W innych wszczętych sprawach przekazanie następuje tylko na żądanie wnioskodawcy; jeżeli żądania nie zgłoszono, sąd, uznając swoją niewłaściwość, odrzuca wniosek. Jeżeli odrzucony wniosek zostanie zgłoszony do sądu właściwego w ciągu tygodnia od uprawomocnienia się postanowienia o odrzuceniu, skutki poprzedniego zgłoszenia pozostają w mocy.

§ 3. Czynności dokonane w postępowaniu przed sądem niewłaściwym mogą być uwzględnione w dalszym postępowaniu.

K. p. n. 6, 8, 51; k. p. c. 51.

Z tego, że właściwość sądu w postępowaniu niespornym jest wyłączna i że poddanie się właściwości sądu, według ustawy niewłaściwego, pozbawione jest mocy prawnej, wynika, że sąd powinien badać swoją właściwość nie tylko w chwili, gdy złożony jest wniosek o wszczęcie postępowania, lecz także w stadium dalszym, a nawet w wyższej instancji. Wobec tego sąd niewłaściwy, czy to rzeczowo, czy to miejscowo, powinien zaniechać dalszego prowadzenia sprawy, chociażby żaden z uczestników nie podniósł zarzutu niewłaściwości. Dlatego też kodeks stanowi, że sąd powinien w każdym stanie sprawy wziąć pod rozwagę swoją niewłaściwość rzeczową i miejscową (§ 1) — zarówno wówczas, gdy postępowanie wszczyna się z urzędu, jak i wówczas, gdy je wszczyna się na wniosek.

Właściwość sądu ocenia się według stanu w chwili zgłoszenia wniosku lub wszczęcia postępowania, jeżeli więc w tym czasie sąd jest właściwy, zachowuje swą właściwość, chociażby później stosunki uległy zmianie, tak iż sąd byłby już niewłaściwy. Wobec tego nie można orzec niewłaściwości sądu ze względu na zmianę podstawy właściwości już po złożeniu wniosku lub po wszczęciu postępowania. Nie można atoli trzymać

się tej samej zasady w przypadku, gdy sąd z początku niewłaściwy staje się następnie właściwy. Jeżeli bowiem orzeczenie o niewłaściwości sądu powoduje albo odrzucenie wniosku albo przekazanie sprawy sądowi właściwemu, to ponowny wniosek należałoby złożyć temu samemu sądowi, który go przedtym odrzucił z powodu swej niewłaściwości, i ten sąd jako obecnie już właściwy musiałby wszcząć postępowanie; również i przekazanie musiałoby się odbyć do tego samego sądu. Ponieważ zaś byłoby to zupełnie nieracjonalne, przeto kodeks stanowi, że sąd nie może orzec swojej niewłaściwości, jeżeli w toku postępowania sąd niewłaściwy stał się właściwym wskutek zmiany stosunków.

Wynikiem orzeczenia o niewłaściwości sądu jest odrzucenie wniosku — i wnioskodawca musi go ponownie skierować do sądu właściwego. Wobec tego jest celowe, aby tak samo jak w postępowaniu procesowym (art. 238 k.p.c.) przyjąć dopuszczalność przekazania sprawy sądowi właściwemu, dzięki czemu osiąga się kontynuację tego samego postępowania w sądzie właściwym. Następstwem tego jest, że sprawę uważa się za wszczętą już od chwili zgłoszenia wniosku w sądzie niewłaściwym, dzięki czemu skutki złożenia wniosku pozostają w mocy (np. przerwanie przedawnienia).

Przekazanie sprawy sądowi właściwemu powinno nastąpić tylko na żądanie wnioskodawcy, a nie z urzędu, nie można bowiem wbrew woli tego, kto wnosi o wszczęcie postępowania w danym sądzie, prowadzić go w innym sądzie, do którego się nie zwrócił. Toteż kodeks przyjął, że przekazanie następuje nie z urzędu, a tylko na wniosek (§ 2), który oczywiście zgłosić należy przed wydaniem postanowienia o niewłaściwości. Nie jest atoli potrzebne wymienienie w tym wniosku sądu, któremu sprawę przekazać należy, zaczem sąd niewłaściwy przekaze ją temu, który sam uzna za powołany do przeprowadzenia postępowania.

Oprócz przekazania sprawy sądowi właściwemu kodeks przyjął inną jeszcze instytucję, która — podobnie jak przekazanie — ma na celu usunięcie niekorzystnych skutków wszczęcia postępowania w sądzie niewłaściwym. Jest to dopuszczalność zgłoszenia w ciągu krótkiego czasu po odrzuceniu wniosku nowego wniosku w sądzie właściwym, wskutek czego między obu wnioskami utrzymuje się ciągłość o tyle, że skutek pierwszego zgłoszenia pozostaje w mocy. A mianowicie według kodeksu ten, kto zgłosił wniosek w sądzie niewłaściwym, może przed wydaniem orzeczenia o wła-

ściwości żądać przekazania sprawy, ale w razie gdy z takim żądaniem nie wystąpił, może w ciągu tygodnia od uprawomocnienia się postanowienia o odrzuceniu wniosku zgłosić nowy wniosek w sądzie właściwym, i wówczas skutki poprzedniego zgłoszenia pozostaje w mocy.

Inaczej niż w przypadku, gdy postępowanie wszczyna się na wniosek, należy postąpić w przypadkach wszczęcia z urzędu. W przypadkach takich sąd niewłaściwy miałby obowiązek doniesienia sądowi właściwemu o zdarzeniu stanowiącym podstawę wszczęcia postępowania (zob. art. 2 § 2), w następstwie czego sąd właściwy musiałby wszcząć postępowanie. Z tego względu odpowiedniejsze jest, zamiast zawiadomienia sądu właściwego, wprost przekazanie mu sprawy z urzędu.

Należy zaznaczyć, że, gdy sąd niewłaściwy przekazał sprawę, sąd właściwy prowadzi dalej poprzednie postępowanie, gdyż nie zostaje ono umorzone, lecz toczy się dalej. Ale również w przypadku, gdy sąd niewłaściwy odrzucił wniosek, a w sądzie właściwym zgłoszono nowy wniosek, niepodobna dopuścić do zmarnowania materiału, zebranego w sądzie niewłaściwym. Materiał ten może i powinien być zużytkowany, zwłaszcza gdy ponowne dokonanie czynności nie jest możliwe albo jest utrudnione lub połączone z kosztami. Z tego powodu kodeks stanowi, że czynności, dokonane w postępowaniu przed sądem właściwym, mogą być uwzględnione w dalszym postępowaniu (§ 3). Rozumie się jednak, że to powinno stanowić wyjątek, gdyż w zasadzie sąd właściwy powinien sam dokonać wszelkich potrzebnych czynności. (K).

Art. 12. W razie wyłączenia sędziego dokonane przez niego czynności mogą być przez sąd uwzględnione w dalszym postępowaniu. Na żądanie jednak zgłoszone przez wszystkich uczestników sprawy czynności te będą powtórzone.

K. p. c. 54 — 61.

Przepisy k.p.c. o wyłączeniu sędziego nadają się całkowicie do zastosowania w postępowaniu niespornym, wobec czego wystarcza ogólne powołanie się w kodeksie postępowania niespornego na przepisy, dotyczące postępowania procesowego (zob. art. 4). Stosować tedy należy także przepis, że aż do rozstrzygnięcia wniosków o wyłączenie sędziego może spełniać tylko czynności niecierpiące zwłoki (art. 56 § 2).

k.p.c.); o tym zaś, czy dana czynność nie cierpi zwłoki, rozstrzyga tenże sędzia. Ponieważ jednak nie jest wykluczone, że pomimo zachodzącej przyczyny wyłączenia czynność, chociaż nawet nie była nagła, została dokonana prawidłowo, kodeks stanowi, że czynności dokonane przez sędziego wyłączzonego mogą być przez sąd uwzględnione w dalszym postępowaniu, a więc nie muszą być powtórzone. Odnosi się to zarówno do czynności dokonanych przed zgłoszeniem wniosku o wyłączenie sędziego, jak i później. Pod tym względem kodeks pozostawił decyzję wyłącznie sądowi, gdyż powinien on sprawę badać dokładnie, zatem nie jest związany nawet zgodnym wnioskiem wszystkich uczestników postępowania o uwzględnienie czynności, dokonanej przez sędziego.

Z zasady, że od uznania sądu zależy powtórzenie czynności, dokonanych przez sędziego wyłączzonego, kodeks dopuszcza wyjątek w przypadku, gdy wszyscy uczestnicy sprawy żądają powtórzenia czynności. W tym bowiem przypadku uczestnicy objawiają, że nie mają zaufania do sędziego wyłączzonego, a to dostatecznie uzasadnia ponowne czynności. Gdy natomiast wniosek pochodzi od niektórych tylko uczestników, sąd stosownie do okoliczności danego przypadku albo ponowi czynności albo uwzględni czynności, dokonane przez sędziego wyłączzonego. (K.).

R o z d z i a ł III.

Postępowanie.

Art. 13 § 1. Każdy, czyich praw dotyka wynik postępowania, jest zainteresowany w sprawie. Ma on prawo wziąć udział w sprawie w każdym jej stanie. Jeżeli weźmie udział, staje się uczestnikiem, jak zgłaszający wniosek o wszczęcie postępowania.

§ 2. Jeżeli się ujawni, że zainteresowany nie jest uczestnikiem, sąd wezwie go do wzięcia udziału w sprawie. W razie potrzeby przewodniczący wyznaczy kuratora do zastępowania zainteresowanego, którego miejsce pobytu jest nieznane.

§ 3. Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, Prokuratoria Generalna Rzeczypospolitej Polskiej może wziąć udział w obronie interesu publicznego w każdej sprawie i wówczas staje się uczestnikiem.

K. p. n. 2, 53.

1. W postępowaniu procesowym występują dwie strony—powód i pozwany, co nie wyklucza tego, że po jednej lub drugiej stronie może występować kilka osób. Niema też procesu, w którym występowałaby jedna tylko strona. Inaczej przedstawia się rzecz w postępowaniu niespornym. Może ona dotyczyć się ze względu na jedną tylko osobę, może jednak i większa ilość osób być zainteresowana w wyniku postępowania, przyczem interesy tych osób mogą być ze sobą sprzeczne. Wobec tego w postępowaniu niespornym istnieją nie strony, lecz osoby zainteresowane.

Spośród osób zainteresowanych wyróżnić należy te, które biorą udział w postępowaniu niespornym. Osoby te są uczestnikami postępowania; od innych zainteresowanych różnią się tym, że wynik postępowania jest dla nich miarodajny, zaczętem nie mogą one obalać prawomocnego orzeczenia. Rzecz prosta, że uczestnik nie może być w tej sprawie przesłuchany w charakterze świadka. Uczestnikiem, może jednak stać się każdy, kto w sprawie jest zainteresowany. Nie jest przytęm wskazane wprowadzenie różnicy między osobą bezpośrednio zainteresowaną i osobą, której interes jest tylko pośredni, trudno bowiem określić, kiedy zachodzi jedno a kiedy drugie. W poszczęólnych przypadkach powstają też trudności przy określaniu, w jakim stopniu kogoś uważać za zainteresowanego w postępowaniu; np. gdy z niezdolnym do działań prawnych zawarto umowę i zachodzi konieczność zatwierdzenia jej przez sąd. powstaje w razie odmowy zatwierdzenia pytanie, czy kontrahent jest osobą zainteresowaną w wyniku postępowania, czy też osobą poza nim stojącą, co ma istotne znaczenie ze względu na uprawnienie do założenia środka odwoławczego. Ze stanowiska kodeksu kwestia nie powstanie, ponieważ każdego czyich praw dotyka wynik postępowania, należy dopuścić do uczestnictwa w postępowaniu (§ 1) narówni z osobą, która bierze już w nim udział, zaczętem w postępowaniu niespornym zbędna jest interwencja uboczna.

Przystąpienie pewne; osoby do postępowania może utrudnić albo przewlec wydanie orzeczenia; w celu więc zapobieżenia temu inni uczestnicy powinni mieć prawo sprzeciwienia się uczestnictwu na tej podstawie, że zgłaszający się nie ma interesu w wyniku postępowania. Kodeks nie uważał jednak za potrzebne wprowadzenie w tę mierze osobnego przepisu, wy-

chodząc z założenia, że brak interesu powinien być wzięty pod rozwagę nawet z urzędu, a nietylko naskutek zarzutów.

Ze względu na to, że postępowanie niesporne może obejmować większą ilość osób i że chodzi w nim o ich prawa, należy każdego interesowanego dopuścić do udziału w postępowaniu w każdym stanie sprawy. Przystąpienie w charakterze uczestnika do postępowania nie może być ograniczone pod względem czasu; możliwe więc jest także przystąpienie dopiero w drugiej instancji. Kodeks idzie jeszcze dalej i stanowi, że w razie gdy się okaże, iż pewna osoba jest zainteresowana w wyniku postępowania, należy ją wezwać do wzięcia udziału w sprawie (§ 2). Jest to konieczne, gdy bowiem osoba ta z powodu niezawiadomienia jej nie brała udziału w sprawie, orzeczenie nie mogłoby w stosunku do niej uzyskać powagi rzeczy osądzonej, wskutek czego trzeba byłoby dopuścić do ponownego rozpatrzenia sprawy, prawnomocnie już rozstrzygniętej. Przewiduje to wyraźnie kodeks (w art. 43), ale, by zapewnić ostateczne rozstrzygnięcie w postępowaniu niespornym, zawiera zarazem przepis wyżej wspomniany, że zainteresowanego należy zawiadomić o postępowaniu. Na skutek takiego wezwania zainteresowany będzie uważany za uczestnika, chociażby nie brał faktycznego udziału w postępowaniu jeżeli bowiem daje mu się możliwość działania wynik postępowania jest dla niego obowiązujący bez względu na jego zachowanie się w postępowaniu.

Kodeks uwzględnia także przypadek nieobecności zainteresowanego, którego miejsce pobytu jest nieznane. Nie można dopuścić do tego, by nieobecny nie był zastąpiony, i dlatego kodeks stanowi, że w razie potrzeby (nie zawsze będzie to konieczne) wyznaczony będzie dla nieobecnego kurator (§ 2).

W postępowaniu procesowym tylko w wyjątkowych przypadkach zachodzi potrzeba strzeżenia interesu publicznego, a więc np. gdy chodzi o ważność małżeństwa, ślubność pochodzenia itp. Natomiast w postępowaniu niespornym o wiele częściej okazuje się ta potrzeba celem niedopuszczenia do wydania orzeczenia, sprzecznego z porządkiem publicznym. Spośród różnych systemów ochrony interesu publicznego kodeks przyjął system powierzenia tej ochrony organowi państwowemu. Działanie organu państwowego w tym kierunku jest wskazane, taki bowiem organ może zgłaszać wnioski i zakładać środki odwoławcze od orzeczeń, które uważa za sprzeczne z porządkiem publicznym. Mając zaś wybrać

organ, powołany do działania w postępowaniu niespornym, kodeks uznał za stosowne dopuścić do udziału w postępowaniu Prokuratorię Generalną (§ 3) ze względu na to, że jej zadaniem jest zastępstwo interesów Państwa, a więc nie tylko prywatnego interesu Państwa, lecz także interesu publicznego. (K.)

2. Zastrzeżenie na początku § 3: „jeżeli ustawa nie stanowi inaczej” nie figurowało w projekcie Komisji Kodyfikacyjnej. Wskazuje ono, że kodeks przewiduje możliwość poruczenia funkcji obrony interesu publicznego w niektórych przypadkach innemu organowi państwowemu w zastępstwie Prokuratorii Generalnej. Przypadek taki oznaczony jest w art. 53, zamieszczonym w przepisach przejściowych dekretu.

Art. 14. Zdolność do działania w postępowaniu niespornym ma każdy, kto ma zdolność procesową, o ile ustawa inaczej nie stanowi.

K. p. c. 63.

Zdolność do działania w postępowaniu niespornym powinna odpowiadać zdolności procesowej, gdyż każdy, kto przez umowę może się zobowiązywać, powinien mieć możność osobistego działania w sądzie we wszelkiego rodzaju sprawach. Zasada ta jednak nie może być utrzymana tam, gdzie chodzi o stosunki natury czysto osobistej. W przypadkach takich należy dopuścić do działania także osobę nie posiadającą zdolności procesowej, inaczej bowiem osoba ta mogłaby być pozbawiona rzeczywistej ochrony. Tak ma się rzecz np. gdy chodzi o ubezwłasnowolnionego, któremu niepodobna odmówić prawa zgłaszania wniosków i zakładania środków odwoławczych, albo o małoletniego, któremu również nie można odmówić prawa składania wniosku co do działalności ustawowego zastępcy, itd. Co do tego atoli, kiedy osoby, nie posiadające zdolności procesowej, mogą samodzielnie działać w postępowaniu niespornym, nie da się ustanowić ogólnego przepisu, a tylko w części szczegółowej należy określić dopuszczalność takiego samodzielnego działania. Z tego powodu kodeks stanowi, że w postępowaniu niespornym zdolność do działania ma każdy, kto ma zdolność procesową, o ile ustawa inaczej nie stanowi. (K.)

Art. 15. § 1. W postępowaniu przed sądem pierwszej i drugiej instancji zastępstwo przez adwokata nie obowiązuje

§ 2. Pełnomocnikami mogą być osoby mające zdolność do działania. Nie będzie dopuszczony pełnomocnik, który trudni się zawodowo zastępstwem, nie należąc do adwokatury.

K. p. c. 86.

W celu należytego przygotowania materiału procesowego i udzielenia sądowi pomocy w sprawach większej wagi wprowadzony został w postępowaniu procesowym przymus adwokacki, dzięki któremu zapewnia się należyte opracowanie spraw pod względem faktycznym i prawnym. Ten motyw w znacznym stopniu odpada w postępowaniu niespornym, które często prowadzi się nietylko w interesie prywatnym, lecz i w interesie publicznym, i w którym sąd bada sprawę z urzędu i nie jest związany oświadczeniem strony. W tym stanie rzeczy nie należy wymagać od uczestników, ażeby działali wyłącznie przez adwokatów. Z tych motywów kodeks nie przyjął przymusu adwokackiego (§ 1), ani dla spraw większej wagi, ani dla działania w drugiej instancji. Wobec tego strona może sama założyć środek odwoławczy do drugiej instancji, a nie koniecznie za pośrednictwem adwokata. Inaczej jednak niż w instancji drugiej przedstawia się sprawa w instancji kasacyjnej, gdzie bada się sprawę wyłącznie ze stanowiska prawnego, i dlatego, ażeby zapobiec wnoszeniu nieodpowiednich skarg kasacyjnych, kodeks nie odchylił się od przepisów k. p. c. o przymusie adwokackim w Sądzie Najwyższym.

Przy opracowaniu kodeksu zastanawiano się nad tym, czy nie przyjąć przymusu w tej postaci, że w niektórych sprawach sąd mógłby zlecić osobom zainteresowanym, aby działały przez adwokatów (np. w sprawach o przedmiot znacznej wartości), albo czy nie należałoby przyjąć przepisu, że osobom, z którymi niepodobna się porozumieć, sąd może nakazać przybranie sobie adwokata. Nie uznano jednak przymusu adwokackiego za stosowny i w tych przypadkach, że względu na to, że w postępowaniu, które albo wszczyna się z urzędu albo niezależnie od wniosku prowadzi się z urzędu nie byłoby odpowiednim obciążenie stron kosztami, tymbardziej iż, gdyby strona poleceniu sądu nie uczyniła zadość, sąd musiałby z urzędu dalej prowadzić postępowanie. Nawet sankcje za niezastosowanie się do polecenia nie byłyby wskazane ze względu na charakter postępowania. Odrzucono także względny przymus adwokacki, polegający na tym, że uczestnik wprawdzie może działać sam albo przez pełnomocnika, ale pełnomocnikiem może być ustanowiony tylko adwokat. Tak więc uczestnik może albo sam wystę-

pować w postępowaniu niespornym albo też ustanowić pełnomocnikiem dowolną osobę.

Z zasady, że obrać można dowolnego pełnomocnika, uczyniono dwa wyjątki. Najpierw dopuszczono do zastępstwa tylko osobę, posiadającą zdolność do działania (§ 2), uważano bowiem za niewłaściwe, by w sądzie występował w imieniu innej osoby ten, kto sam nie posiada zdolności do działania i we własnej sprawie musi być zastąpiony przez inną osobę. Drugim ograniczeniem jest wykluczenie osób, które zawodowo trudnią się zastępstwem, nie należąc do adwokatury. Nie posiadając wykształcenia prawniczego, a często i ogólnego, nie są one w stanie należycie bronić interesów klientów, i dlatego kodeks nie dopuszcza ich jako pełnomocników. (K).

Art. 16. Wniosek o wszczęcie postępowania powinien zawierać: imię i nazwisko, zawód i miejsce zamieszkania zgłaszającego wniosek i innych zainteresowanych, dokładnie określone żądanie oraz przytoczenie uzasadniających je okoliczności faktycznych, a nadto w sprawach o roszczenia majątkowe — oznaczenie wartości przedmiotu roszczenia. Może również zawierać żądanie wydania zarządzeń tymczasowych.

K. p. n. 2; k. p.c. 15 — 23, 206, 237.

1. Podobnie jak pozew stanowi podstawę postępowania procesowego, tak w postępowaniu niespornym podstawę stanowi wniosek o wszczęcie postępowania. Z tego powodu wniosek powinien w zasadzie zawierać to, co musi być zamieszczone w pozwie (art. 206 k. p. c.), tylko bowiem wtedy można osiągnąć należyte przygotowanie sprawy. Odpowiednio do tego został ujęty przepis kodeksu o treści wniosku.

Przepis ten, oczywiście, nie stosuje się do doniesienia, pochodzącego od osoby zainteresowanej, a tymbardziej do doniesienia władzy. Pomimo to sąd może w razie niedokładności doniesienia żądać wyjaśnień, co atoli nie jest równoznaczne z zarządzeniem sprostowania lub uzupełnienia wniosku. (K.)

2. Oznaczenie wartości przedmiotu roszczenia majątkowego normują przepisy art. 15 — 23 k. p. c. — Do zarządzeń tymczasowych stosuje się przepisy k. p. c. o postępowaniu zabezpieczającym z wyjątkiem przepisów, dotyczących wyłącznie postępowania spornego oraz dopuszczających wydanie zarządzenia tymczasowego przed wytoczeniem powództwa.

Art. 17. Sąd z urzędu bada, czy wniosek jest zgłoszony przez osobę uprawnioną.

K. p. n. 16; k. p. c. 65.

W postępowaniu procesowym bada się z urzędu, czy strona posiada zdolność procesową oraz czy działający w imieniu innej osoby posiada uprawnienie do zastępstwa (art. 45 k. p. c.) Niema jednak w kodeksie postępowania cywilnego wyraźnego przepisu, czy i legitymację czynną lub bierną należy z urzędu badać, ale i tu uznać należy, że w razie gdy stwierdzony w postępowaniu stan prawny wykazuje brak legitymacji strony, nie można orzec zgodnie z żądaniem pozwu, sąd nie może bowiem orzec wbrew temu, co widoczne jest z akt sprawy.

Aby w postępowaniu niespornym zapobiec wątpliwości co do tego, czy sąd z urzędu mocen jest wziąć pod uwagę brak uprawnienia osoby, która zgłosiła wniosek, kodeks daje wyraźny w tej mierze przepis, stanowiąc, że sąd z urzędu bada, czy wniosek jest zgłoszony przez osobę uprawnioną w rozumieniu kodeksu; sąd powinien badać, czy zachodzi uprawnienie do żądania nawet w braku zarzutu ze strony innych uczestników.

Przepis, że sąd z urzędu bada uprawnienie, według swego literalnego brzmienia odnosi się wprawdzie tylko do wniosku, ale należy go odpowiednio stosować także w przypadku, gdy wniosek dotyczy osoby, której zbywa na legitymacji biernej, racja bowiem przepisu przemawia za tym. Wyrażnego w tej mierze przepisu kodeks nie zawiera dlatego, że uznaniu sądu pozostawia, czy wniosek pochodzący od osoby nieuprawnionej oddalić a limine, czy też dopiero po przeprowadzeniu postępowania. (K).

Art. 18. Odpisy pism doręcza się tylko tym uczestnikom, których one dotyczą.

K. p. c. 139.

W postępowaniu procesowym każde pismo doręcza się stronie przeciwnej. Ta zasada nie nadaje się do postępowania niespornego, gdyż w tym postępowaniu niema przeciwników i pismo może dotyczyć tylko pewnych uczestników, a nie innych. Dlatego kodeks stanowi, że odpisy pism doręcza się tylko tym uczestnikom, których dotyczą. Jeżeli więc interesy niektórych uczestników są zgodne, a innych rozbieżne, pismo zaś wniósł jeden z uczestników, mających taki sam interes w wyniku sprawy, to tym

uczestnikom nie doręcza się pisma. Nie przeszkadza to, oczywiście, zapoznaniu się przez nich z treścią pisma, złożonego w aktach.

Z przepisu kodeksu wynika, że ten, kto pismo wnosi, powinien do niego, dołączyć odpisy w celu doręczenia tym, których one dotyczą. (K.)

Art. 19. Naskutek zarządzenia sądu usunięcie braków formalnych i sprostowanie lub uzupełnienie pism, wnoszonych w postępowaniu niespornym, może nastąpić na posiedzeniu, wyznaczonym do rozpoznania sprawy.

K. p. c. 141.

W postępowaniu procesowym obowiązuje zasada, że pismo dotknięte brakami nie nadaje się do wszczęcia postępowania, jednak przewodniczący nie zwraca go natychmiast, lecz przedtem winien żądać usunięcia braków albo sprostowania lub uzupełnienia, zaczem zwrot pisma następuje dopiero wtedy, gdy strona nie zastosuje się do zarządzenia przewodniczącego (art. 141 k. p. c.). Zasada ta powinna obowiązywać także w postępowaniu niespornym, ale niezbędne jest pewne od niej odchylenie. Jeżeli bowiem sprawę bada się z urzędu, to nie należy krępować sądu i uznaniu jego należy pozostawić, czy pismo wadliwe ma być sprostowane przed wszczęciem postępowania, czy dopiero później. Wobec tego pomimo braków pisma powinno być możliwe wszczęcie postępowania lub dalsze jego prowadzenie. Pismo zatem, acz wadliwe, należy zrazu doręczyć osobom, których ono dotyczy, jednakże to nie wyklucza konieczności usunięcia braków w późniejszej fazie postępowania. To właśnie kodeks ma na względzie, stanowiąc, że usunięcie braków formalnych, sprostowanie lub uzupełnienie pisma może nastąpić na posiedzeniu, wyznaczonym do rozpoznania sprawy, czyli nie tylko przed wszczęciem postępowania, ale i później. Tak więc sąd albo zażąda usunięcia braków i w razie nieusunięcia ich pismo zwróci, albo najprzód wdroży postępowanie i potem zażąda usunięcia braków bądź przed posiedzeniem bądź dopiero na posiedzeniu.

Przepis kodeksu dąży nie tylko do tego, by wskutek wadliwości pisma postępowanie nie zostało wstrzymane, lecz ma na celu także ułatwić uczestnikom usunięcie braków. Jeżeli bowiem może ono nastąpić dopiero na posiedzeniu, wyznaczonym do rozpatrzenia sprawy, to uczestnik, nie mający adwokata, przy pomocy sądu z łatwością uzupełni lub sprostuje pismo.

Rzecz prosta, że, jeżeli postępowanie nie może być wszczęte z urzędu, nieusunięcie braków na posiedzeniu pociąga za sobą skutki z art. 141 k. p. c. (K.)

Art. 20. § 1. Można cofnąć wniosek o wszczęcie postępowania, jeżeli sprawa nie należy do tych, które mogą być wszczęte z urzędu.

§ 2. Po rozpoczęciu posiedzenia lub rozprawy albo po złożeniu przez któregośkolwiek z uczestników oświadczenia na piśmie cofnięcie wniosku jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy inni uczestnicy nie sprzeciwili się temu w terminie wyznaczonym przez sąd.

K p. n. 2; k. p. c. 225.

1. Przepis art. 215 k. p. c., że cofnięcie pozwu jest dopuszczalne bez zezwolenia pozwanego aż do rozpoczęcia rozprawy, nadaje się także w postępowaniu niespornym, jeżeli to postępowanie wszczyna się tylko o wniosek, a nie z urzędu. Jeżeli na skutek wniosku wyznaczono posiedzenie, dopuszczalność cofnięcia wniosku nie powinna podlegać wątpliwości, dopóki nie doszło jeszcze do rozpoczęcia posiedzenia, a zatem dopóki żadna inna osoba zainteresowana jeszcze nie uczestniczyła w postępowaniu. W przypadkach zaś innych, gdy posiedzenia nie wyznacza się, cofnięcie uznać należy za możliwe, dopóki inny uczestnik nie złożył na piśmie oświadczenia co do wniosku, a w braku uczestników (np. w razie zgłoszenia wniosku o uznanie za zmarłego lub o umorzenie dokumentu) — dopóki sąd nie wydał jeszcze orzeczenia co do istoty wniosku. W przypadkach takich cofnięcie wniosku jest dopuszczalne nawet już po wysłuchaniu wnioskodawcy na posiedzeniu.

Za niedopuszczalne zatem uznać należy cofnięcie wniosku po rozpoczęciu posiedzenia, wyznaczonego w celu wysłuchania innych uczestników lub po złożeniu przez jednego z nich oświadczenia na piśmie, a tym bardziej w dalszym stadium postępowania. Jak bowiem w postępowaniu procesowym pozwanemu zależeć może na rozstrzygnięciu sprawy, nad którą rozpoczęła się już rozprawa, tak samo w postępowaniu niespornym na rozstrzygnięciu wniosku może zależeć uczestnikom, którzy przystąpili do postępowania, na skutek tego wniosku wszczętego. Z tego wynikałoby właściwie, że cofnięcie wniosku bez zgody uczestników należy odrzucić, gdy nastąpiło ono w stadium postępowania, w którym zgoda innych

uczestników na cofnięcie jest potrzebna. Kodeks uznał jednak odrzucenie za nieodpowiednie, ponieważ nie jest wykluczone, że także inni uczestnicy nie mają interesu w rozstrzygnięciu wniosku, i z tego powodu przyjął przepis, że w razie cofnięcia wniosku o wszczęcie postępowania należy uczestników wezwać do oświadczenia w wyznaczonym terminie, czy sprzeciwiają się temu (§2), i gdyby oświadczenie o sprzeciwieniu się nie zostało złożone, uważa się, że uczestnik zgodził się na cofnięcie, w następstwie czego wniosek o wszczęcie postępowania uważa się za niebyły.

Ze względu na zasadę, że wchodzi w zastosowanie przepisy k. p. c., należy przyjąć, że zgoda uczestników na cofnięcie wniosku nie jest potrzebna, jeżeli wnioskodawca zrzekł się roszczenia. W tym więc przypadku wezwanie innych uczestników do oświadczenia jest zbędne.

Z istoty rzeczy wynika, że cofnięcie wniosku może doprowadzić do zaniechania dalszego postępowania tylko wtedy, gdy się je prowadzi tylko na wniosek. W przypadkach więc gdy postępowanie toczy się z urzędu (§ 1), sąd pomimo cofnięcia wniosku powinien dalej sprawę badać i wydać orzeczenie. (K.)

2. „Rozpoczęcie” posiedzenia lub rozprawy (§ 2) jest to wywołanie sprawy; wynika to z art. 225 § 1 k. p. c.

3. Zgodą wszystkich uczestników na cofnięcie wniosku dopuszczalna jest także w 2 instancji.

Art. 21. Uгода może być zawarta tylko co do roszczeń majątkowych, objętych postępowaniem.

K. p. n. 22.

W postępowaniu niespornym uczestnicy mogą zawrzeć ugodę sądową, jeżeli przedmiotem postępowania jest roszczenie majątkowe, takim bowiem roszczeniem mogą dowolnie rozporządzać. W sprawach innych niż majątkowe uгода nie może być zawarta, w sprawach takich bowiem często należy mieć na względzie interes publiczny, który wyklucza dowolne rozporządzanie prawami. Przyjąć to należy nawet tam, gdzie podstawą orzeczenia jest zgodne oświadczenie uczestników. (K.)

Art. 22. Roszczenie majątkowe, będące przedmiotem sprawy, która należy do postępowania niespornego, osoby zainteresowane mogą poddać pod rozstrzygnięcie sądu polubownego.

K. p. n. 21 i k. p. c. 479.

Skoro roszczeniem majątkowym uczestnicy mogą dowolnie rozporządzać, przeto, podobnie jak mogą co do niego zawrzeć ugodę, mogą też rozstrzygnięcie sprawy co do niego poddać sądowi polubownemu. Kodeks stanowi to wyraźnie celem usunięcia wątpliwości, że zapis na sąd polubowny jest możliwy także w sprawach przekazanych postępowaniu niespornemu. Rozumie się, że w sprawach innych niż majątkowe zapis na sąd polubowny nie jest dopuszczalny. (K.)

Art. 23. Na posiedzeniu sądowym mogą być obecni wszyscy uczestnicy. Inne osoby nie mają wstępu na salę posiedzeń, o ile ustawa inaczej nie stanowi. Każdy jednak uczestnik może zażądać, aby była obecna wskazana przez niego osoba zauszania.

K. p. c. 167, 170.

1. W postępowaniu procesowym obowiązuje zasada, że postępowanie przeprowadza się jawnie, nietylko więc strony i osoby interesowane mają dostęp na posiedzenie sądowe, lecz każdy z wyjątkiem tylko niektórych wyraźnie wymienionych w ustawie osób. Z zasady jawności, którą uważa się za gwarancję należytego wymiaru sprawiedliwości, istnieją pewne wyjątki ze względu na porządek publiczny lub zagrożenie dobrych obyczajów; pozatem ze względów oportunistycznych w niektórych przypadkach przewidziane są posiedzenia niejawne, na które nie są dopuszczane nietylko osoby nie biorące udziału w postępowaniu, ale także strony, o ile nie mają być wysłuchane.

W postępowaniu niespornym powinna obowiązywać inna zasada, niż w postępowaniu procesowym. W wielu bowiem przypadkach roztrząsane są stosunki rodzinne, jak np. w sprawach między rodzicami a dziećmi lub o uprawnienie czeci nieślubnych, albo gdy sprawa dotyczy stosunków osobistych, jak np. przy ubezwłasnowolnieniu, a nawet przy uznaniu za zmarłego. Zasada więc powinno być niejawne rozpoznanie, chyba, że ustawa w poszczególnych przypadkach wyraźnie dopuszcza jawność. Niejawność oznacza tu tylko to, że publiczność nie ma dostępu na posiedzenie, natomiast każdy uczestnik może być obecny, chodzi bowiem o jego interes, a ten często wymaga obecności w celu przytoczenia faktów, ofiarowania dowodów, składania oświadczeń i głaszania wniosków.

Pomimo iż posiedzenia nie są jawne, co odnosi się także do rozpraw, to jednak niepodobna uczestników pozbawić prawa powołania osoby zaufania (por. art. 170 § 1 k. p. c.). To też kodeks, kierując się motywem, że tam, gdzie postępowanie nie jest jawne, powinna być możliwa kontrola działalności sądu, dopuszcza obecność na posiedzeniu wskazanej przez każdego uczestnika osoby zaufania. (K.)

2. Oprócz uczestników i osób zaufania (dorosłych i nie-uzbrojonych — art. 167 § 2 k. p. c.) na rozprawie niejawnej mogą być osoby urzędowe powołane do nadzoru nad sądem, a więc Minister Sprawiedliwości lub jego delegat i kierownik sądu, a ponadto w sądzie grodzkim prezes sądu okręgowego i apelacyjnego, w sądzie okręgowym prezes sądu apelacyjnego — lub ich zastępcy (art. 70 — 72 pr. o u. s. p.).

Art. 24. Sąd zawiadamia o terminie posiedzenia uczestników sprawy i osoby zainteresowane, których udział uważa za potrzebny. Nieprzybycie zawiadomionych nie tamuje rozpoznania sprawy.

K. p. c. 221.

1. W kwestji, jakie znaczenie ma niestawienie się uczestnika lub osoby zainteresowanej albo zaniechanie oświadczenia na piśmie, kodeks wobec istoty postępowania nie-spornego nie przyjął zaoczności, znanej postępowaniu procesowemu, w myśl której w razie niestawienia się pozwanego na skutek wniosku powoda o wydanie wyroku zaocznego faktyczne twierdzenia pozwu uważa się za prawdziwe, gdyż, pomijając nawet, że w postępowaniu niespornym niema pozwanego, niepodobna przyjąć fikcji przyznania tam, gdzie chodzi o badanie sprawy z urzędu. Nawet wówczas, gdy chodzi o rozszczenia majątkowe, sąd ma obowiązek badania spraw, choćby osoba, przeciwko której skierowany jest wniosek, nie stawiła się na posiedzenie i nie złożyła oświadczenia na piśmie.

Należy zaznaczyć, że kodeks nie uznaje zawieszenia postępowania z powodu niestawienia się uczestników na posiedzenie. Ze nie można było sprawy unormować inaczej w przypadku, gdy postępowanie toczy się z urzędu, to jest zupełnie jasne, ale jest to odpowiednie także wówczas, gdy postępowanie wszczyna się na wniosek, jeżeli bowiem sprawa jest już w toku, należy wydać orzeczenie, chyba że wniosek został cofnięty lub wszyscy uczestnicy zgodnie domagają się zawieszenia postępowania. (K.)

2. W związku z wzmianką w art. 24 o terminie posiedzenia należy zaznaczyć, że według art. 59⁴ § 1 pkt. b) pr o u. s. p. ferie sądowe nie mają wpływu na postępowanie nie-sporne.

Art. 25. § 1. Rozprawa przed sądem odbywa się w przypadkach, wskazanych w ustawie. W innych przypadkach od uznania sądu zależy wyznaczenie rozprawy. Jeżeli rozprawy nie wyznaczono, sąd przed rozstrzygnięciem może wysłuchać uczestników sprawy i osoby zainteresowane.

§ 2. Sąd winien uwzględnić również oświadczenia uczestników i osób zainteresowanych złożone na piśmie.

K. p. c. 225, 509.

W postępowaniu spornym sąd orzeka po przeprowadzeniu rozprawy, która nie jest potrzebna tylko wtedy, gdy kodeks wyraźnie tak stanowi, w szczególności nie jest konieczna, gdy nie chodzi o merytoryczne rozstrzygnięcie, lecz o kwestie uboczne. Zasada powyższa nie nadaje się do postępowania niespornego, gdzie występuje szereg osób, których interesy nie zawsze są sprzeczne. Kodeks więc przyjął zasadę odmienną i stanowi, że kontradiktoryjna rozprawa jest w zasadzie zbędna, a tylko tam się odbywa, gdzie ustawa wyraźnie ją przepisuje. Ze względu jednak na to, że w niektórych przypadkach może być wskazane przeprowadzenie rozprawy, sąd może ją wyznaczyć także według swego uznania. Jeżeli rozprawa nie jest wymagana lub nie została wyznaczona, sąd rozstrzyga na podstawie wniosku, lecz przed rozstrzygnięciem powinien wysłuchać uczestników i osoby zainteresowane, gdy to jest celowe. W wielu przypadkach wysłuchanie jest całkowicie niepotrzebne i spowodowałoby przewleczenie postępowania, a przeto należy je pozostawić uznaniu sądu. Z przepisu kodeksu nie wynika, że sąd, zarządzając wysłuchanie, musi wysłuchać wszystkich uczestników i interesowanych. Wobec tego wysłuchanie można ograniczyć do niektórych tylko spośród nich stosownie do okoliczności.

Co do formy wysłuchania kodeks nie zawiera żadnego przepisu, dopuszczalne więc będzie zażądanie oświadczenia na piśmie albo odbycie wysłuchania na wyznaczonym w tym celu posiedzeniu, bądź w obecności uczestników — wszystkich lub niektórych, bądź też w ich nieobecności (por. art. 509 k. p. c.).

W związku z zasadą art. 24, wyłączającą zaoczność, kodeks przyjął przepis, że sąd winien uwzględnić oświadczenia uczestników i osób zainteresowanych, złożone na piśmie. (§ 2). Chociażby więc sąd wyznaczył posiedzenie, a nawet rozprawę, nie można pominąć pisma wniesionego przez uczestnika lub osobę zainteresowaną. Jest to wpływem zasady badania z urzędu, która nie godzi się z wyłącznością zasady ustności. (K).

Art. 26. § 1. Dla wyjaśnienia okoliczności sprawy sąd z urzędu zarządza przeprowadzenie dowodów. Mogą być przeprowadzone nawet te dowody, którym uczestnicy się sprzeciwili. W razie potrzeby sąd może również zarządzić odpowiednie dochodzenie.

§ 2. Władze, urzędy, osoby zaufania publicznego oraz instytucje prawa publicznego obowiązane są dostarczyć potrzebnych informacji na żądanie sądu.

K. p. c. 271.

Przepisy o dowodach, zawarte w kodeksie postępowania cywilnego można odpowiednio stosować w postępowaniu niespornym, jednak pewne zasadnicze odchylenia są konieczne wobec istoty postępowania niespornego. W szczególności ze względu na to, że wynik postępowania wywiera wpływ nie tylko na prawa uczestników postępowania, lecz także na prawa innych osób, sąd nie może oprzeć się wyłącznie na materiale faktycznym, przytoczonym przez niektórych uczestników, lecz powinien badać z urzędu, czy istnieją inne fakty, które nie wyszły jeszcze na jaw. Sądowi należy też przyznać moc gromadzenia dowodów, choćby wszyscy uczestnicy temu się sprzeciwili (§ 1); sąd może więc przesłuchać świadków albo zarządzić dowód z dokumentów nawet wbrew woli osób, biorących udział w postępowaniu. Wreszcie trzeba dać sądowi możliwość korzystania z wszelkich środków, które przyczyniają się do wyjaśnienia istotnych faktów, i dlatego nie można sądu ograniczać w wyborze środków dowodowych; może on więc zarządzić odpowiednie dochodzenie. Dla urzeczywistnienia powyższych celów kodeks nadał sądowi prawo żądania od władz, urzędów, osób zaufania publicznego i instytucji prawa publicznego dostarczenia potrzebnych informacji (§ 2). (K.).

Art. 27. § 1. Świadkowie składają zeznania bez przysięgi, lecz sąd stosownie do okoliczności może ich przesłuchać pod przysięgą. Przesłuchanie pod przysięgą może być zarządzone, chociażby uczestnicy zwolnili świadków od przysięgi.

§ 2. Sąd może stosownie do okoliczności zarządzić przesłuchanie świadków w nieobecności uczestników.

§ 3. Sąd może również, o ile ustawa inaczej nie stanowi, zażądać od osób postronnych złożenia na piśmie wyjaśnień co do okoliczności sprawy.

§ 4. Przepisy powyższe stosuje się także do biegłych.

K. p. c. 292 — 296.

Wobec tego, że w postępowaniu niespornym nie można krępować sądu w sposobie gromadzenia dowodów, należy nadać mu moc przesłuchiwania świadków i biegłych nie tylko w obecności uczestników, lecz także w ich nieobecności (§ 2), co w pewnych przypadkach może prowadzić do pożądanego wyniku, zwłaszcza gdy chodzi o zeznania osób bliskich, jak rodziców, rodzeństwa, dzieci itd. Również wskazane są uproszczenia co do formy, w szczególności uznaniu sądu należn pozostawić, czy świadka lub biegłego przesłuchać pod przysięgą lub też bez przysięgi (§ 1), i czy zadowolić się złożeniem przez nich wyjaśnień na piśmie co do okoliczności sprawy (§§ 3 i 4). Wszystkie powyższe motywy kodeks uwzględnia i odpowiednio do nich zawiera stosowne przepisy. (K.)

Art. 28. Nie wymagają dowodu fakty przyznane w przewodzie sądowym przez wszystkich uczestników, jeżeli postępowanie dotyczy wyłącznie ich roszczeń majątkowych.

K. p. c. 246, 247.

1. Przyznanie sądowe czyni zbędnym prowadzenie dowodów w postępowaniu procesowym, skoro bowiem postępowanie to służy dla ochrony interesów prywatnych, sąd nie ma podstawy wbrew zgodnemu oświadczeniu stron badać, czy fakt przyznany jest rzeczywiście prawdziwy. Inne natomiast stanowisko wypada zająć w postępowaniu niespornym; tu bowiem chodzi często o interes publiczny, który może być naruszony właśnie przez to, że uczestnicy zgodnie przyznają pewien fakt jako prawdziwy wbrew istotnemu stanowi rzeczy celem osiągnięcia korzyści z uszczerbkiem ogółu. W takim więc przypadku nie można przyznaniu nadać tej mocy, jaką

ono posiada w postępowaniu procesowym. W wielu jednak przypadkach postępowanie niesporne toczy się wyłącznie w interesie majątkowym pewnych osób. Wówczas rzecz ma się tak samo jak w postępowaniu procesowym, wskutek czego fakt przyznany uważać należy za prawdziwy, brak bowiem motywu badania jego prawdziwości, skoro uczestnicy mogą dowolnie rozporządzać swoimi prawami, a więc i fakty istotne według swej woli przyznawać. (K.)

2. Nawet gdy chodzi o roszczenie majątkowe, przyznanie nie ma znaczenia, jeżeli jest sprzeczne z faktami znanymi powszechnie lub już udowodnionymi.

3. Z stylizacji art. 28 wynika, że gdy chodzi o roszczenie niemajątkowe, przyznanie nie zwalnia od dowodu, a więc w zasadzie nie ma znaczenia. To jednak nie stoi na przeszkodzie, ażeby sąd uznał je za skuteczne, oceniając je pozytywnie na podstawie wszechstronnego rozważenia wszystkich okoliczności sprawy (art. 250 k. p. c.), chyba że ustawa zawiera wyraźny przepis, że przyznanie uczestników jest pozbawione znaczenia. W tych przypadkach sąd ma obowiązek pomimo przyznania prowadzić dowody na prawdziwość istotnych faktów, objętych przyznaniem.

4. Przyznanie traktuje się jednakowo bez różnicy, czy uczyniono je ustnie czy na piśmie (art. 246 k. p. c.). Może być uczynione przed sądem orzekającym, sędzią wyznaczonym lub sądem wezwanym („w przewodzie sądowym”).

Art. 29. Zabezpieczenie dowodów dopuszczalne jest w sprawach, które mogą być wszczęte na wniosek.

K. p. n. 2; k. p. c. 330, 332.

Postępowanie procesowe zna instytucję zabezpieczenia dowodów czyli badania istotnych faktów przed czasem, w którym normalnie wypadałoby prowadzić dowody. Jest ono możliwe nie tylko w toku postępowania procesowego, lecz także przed jego wszczęciem, i jest dopuszczalne, gdy załodzi obawa, że w czasie, kiedy sąd będzie mógł w toku sprawy dopuścić dowody, nie będzie można już z nich korzystać albo też przeprowadzenie ich będzie utrudnione. W postępowaniu niespornym nie zachodzi potrzeba zabezpieczenia dowodów, jeżeli postępowanie prowadzi się z urzędu. Jeżeli bowiem nie nastąpiło jeszcze zdarzenie uzasadniające wszczęcie postępowania, niewiedomo, czy wogóle dojdzie do stanu prawnego, uzasadniającego ochronę sądową, a w tym przypadku czyn-

ność sądowa nie jest możliwa. Jeżeli zaś zaszło już zdarzenie, uzasadniające wszczęcie postępowania niespornego, sąd powinien od razu prowadzić postępowanie, a więc od razu przeprowadzić dowody. Sąd nie ma tedy potrzeby zabezpieczać dowodów, skoro może od razu prawidłowo zbadać fakty, nie ma bowiem w postępowaniu niespornym podziału obowiązkowego na postępowanie instrukcyjne i dowodowe, tak iż sąd przed przeprowadzeniem dowodów nie musi co do ich dopuszczenia uprzednio powziąć formalnego postanowienia dowodowego.

Inaczej ma się rzecz, gdy postępowanie prowadzi się tylko na wniosek. W tych przypadkach może się okazać konieczność zbadania faktów istotnych przed złożeniem w sądzie wniosku o wszczęcie postępowania, i niezabezpieczenie dowodu mogłoby zainteresowanego narazić na szkodę. Można by wprawdzie twierdzić, że cel dałoby się osiągnąć przez złożenie od razu wniosku, gdyż wtedy postępowanie już się rozpoczęło i można prowadzić dowody, jednak trzeba mieć na względzie, że zainteresowany może nie rozporządzać jeszcze materiałem faktycznym, który we wniosku powinien być przytoczony, wskutek czego wniosek byłby niedokładny lub nawet wadliwy. Aby więc nie narazić zainteresowanego na szkodę, należy dopuścić zabezpieczenie dowodu jeszcze przed złożeniem wniosku o wszczęcie postępowania (art. 330 k. p. c.)

Ponadto trzeba mieć na uwadze sytuację, jaka powstałaby w razie, gdy wniosek już złożono a sąd albo nie wszczął jeszcze postępowania, albo bada dopiero, jakie fakty są stanowcze, i nie powziął jeszcze decyzji, czy i jakie dowody powinny być dopuszczone. W przypadkach tych, ściśle biorąc, powinno by wystarczyć zwrócenie uwagi sądu na to, że zachodzi niebezpieczeństwo utraty dowodu lub utrudnienie jego przeprowadzenia, mimo to jednak należy dopuścić zabezpieczenie dowodu, nie tylko przez sąd, w którym sprawa się toczy, lecz w pewnych przypadkach i przez sąd, w którym dowód ma być przeprowadzony (art. 332 k. p. c.) Z tego powodu i w toku postępowania powinno być też możliwe zabezpieczenie dowodu. (K.)

Art. 30. Sąd umarza postępowanie, jeżeli stało się ono bezprzedmiotowe.

K. p. n. 20; k. p. c. 375.

Umorzenie postępowania bez wydania merytorycznego orzeczenia powinno nastąpić nietylko w przypadkach, gdy zachodzą istotne braki formalne (np. niedopuszczalność drogi postępowania niespornego, brak jurysdykcji krajowej), lecz także wówczas, gdy dalsze prowadzenie postępowania jest bezcelowe. Tak ma się rzecz, gdy osoba, która ma być ubezwłasnowolniona, zmarła; gdy dokument, o którego umorzenie zgłoszono wniosek, został przedstawiony w sądzie itp. W przypadkach takich sąd powinien bez wydania orzeczenia postępowanie umorzyć. Umorzenie postępowania powinno być orzeczone i w wyższej instancji, skoro w tej instancji całe postępowanie od początku okazuje się bezprzedmiotowym; rozumie się, że wtedy umarza się całe postępowanie, a nie tylko postępowanie tej instancji. Postępowanie, które stało się bezprzedmiotowym, winno być umorzone przez sąd z urzędu, a zatem nawet bez wniosku uczestnika; odnosi się to, oczywiście, także do przypadku, gdy sprawa doszła do wyższej instancji. (K.)

Art. 31. Orzeczenia sądu zapadają w formie postanowień.

K. p. c. 374, 378.

W postępowaniu procesowym sąd wydaje orzeczenia w formie postanowień lub wyroków stosownie do tego, czy chodzi o decyzję w kwestii ubocznej, czy też o orzeczenie merytoryczne. Odróżnienie postanowień i wyroków nie jest atoli niezbędne w postępowaniu niespornym. Kodeks nawet co do orzeczenia merytorycznego przyjął formę postanowienia, jako prostą i przy której służy środek odwoławczy zażalenia, a nie skargi apelacyjnej. (K.)

Art. 32. § 1. Sąd pierwszej instancji uzasadnia na piśmie z urzędu postanowienia, od których służy środek odwoławczy.

§ 2. Postanowienia z uzasadnieniem doręcza się z urzędu wszystkim uczestnikom, chyba że uczestnik obecny na posiedzeniu zrzekł się doręczenia.

§ 3. Postanowienie, od którego nie służy środek odwoławczy, będzie uzasadnione na piśmie, jeżeli zażąda tego uczestnik w ciągu dwóch tygodni od daty ogłoszenia sentencji albo od daty doręczenia, jeżeli ogłoszenia nie było.

K. p. n. 31; k. p. c. 351.

Kodeks przyjął zasadę, że postanowienie bez względu na to, czy się je ogłasza na posiedzeniu, powinno być uczestnikom

doręczone (§ 2), wychodził bowiem z założenia, że konieczne jest dokładne poinformowanie uczestników o zapadłym orzeczeniu, a to jest możliwe tylko wtedy, gdy postanowienie jest doręczone, choćby było ogłoszone obecnym na posiedzeniu uczestnikom. Od tej zasady dopuścił jednak kodeks wyjątek w przypadku, gdy obecny na posiedzeniu uczestnik zarzekł się doręczenia, wówczas bowiem doręczenie nie ma celu, zwłaszcza iż uczestnikowi umożliwione zostaje wniesienie środka odwoławczego natychmiast po ogłoszeniu postanowienia, a nie dopiero po jego doręczeniu (zob. art. 34 § 2).

Samo atoli doręczenie postanowienia nie byłoby celowe, gdyby równocześnie nie było opatrzone uzasadnieniem. Motywy bowiem postanowienia wskazują, jakie fakty sąd uznał za prawdziwe i jakimi kierował się normami prawnymi (art. 351 k.p.c.), a to jest istotne zwłaszcza dla środka odwoławczego. Kodeks więc przyjmuje, że każde postanowienie sądu 1 instancji, od którego służy środek odwoławczy, powinno być uzasadnione na piśmie z urzędu (§ 1). Ze względów praktycznych kodeks czyni różnicę między postanowieniami, od których służy środek odwoławczy, a postanowieniami, które nie mogą być zaskarżone. Pierwsze sąd uzasadnia z urzędu t. j. bez względu na zadanie uczestników, drugie zaś tylko wtedy, gdy tego zażąda uczestnik w ciągu 2 tygodni od ogłoszenia sentencji albo od doręczenia, jeżeli ogłoszenia nie było (§ 3). Mogłoby się wydawać, że uzasadnienie jest zbędne, skoro środek odwoławczy jest niedopuszczalny, trzeba jednak mieć na uwadze, że może ono mieć doniosłe znaczenie dla uczestnika, i dlatego na żądanie powinno być sporządzone. (K.).

Art. 33. § 1. Prawomocne postanowienie, ustalające istnienie stosunku prawnego, nie może być uchylone, chyba że w szczególnych przypadkach ustawa stanowi inaczej.

§ 2. Prawomocne postanowienie, oddalające wniosek lub ustalające nieistnienie stosunku prawnego, sąd może zmienić wskutek zmiany okoliczności sprawy.

K. p. n. 43; k. p. c. 380, 381.

W literaturze zastanawiano się nad znaczeniem orzeczeń, wydawanych w postępowaniu niespornym. Podczas gdy jedni są zdania, że prawomocne orzeczenie ma powagę rzeczy osądzonej, a więc wiąże każdą władzę i osoby zainteresowane,

a zwłaszcza uczestników, inni uważają je za tymczasowe, a zatem ulegające uchyleniu czy to bezwzględnie, czy to pod pewnymi warunkami; inni zaś jeszcze tylko orzeczenie oddalające wniosek poczytują za pozbawione cechy prawomocności. Kodeks stanął na stanowisku, że należy możliwie zapewnić orzeczeniom, wydawanym w postępowaniu niespornym wagę rzeczy osądzonej, aby tworzyły one — podobnie jak wyroki w postępowaniu spornym — irwały stan prawny. Dlatego też stanowi, że prawomocne postanowienie, ustalające istnienie stosunku prawnego, w zasadzie nie może być uchylone (§ 1); co więcej stanowi, że nie można domagać się zmiany tego stosunku w postępowaniu spornym (zob. art. 43). Wyłom w tej zasadzie musi jednak być dopuszczony tam, gdzie orzeczenie reguluje roszczenia uczestników w stosunku do osoby, która nie uczestniczyła w postępowaniu; ten przypadek normuje art. 44 kodeksu. Dalszy wyłom w zasadzie powagi rzeczy osądzonej należało uczynić co do orzeczeń, ustalających nieistnienie stosunku prawnego, i odalających wniosek (§ 2). W przypadkach takich często okazuje się, że istotne okoliczności, na których oparte było orzeczenie, uległy zmianie. Tak ma się rzecz np., gdy oddalono wniosek o uznanie nieobecnego za zmarłego, a okazało się notorycznie, że on już nie żyje. W podobnych przypadkach orzeczenie oddalające wniosek można bez uszczerbku dla innych osób zmienić bez potrzeby złożenia ponownego wniosku o wszczęcie postępowania. Czy zmiana orzeczenia powinna nastąpić, pozostawione jest w każdym poszczególnym przypadku ocenie sądu, który bierze pod rozważenie okoliczności sprawy, jakie uległy zmianie.

W związku z zagadnieniem mocy wiążącej orzeczenia, wydanego w postępowaniu niespornym, pozostaje kwestia, jak ma się rzecz, jeżeli prawomocne orzeczenie pozostaje w sprzeczności z zasadniczym i bezwzględnie obowiązującym przepisem prawa. W przypadkach takich jedni przyjmują, że orzeczenie uważać należy za bezwzględnie nieważne, a zatem można je pominąć, jak gdyby wcale nie zapadło, inni zaś są zdania, że należy je uchylić, a, dopóki nie będzie uchylone, obowiązuje. Kodeks nie unormował tej kwestii, ogólny przepis bowiem nie jest tu możliwy. (K.).

Art. 34. § 1. Na postanowienie kończące postępowanie służy zażalenie. Na postanowienie przedstanowcze służy zażalenie jedynie w przypadkach przewidzianych w ustawie.

§ 2. Zażalenie należy wnieść w terminie dwutygodniowym od daty doręczenia postanowienia. Jeżeli się postanowienia nie doręcza, bieg terminu rozpoczyna się od ogłoszenia.

K. p. n. 31, 49; k. p. c. 377, 421.

1. Art. 419 k. p. c. przyjmuje jako zasadę, że na każde postanowienie sądu służy zażalenie, o ile ono wyraźnie nie jest wykluczone. Zasada ta nie byłaby w całej rozciągłości odpowiednia w postępowaniu niespornym, gdyż umożliwiałaby przewleczenie postępowania przez wnoszenie zażaleń na wiele postanowień, dotyczących kwestyj ubocznych. Wobec tego kodeks postępowania niespornego przyjął zasadę odmienną, a mianowicie, że zażalenie służy na postanowienie kończące postępowanie, a na postanowienia przedstanowcze jedynie w przypadkach przewidzianych w ustawie (§ 1). Za postanowienia przedstanowcze uważa się te, które mają na celu czynności, poprzedzające orzeczenie co do istoty wniosku. A zatem według treści powyższego przepisu postanowienie, oddalające zarzut niewłaściwości sądu, nie uległoby oddzielnemu zaskarżeniu, chybaby ustawa zawierała odmienny przepis.

Co do terminu, w którym wnieść należy zażalenie, kodeks przyjął jako zasadę, że rozstrzyga data doręczenia postanowienia, dopiero wtedy bowiem uczestnik posiada dokładną wiadomość nie tylko o treści postanowienia, lecz także o jego uzasadnieniu. Jeżeli jednak uczestnik zrzekł się doręczenia (zob. art. 32 § 2), wówczas termin do zażalenia biegnie od ogłoszenia postanowienia. Odmiennie od postępowania procesowego kodeks oznaczył termin do wniesienia zażalenia — dwutygodniowy (§ 2), a nie tygodniowy. Dłuższy termin przyjęto ze względu na to, że w postępowaniu niespornym wydaję orzeczenie w formie postanowienia także co do istoty sprawy, gdyby więc zażalenie należało wnieść w terminie tygodniowym, wypadłoby, że do zaskarżenia merytorycznego obowiązuje termin krótszy niż w postępowaniu procesowym, co nie byłoby właściwe, (K.).

2. Wprawdzie art. 34 § 1 expressis verbis mówi o postanowieniu „kończącym postępowanie”, z czego możnaby wnosić, że chodzi tu o ostateczne w instancji orzeczenie zamykają-

ce całość odnośnego przewodu, jednak w układzie kodeksu istnieje wskazówka, uzasadniająca odmienną wykładnię tego przepisu. Wskazówka ta mieści się w art. 49 § 2, który stwierdza, że jedno i to samo postępowanie niesporne może składać się z kilku samoistnych części. Przykłady takich samoistnych faz przewodu niespornego znajdujemy w postępowaniu o ubezwłasnowolnienie, w postępowaniu opiekuńczym, postępowaniu spadkowym. Nasuwa się stąd celowość, a zarazem podstawa interpretacyjna zrównania z postanowieniami kończącymi całkowite postępowanie postanowień kończących samoistne części tego postępowania. Trudno bowiem przyjąć, aby np. w przewodzie opiekuńczym lub spadkowym, trwającym nieraz przez czas długi, za postanowienie „kończące postępowanie” ze względu na środek odwoławczy uznane było dopiero postanowienie, ostatecznie zamykające ten przewód. Taka literalna wykładnia byłaby wobec wskazówki, zawartej w art. 49 § 2, niezgodna z przewodnią myślą ustawodawcy, natomiast celowa i zgodna z istotą postępowania niespornego byłaby wykładnia, rozszerzająca pojęcie „postępowania kończącego postępowanie” przez uwzględnienie podziału niektórych rodzajów tego postępowania w myśl wyraźnego przepisu na fazy samoistne, a więc równe postępowaniu całkowitemu. Należy więc rozumieć, że na podstawie związku art. 34 § 1 z art. 49 § 2 zażalenie dopuszczone jest na postanowienie kończące całkowite postępowanie lub jego samoistną część.

Art. 35. Na postępowania sądu drugiej instancji kończące postępowanie służy skarga kasacyjna.

K. p. n. 49; k. p. c. 424 — 431.

1. Rzecz prosta, że skarga kasacyjna, z samej swej istoty przeznaczona na środek odwoławczy od orzeczenia 2 instancji kończącego postępowania (art. 424 k. p. c.), nie może być dopuszczona na postanowienie przedstanowcze. Natomiast — jak to wynika z wyводу w obj. 2 do art. 34 — należy wobec wskazówki, zawartej w art. 49 § 2, przyjąć, że skarga kasacyjna służy zarówno na postanowienie kończące całkowite postępowanie jak i na jego samoistną część. Stąd wynika, że ten, kto nie zaskarżył postanowienia kończącego samoistną część postępowania, nie może już skarżyć się na to postanowienie później po całkowitym wyczerpaniu przewodu niespornego.

2. Dekret w sprawie postępowania o ubezwłasnowolnienie dwukrotnie — w art. 9 § 2 i art. 13 § 3 — stanowi, że skarga kasacyjna nie jest dopuszczalna, mianowicie na postanowienia w przedmiocie ustanowienia lub odwołania doradcy tymczasowego oraz w przedmiocie oddania osoby do zakładu. Wobec tego i z uwagi na to, że takich wyjątków w części szczególnej kodeksu znajdzie się więcej, art. 35 w części ogólnej należy rozumieć tak, że na postanowienia sądu 2 instancji kończące postępowanie lub jego samoistną część służy skarga kasacyjna, o ile ustawa nie stanowi inaczej.

Należy również mieć na uwadze odmienne od przepisu art. 35 k. p. n. uregulowanie skargi kasacyjnej w rozporządzeniu o rejestrze handlowym (§ 23) i w ustawie o rejestrze zastawów na maszynach i aparatach (art. 21).

Art. 36. Postanowienia sądu drugiej instancji kończące postępowanie oraz postanowienia Sądu Najwyższego powinny być uzasadnione na piśmie i doręczone uczestnikom z urzędu.

K. p. c. 412, 417, 436, 437, 439, 440.

1. Przyjąwszy przepis, że postanowienia sądu 1 instancji powinny być opatrzone uzasadnieniem i doręczone (zob. art. 32), kodeks w konsekwencji nie mógł nie przyjąć, że to samo odnosi się do postanowień instancji wyższych. Nie przyjął jednak kodeks przepisu, że uczestnik może zrzec się doręczenia postanowienia sądu 2 instancji, ogłoszonego na posiedzeniu, wychodził bowiem z założenia, że dla zapobieżenia wniesieniu skargi kasacyjnej, treścią swą nie odpowiadającej stanowisku prawnemu orzeczenia, które ma być zaskarżone, konieczną jest znajomość treści jego orzeczenia. (K.).

2. Uzasadnione na piśmie powinny być postanowienia sądu 2 instancji, kończące zarówno całkowite postępowanie jak i jego samoistną część, a to w myśl wywodów zamieszczonych w obj. 2 do art. 34 i obj. 1 do art. 35.

Art. 37. Jeżeli zażalenie lub skarga kasacyjna zarzuca nieważność postępowania, sąd, który wydał zaskarżone postępowanie, może je uchylić i sprawę rozpoznać ponownie.

K. p. n. 4, 17; k. p. c. 409, 421.

1. Niektóre ustawy postępowania niespornego nadają sądowi, którego orzeczenie zaskarżono, moc ponownego rozpoznania sprawy i wydania ponownego orzeczenia, wskutek czego

odpada potrzeba przedstawienia środka odwoławczego wyższej instancji. Kodeks nie przyjął tego systemu, gdyż stoi na stanowisku, że sąd, który wydał orzeczenie, nie powinien mieć mocy uchylenia go, i środek odwoławczy należy rozstrzygnąć tylko w toku instancji, skoro zmianą wydanego orzeczenia prowadzi do uchylenia poniekąd już nabytych praw. Tymbardziej byłoby to nieodpowiednie, że w miejsce uwzględnionego środka odwoławczego byłby prawdopodobnie i tak wniesiony środek odwoławczy przez tego, na czyją korzyść przedtem zapadło orzeczenie, uchylone w tej drodze.

Od stanowiska tego kodeks odstąpił dla przypadku, gdy postępowanie dotknięte jest nieważnością. W przypadku takim zaskarżone orzeczenie ulega uchyleniu z tym, że sąd, który je wydał, będzie musiał ponownie sprawę rozpoznać. Wobec tego wskazane jest, by na skutek złożonego środka odwoławczego sąd sam od razu swoje orzeczenie uchylił i ponownie sprawę rozpoznał, co niezawodnie uczyni tylko wtedy, gdy nieważność jest oczywista. W ten sposób postępowanie upraszcza się i rychlej kończy, skoro odpadnie potrzeba wydania orzeczenia uchylającego przez sąd wyższej instancji. (K.).

2. Nieważność postępowania zachodzi w myśl art. 409 k. p. c., odpowiednio tutaj zastosowanego, w następujących przypadkach: 1) jeżeli droga postępowania niespornego była niedopuszczalna; 2) jeżeli wnioskodawca nie miał zdolności procesowej lub należytego zastępstwa albo brak było upoważnienia do prowadzenia sprawy w przypadku, gdy sprawa nie podlegała w szczególności z urzędu; 3) jeżeli o ten sam przedmiot toczy się sprawa wcześniej wszczęta; 4) jeżeli sprawa była już prawomocnie rozstrzygnięta; 5) jeżeli skład sądu orzekający był sprzeczny z przepisami prawa; 6) jeżeli brał udział sędzia wyłączony z mocy ustawy; 7) jeżeli uczestnik był pozbawiony możliwości obrony swych praw.

3. Skoro nieważność zachodzi w razie niedopuszczalności drogi postępowania niespornego, a fortiori rozciąga się ona na brak jurysdykcji krajowej.

4. Nieważność dla braku należytego zastępstwa rozciąga się też na brak asystencji (art. 43 § 2 k. p. c.).

5. Skład sądu orzekającego jest sprzeczny z przepisami prawa: a) jeżeli liczba sędziów nie odpowiada przepisom ustawy; b) jeżeli sędzia nie ma uprawnienia do zasiadania w danym sądzie; c) jeżeli choćby jeden z sędziów, którzy wydali

orzeczenie, nie brał udziału w rozprawie, bezpośrednio poprzedzającej wydanie orzeczenia (art. 346 k. p. c.).

6. Pozbawienie uczestnika możliwości obrony zachodzi w razie niewezwania go albo nieprawidłowego wezwania lub doręczenia tak, iż nie mógł stawić się na rozprawę, a nadto w razie wydalenia go bez uprzedzenia o skutkach prawnych nieobecności.

Art. 38. Akta sprawy dostępne są dla uczestników postępowania oraz, jeżeli ustawa nie stanowi, dla każdego, kto potrzebę przejrzenia dostatecznie w sekretariacie sądu usprawiedliwi. Osoby te mogą sporządzać i otrzymywać z akt odpisy i wyciągi.

K. p. n. 13

Co do prawa przeglądania akt sądowych istnieją różne przepisy, jak: art. VII przep. wprowadz. k. p. c. co do akt procesowych, art. 516 k. p. c. co do akt komornika, art. 84 pr. upadł. co do akt postępowania upadłościowego. Brak ogólnego przepisu czyni niezbędnym przepis w części ogólnej kodeksu postępowania niespornego, i dlatego zamieszczono go w kodeksie. Jako zasadę przyjęto, że każdy uczestnik ma bez ograniczenia dostęp do akt i może sporządzać i otrzymywać z nich odpisy i wyciągi. Choć w niektórych przypadkach mogłoby być wskazane nieinformowanie przez pewien czas uczestnika o tym, co akta zawierają, w szczególności zaś o treści zeznań świadków, mimo to nie przyjęto żadnego ograniczenia, bo mogłoby ono doprowadzić do powikłań.

Co do innych osób poza uczestnikami kodeks stanowi, że przejrzyć akt może każdy, kto wykaże potrzebę ich przejrzenia. Pomimo jednak, że może zachodzić taka potrzeba, w pewnych przypadkach odpowiednie może być niedopuszczenie zgłaszającej się osoby do przejrzenia akt oraz do wydania jej wyciągów lub odpisów. Kiedy to ma nastąpić, o tym ustawa, tj. część szczegółowa kodeksu, powinna zawierać wyraźne przepisy („jeżeli ustawa inaczej nie stanowi”). (K.).

R o z d z i a ł IV.

Koszty.

Art. 39. § 1. Koszty postępowania niespornego ponosi ten, na czyj wniosek postępowanie było wszczęte lub dokonane były poszczególne czynności sądowe.

§ 2. W postępowaniu wsczętym z urzędu każdy z uczestników ponosi koszty, połączone z jego działaniem lub z czynnościami, podjętymi w jego interesie.

§ 3. Jeżeli interesy uczestników są sprzeczne, sąd rozłoży między nimi obowiązek poniesienia kosztów.

K. p. n. 2, 40; k. p. c. 98 — 103, 110.

Koszty połączone z dokonaniem pewnej czynności w postępowaniu niespornym powinien ponieść ten, kto czynności dokonywał. O ile zaś chodzi o koszty połączone z czynnościami sądu, powinni je ponieść wszyscy uczestnicy postępowania, zaczem należałoby je między nich rozdzielić. Ta zasada mogłaby jednak prowadzić do niewłaściwych wyników, gdyż nie jest wykluczone, że czynności sądu zostają spowodowane przez jednego lub kilku uczestników, a nie przez innych; włożenie więc i na tych ostatnich obowiązku pokrycia kosztów byłoby krzywdzące. Mając to na uwadze, kodeks stanowi, że ten, kto złożył wniosek o wszczęcie postępowania lub spowodował pewną czynność sądową, ponosi koszty, które stąd powstały. (§ 1). Tej zasady trzyma się kodeks także wtedy, gdy postępowanie prowadzi się z urzędu; wobec tego ten, w czym interes czynność została podjęta, ponosi koszty z nią połączone (§ 2).

Wpływem zasady, że koszty powinien ponosić ten, kto je spowodował, jest, że w razie gdy interesy uczestników są sprzeczne, sąd rozkłada między nimi obowiązek poniesienia kosztów (§ 3). W ten bowiem sposób każdy poniesie te koszty, jakie zostały spowodowane jego działaniem.

Co do obowiązku zwrotu kosztów innemu uczestnikowi kodeks nie zawiera żadnego przepisu, jednak nie znaczy to, że taki obowiązek nie istnieje. Jeżeli bowiem interesy uczestników są sprzeczne, a zatem między nimi zachodzi spór w obszerniejszym tego słowa znaczeniu, stosować należy przepis art. 98 i nast. k. p. c. o kosztach procesu. Ten więc, na czyją niekorzyść zapadło orzeczenie, powinien koszty zwrócić temu, kto przeciwko niemu uzyskał orzeczenie dla siebie korzystne. Tej zasady trzymać się należy zwłaszcza tam, gdzie chodzi o sporne roszczenie majątkowe (K.).

R o z d z i a ł V.

Wykonanie.

Art. 40. § 1. Postanowienie sądu staje się wykonalne dopiero po uprawomocnieniu się, o ile ustawa nie stanowi inaczej.

§ 2. Sąd stosownie do okoliczności może wstrzymać wykonanie postanowienia natychmiast wykonalnego.

§ 3. Orzeczenie o obowiązku zwrotu kosztów ulega wykonaniu dopiero po uprawomocnieniu się, chociażby zawarte było w postanowieniu natychmiast wykonalnym.

K. p. n. 39; k. p. c. 848.

W postępowaniu niespornym zapadają przeważnie orzeczenia konstytutywne; z istoty takich orzeczeń wynika, że stan prawny nie powinien doznać zmiany, dopóki orzeczenie nie stało się prawomocnym. Powodując się tą zasadą, kodeks przyjmuje, że orzeczenie sądu, wydane w postępowaniu niespornym, nie jest wykonalne przed uprawomocnieniem się. W pewnych jednak przypadkach okazuje się potrzeba natychmiastowego wykonania. Zwłaszcza wtedy jest to konieczne, gdy postępowanie prowadzi się z urzędu, a zachodzi niebezpieczeństwo, że wyczekiwanie aż do uprawomocnienia się orzeczenia spowoduje znaczną szkodę. W tych przypadkach należy orzeczeniu, chociaż nie jest prawomocne, nadać natychmiastową wykonalność, co jednak musi być wyraźnie wypowiedziane w ustawie (§ 1). W żadnym wypadku nie ulega natychmiastowemu wykonaniu orzeczenie o obowiązku zwrotu kosztów (§ 3).

Natychmiastowa wykonalność, pomimo iż dla pewnej kategorii przypadków nakazana w ustawie (tj. w części szczególnej kodeksu), w konkretnym przypadku może okazać się szkodliwa dla istotnych interesów uczestnika, i dlatego kodeks upoważnił sąd do wstrzymania w takim przypadku wykonania postanowienia stosownie do okoliczności (§ 2). (K.).

Art. 41. Postanowienia wydane w sprawie, która może być wszczęta z urzędu, podlegają wykonaniu z urzędu, o ile ustawa nie stanowi inaczej; inne postanowienia oraz ugody wykonywa się tylko na wniosek uczestników.

K. p. n. 2.

Wykonanie orzeczenia, wydanego w postępowaniu niespornym, powinno nastąpić tylko na żądanie uczestnika. jeżeli orzeczenie przyznało mu prawa albo na innego uczestnika nałożyło obowiązek. Zachodzi to prawie zawsze, gdy postępowanie wszczyna się tylko na wniosek, w tym więc przypadku wykonanie nie może nastąpić z urzędu. Kodeks zawiera wyraźny co do tego przepis, włączając tu także ugodę, gdyż i ona może być zawarta w postępowaniu niespornym (zob. art. 21).

Inaczej ma się rzecz, gdy postępowanie prowadzi się z urzędu. W tym przypadku interes publiczny wymaga, aby wykonanie odbywało się z urzędu, i dlatego inicjatywie uczestnika nie można pozostawić kroków egzekucyjnych. To atoli powinno być tylko zasadą, gdyż w pewnych przypadkach na wykonaniu może zależeć osobie zainteresowanej. Z tego powodu kodeks stanowi, że także w sprawach, które prowadzi się z urzędu, ustawa może wprowadzić wyjątki, tj. że wykonanie będzie mogło nastąpić na wniosek. A zatem wyraźne w tej mierze przepisy zawarte będą w części szczegółowej kodeksu. (K.).

Art. 42. Na podstawie prawomocnych postanowień sądu dokonane będą odpowiednie wpisy w księgach hipotecznych i rejestrach.

K. p. n. 33.

Z art. 17 § 2 dekretu z d. 29 sierpnia 1945 r. w sprawie postępowania o ubezwłasnowolnienie wynika, że postanowienie o ubezwłasnowolnieniu podlega ujawnieniu w księdze hipotecznej (gruntowej) jeszcze przed uprawomocnieniem się.

Rozdział VI

Stosunek do postępowania spornego.

Art. 43. Nie można żądać w drodze postępowania spornego zmiany stosunku prawnego, ustalonego w postępowaniu niespornym, o ile ustawa nie stanowi inaczej.

K. p. n. 33.

Niektóre ustawodawstwa stoją na stanowisku, że postępowanie niesporne ma na celu tymczasowe unormowanie stanu prawnego, i dlatego dopuszczają uchylenie w drodze pro-

cesowej wydanego orzeczenia. Pozatym przyjmują, że w razie, gdy w postępowaniu niespornym powstaje kwestia prejudycjalna, której rozstrzygnięcie przekazane jest postępowaniu procesowemu, należy albo zaniechać prowadzenia postępowania niespornego i strony odesłać do drogi procesu, albo zawiesić postępowanie do czasu wydania orzeczenia, które stanowi podstawę przy podjęciu postępowania niespornego. Kodeks ze swej strony uważa drogę postępowania niespornego za równą drodze postępowania procesowego. Jeżeli więc w postępowaniu niespornym wydane zostało orzeczenie, to nie może ono być uchylone w drodze procesu (zob. też art. 33 § 1). Kodeks przeto stanowi, że nie można w drodze postępowania spornego żądać zmiany stosunku prawnego, ustalonego w postępowaniu niespornym. Odstępstwo od tego przepisu może być dopuszczone tylko dla poszczególnych stosunków prawnych w części szczegółowej kodeksu („o ile ustawa nie stanowi inaczej”). Co się tyczy zawieszenia postępowania ze względu na kwestię prejudycjalną, to pozostają w mocy przepisy ogólne kodeksu postępowania cywilnego, a ponadto odrębne przepisy mogą być wskazane w części szczegółowej kodeksu postępowania niespornego dla poszczególnych stosunków. (K.)

Art. 44. Ten, kto w postępowaniu niespornym nie uczestniczył, może swych praw dochodzić w drodze postępowania spornego, jeżeli zostały one naruszone postanowieniem.

K. p. n. 13.

Z zasady równości drogi postępowania niespornego z drogą postępowania procesowego kodeks czyni wyjątek dla przypadku, gdy sąd orzeka o prawach osoby, pomimo iż nie brała ona udziału w postępowaniu. Niepodobna bowiem pozbawić praw tego, kto ani nie brał udziału w postępowaniu, ani nie był do tego wezwany (zob. art. 13 § 2); należałoby zatem albo wznowić postępowanie albo dopuścić dochodzenie roszczeń w drodze procesu. Kodeks uznał to ostatecznie za odpowiedniejsze, jeżeli bowiem postępowanie już ukończono, należy prawomocne orzeczenie utrzymać całkowicie w mocy, a interesowanemu, który w postępowaniu nie uczestniczył, nadać jedynie możliwość dochodzenia swych praw, narzuconych orzeczeniem, wydanym w postępowaniu niespornym, w drodze postępowania spornego. (K.)

Rozdział VII

Przepisy wprowadzające.

Art. 45. Z dniem wejścia w życie kodeksu postępowania niespornego tracą moc dotychczasowe przepisy o postępowaniu niespornym (incydentalnym) przed sądami powszechnymi. W szczególności tracą moc przepisy, wymienione w artykułach następnych, wraz ze wszystkimi późniejszymi ich zmianami i uzupełnieniami.

K. p. n. 46, 47.

Aczkolwiek art. 45 mówi o wejściu w życie kodeksu postępowania niespornego, oczywiste jest, że chodzi tu o wejście w życie księgi I tego kodeksu, jako zawierającej właśnie nowe, jednolite, przepisy ogólne o postępowaniu niespornym (zob. art. 49 § 1).

Art 46. Uchyla się

1) §§ 1 — 19 patentu cesarskiego z dnia 9 sierpnia 1854 r. o postępowaniu w sprawach niespornych (Dz. u. p. austr. Nr. 208),

2) §§ 1 — 34 ustawy z dnia 17 maja 1898 r. o sprawach sądownictwa niespornego w brzmieniu obwieszczenia z dnia 20 maja 1898 r. (Dz. U. Rzeszy, str. 339 i 771),

3) §§ 1 — 18 ustawy z dnia 21 września 1899 r. o sądownictwie niespornym (Zb. u. prusk. str. 249).

Art. 47. W przepisach wprowadzających kodeks postępowania cywilnego wprowadza się zmiany następujące

1) art. XVII § 1 pkt. 4 otrzymuje brzmienie:

2 „art. 29 lit. f) w sprawach o upoważnienie kobiet zamężnych“;

2) art. XVII § 1 pkt. 4 otrzymuje brzmienie:

4 „art. 202, o ile dotyczy skargi na uchwały rad rodzinnych“;

3) w art. XVII § 1 skreśla się punkt 5 ¹⁾

4) art. XXV otrzymuje brzmienie:

„art. XXV. Z ustaw ogólnych, normujących właściwość sądu o postępowanie w spornych prawach cywilnych, pozostają w mocy następujące przepisy:

1) Pkt. 5 art. XVII § 1 przewidywał postępowanie incydentalne, które dla b. zaboru rosyjskiego stanowiło surogat postępowania niespornego.

- 1) z ustawy zaprowadzającej normę jurysdykcyjną z dnia 1 sierpnia 1895 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 110) art. XVI, XVII i XVIII;
- 2) z normy jurysdykcyjnej z dnia 1 sierpnia 1895 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 111) przepisy §§ 7 ust. 3 i 105 — 119;
- 3) z ustawy zaprowadzającej procedurę cywilną z dnia 1 sierpnia 1895 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 112) art. XLII o przysiędze wyjawienia;
- 4) z procedury cywilnej z dnia 1 sierpnia 1895 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 113) § 317“.

Art. 48. Ilekroć obowiązujące przepisy prawa powołują się na postępowanie niesporne (incydentalne), należy zamiast dotychczasowych przepisów o postępowaniu niespornym (incydentalnym) stosować przepisy niniejszego kodeksu.

Rozdział VIII

Przepisy przejściowe.

Art. 49. § 1. Postępowanie w sprawach, wszczętych przed wejściem w życie księgi I kodeksu postępowania niespornego, toczyć się będzie aż do prawomocnego ukończenia według dotychczasowych przepisów.

§ 2. Jeżeli jedno i to samo postępowanie składa się z kilku samodzielnych części, przepisy księgi I kodeksu postępowania niespornego stosuje się do tej części postępowania, która wszczęta zostało dopiero po wejściu w życie tego kodeksu.

§ 3. O wszczęciu sprawy decyduje dzień, w którym wpłynął do sądu wniosek, rozpoczynający postępowanie albo w którym podjęto jakąkolwiek czynność sądową, jeżeli postępowanie wszczyna się z urzędu.

K. p. c. 181.

1. Przepisy ogólne księgi I narazie, w okresie przejściowym, nie wejdą w całkowite zastosowanie we wszystkich sprawach: temu stoją na przeszkodzie postanowienia § 1 i częściowo § 2 art. 49, w myśl których w sprawach dawniej wszczętych będą jeszcze stosowane przepisy dzielnicowe o postępowaniu niespornym, i to nie tylko szczegółowe, ale też ogólne.

2. Postępowanie niesporne w całym swym przebiegu od wszczęcia aż do ostatecznego zamknięcia przewodu (np. opiekuńczego, spadkowego itd.) może się składać z kilku samoistnych części (§ 2). Jeżeli więc postępowanie, składające się z takich samoistnych części, wszczęte było przed 1 stycznia 1946 r., a więc pod rządem przepisów dzielnicowych o postępowaniu niespornym (incydentalnym), to te przepisy stosuje się nadal aż do zakończenia tej części samoistnej, której tok się już rozpoczął, i to nie tylko co do unormowania szczegółowego, ale i co do zasad ogólnych; dopiero z rozpoczęciem dalszej fazy samoistnej postępowania już stosować się będą przepisy księgi I kodeksu.

3 W myśl art. 4 k. p. n. stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu postępowania cywilnego, należy więc m. in. stosować przepisy art. 180 — 189 k. p. c. a zatem i art. 181 § 4, który stanowi, że oddanie pisma w polskim urzędzie pocztowym jest równoznaczne z wniesieniem go do sądu. W tym przypadku za wpłynięcie wniosku do sądu (§ 3) uważać się będzie dzień, w którym pismo, zawierające wniosek, nadane zostało na pocztę.

Art. 50. Sprawy, w których w pierwszej instancji nastąpiło zawieszenie postępowania, w razie ich podjęcia po wejściu w życie kodeksu postępowania niespornego, prowadzi się nadal według przepisów tegoż kodeksu z uwzględnieniem już dokonanych czynności i zebranego materiału.

K. p. c. 190, 196 — 198, 201.

Z stylizacji art. 50 wynika, że w 2 instancji po podjęciu zawieszonego postępowania sprawa toczyć się będzie według dawnych przepisów.

Art. 51. W sprawach, wszczętych przed wejściem w życie kodeksu postępowania niespornego w sądzie, według dotychczasowych przepisów niewłaściwym, postępowanie toczyć się będzie nadal przed tym sądem, jeżeli jest on właściwy według kodeksu postępowania niespornego.

K. p. n. 11.

Art. 51 ma na celu zapobieżenie odrzuceniu wniosku z powodu niewłaściwości sądu według dawnego prawa; odrzucenie byłoby zbędne, skoro nowy wniosek według kodeksu postępowania niespornego musiałby być wniesiony do tego samego sądu. Identyczny przepis zawiera art. XLI przep. wpraw. k. p. c.

Art. 52. W sprawach rozstrzygniętych według dotychczasowych przepisów wznowienie postępowania, wszczęte po wejściu w życie kodeksu postępowania niespornego, prowadzi się według przepisów tegoż kodeksu.

K. p. c. 442 — 457.

Art. 52 odpowiada ściśle art. XLII przep. wpraw. k. p. c. Podczas gdy jednak kodeks postępowania cywilnego zawiera liczne i dokładne przepisy o wznowieniu postępowania, w rozdziale III księgi I kodeksu postępowania niespornego niema żadnego w tym przedmiocie przepisu. Skoro atoli uboczna wzmianka w przejściowym art. 52 daje wyraźną wskazówkę co do dopuszczalności skargi o wznowienie, wypada co do szczegółowego unormowania tej skargi oprzeć się na art. 4, który w przypadkach nieunormowanych w kodeksie nakazuje odpowiednie stosowanie przepisów kodeksu postępowania cywilnego. Należy tedy odpowiednio do art. 442 k. p. c. przyjąć, że na prawomocne postanowienie kończące postępowanie służy skargą o wznowienie. Termin do wniesienia skargi, stosownie do art. 442 k. p. c. wynosi jeden miesiąc, licząc od wymienionych w § 1 tego artykułu zdarzeń, przyczym w myśl § 2 bieg terminu rozpoczyna się nie wcześniej jak od uprawomocnienia się zaskarżonego postanowienia.

Art. 53. Na obszarach, na których nie są zorganizowane dotąd wojewódzkie oddziały Prokuratury Cywilnej, w obronie interesu publicznego działa prokurator.

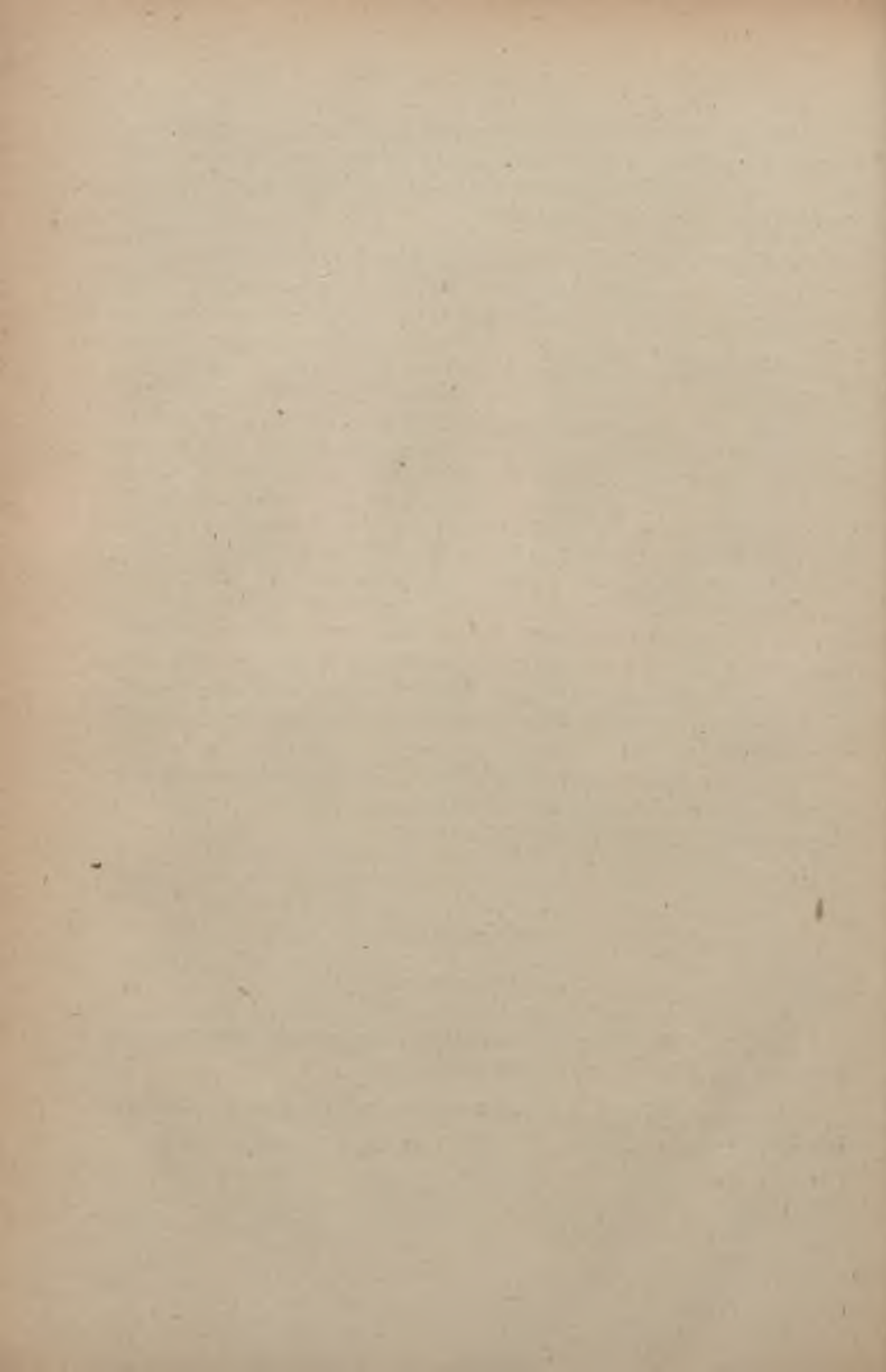
K. p. n. 13.

Rozdział IX

Przepisy końcowe

Art. 54. Wykonanie kodeksu postępowania niespornego porucza się Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 55. Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1946 r.

**Przepisy szczegółowe
jednolitego postępowania niespornego**

PRZEPISY SZCZEGÓŁOWE JEDNOLITEGO POSTĘPOWANIA NIESPORNEGO

1. Rozporządzenie Prezydenta Rzplitej z dnia 14 maja 1924 r. o przerachowaniu zobowiązań prywatno-prawnych

(Dz. U. Nr 30, poz. 213 z 1925 r.)

§ 47: 1) Przerachowanie może być dokonane w toku każdego postępowania sądowego, którego przedmiotem jest dana należność, wyjąwszy postępowanie w sprawach hipotecznych; wniosek o przerachowanie można stawiać w każdym stadium postępowania 1 i 2 instancji oraz w postępowaniu rewizyjnym.

2) Jeżeli należność, która ma być przerachowana, w danym czasie nie jest przedmiotem postępowania sądowego, natenczas na obszarze b. dzielnicy austriackiej i pruskiej przerachowanie może się odbyć w trybie postępowania niespornego; na obszarze b. dzielnicy rosyjskiej zaś przerachowanie należności, ustalonej prawomocnym wyrokiem lub ugodą sądową (układem pojednawczym), oraz wierzytelności hipotecznych, z wyjątkiem wymienionych w § 49 wierzytelności instytucji kredytu długoterminowego, odbędzie się w trybie postępowania incydentalnego, a w innych przypadkach na skutek powództwa.

3) Sąd władny jest w każdym postępowaniu w razie przerachowania udzielić zwłoki i innych ulg dłużnikowi, o ile to ze względu na stan i cel postępowania jest dopuszczalne:

4) W b. dzielnicy pruskiej przeciw wydanemu w postępowaniu niespornym orzeczeniu służy zażalenie natychmiastowe.

5) Wydane w postępowaniu niespornym orzeczenie jest wykonalne.

§ 48. 1) Do przerachowania należności ustalonej prawomocnym wyrokiem lub ugodą sądową (układem pojednawczym), właściwym jest sąd 1 instancji, który sprawę poprzednio rozpatrywał; do przerachowania w postępowaniu niespornym zaś w przypadku przewidzianym w § 47 ustęp 2, ten sąd powiatowy, który jest sądem powszechnym dłużnika.

2) Sąd 1 instancji, właściwy do przerachowania należności na tej podstawie, że sprawę poprzednio rozpatrywał, może przerachować należność, ustaloną wyrokiem lub ugodą sądową, w postępowaniu niespornym (incydentalnym).

3) Władze administracyjne, powołane do rozstrzygania o należnościach prywatno-prawnych, rozstrzygają także o ich przerachowaniu.

1. Wzmiankowane w § 47 ust. 1 postępowanie rewizyjne obecnie nie istnieje. W postępowaniu kasacyjnym przerachowanie jest niedopuszczalne. — Wzmiankowane w ust. 2 postępowanie incydentalne obecnie zastąpione jest postępowaniem niespornym — Wzmiankowane w ust. 4 „zażalenie natychmiastowe” zastąpione jest przez zażalenie na podstawie kodeksu postępowania niespornego.

2. Przez sąd „powiatowy” w § 48 ust. 1 należy rozumieć na podstawie prawa o ustroju sądów powszechnych sąd grodzki.

3. Sąd okręgowy również może być właściwy, mianowicie do przerachowania należności, ustalonej wyrokiem lub ugodą sądową, jeżeli poprzednio rozpoznawał sprawę o ustalenie należności.

2. Rozporządzenie Prezydenta Rzplitej z dnia 21 czerwca 1932 r. o ograniczeniu nadmiernych wynagrodzeń w przedsiębiorstwach

(Dz. U. Nr 52, poz. 49)

Art. 6. Osoba uprawniona w myśl art. 3 do zgłoszenia wniosku o ograniczenie wynagrodzenia, która na swój wniosek w terminie, określonym w art. 4, bądź nie otrzymała od razu decyzji organu zarządzającego, bądź otrzymała odpis decyzji, zmierzającej do obejścia postanowień niniejszego rozporządzenia, ma prawo skierować swój wniosek w ciągu dni 14 po upływie wspomnianego terminu do sądu okręgowego, właściwego według art. 5, celem ustalenia wysokości wynagrodzenia. Sąd wniosek ten załatwi w **postępowaniu niespornym** (incydentalnym), którego kosztu poniesie przedsiębiorstwo. Jeżeli jednak wniosek ten jest rażąco nieuzasadniony, kosztu poniesie wnioskodawca.

Art. 7. Sąd po wystłuchaniu stron zainteresowanych, o ile stawia się na rozprawę, a w danym razie po sprawdzeniu dokumentów i przesłuchaniu zaważanych świadków i biegłych, ustali w obydwóch przypadkach, przewidzianych w art. 5 i 6, orzeczeniem wysokość wynagrodzenia, kierując się zasadami, wyrażonymi w art. 1.

Od orzeczenia tego służy stronom zainteresowanym, w nieprzekraczalnym terminie dni 14, od dnia doręczenia orzeczenia, **odwołanie do Sądu Najwyższego**, które nie wstrzymuje wykonalności orzeczenia.

Szczegółowy tryb postępowania określi rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości.

1. Art. 1 rozp. (powołany w art. 7) wymienia przedsiębiorstwa i ich organy, których wynagrodzenie powinno być dostosowane do zdolności zarobkowej i stanu ekonomicznego przedsiębiorstwa. — Art. 3 (powołany w art. 6) stanowi, że osobą, uprawnioną do zgłoszenia wniosku o ograniczenie wynagrodzenia, jest — poza organem zarządzającym przedsiębiorstwa — indywidualnie każdy członek zarządu, rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej. — Art. 4 (powołany w art. 6) określa termin 14 dni od daty zgłoszenia wniosku. — Art. 5 (powołany w art. 6 i 7) stanowi właściwość sądu okręgowego ze względu na siedzibę przedsiębiorstwa. Ponadto artykuł ten przewiduje drogę powództwa dla osoby, dotkniętej decyzją

organu zarządzającego o ograniczeniu jej wynagrodzenia, o ustalenie wysokości wynagrodzenia.

2. Sąd Najwyższy spory, powstałe na tle ograniczeń nadmiernych wynagrodzeń w przedsiębiorstwach, rozpoznaje w charakterze instancji merytorycznej (orzeczenie 793/34).

3 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 sierpnia 1932 r. o trybie postępowania w sprawach, wynikłych ze stosowania rozporządzenia Prezydenta Rzplitej z dnia 21 czerwca 1932 r. o ograniczeniu nadmiernych wynagrodzeń w przedsiębiorstwach.

(Dz. U. Nr 70 poz. 640).

§ 2. Powództwo (art. 5) i wnioski (art. 6) o ustalenie wynagrodzenia w sądzie okręgowym, w którym jest utworzony wydział handlowy, rozpoznaje **wydział handlowy**.

§ 11. W każdym stanie sprawy prokurator może wziąć udział w przewodzie sądowym; ma on prawo składania wniosków także i co do istoty sprawy, zadawania pytań stronom, świadkom i biegłym — i w tym zakresie korzysta z praw strony.

Prokurator otrzymuje akta przynajmniej na trzy dni przed posiedzeniem celem dokładnego zapoznania się ze sprawą.

Prokurator jest wolny od kosztów sądowych i procesowych.

§ 12. Sprawy z wniosku o ustalenie wynagrodzenia (art. 6) sąd rozpoznaje według trybu postępowania niespornego (incydentalnego), stosując także odpowiednio przepisy, zawarte w §§ 4 — 11.

1. Art. 5, powołany w § 2, i art. 6, powołany w § 2 i § 12, są to artykuły rozporządzenia Prezydenta Rzplitej z dnia 21 czerwca 1932 r.

2. Przepisy §§ 4 — 10 zawierają zasady podobne do zasad, zawartych w księdze I k. p. n.; wobec tych ostatnich obecnie są już niemiarodajne, i dlatego są tu opuszczone. Natomiast przepisy te pozostają w całej pełni aktualne dla spraw z powództwa o ograniczenie wynagrodzenia.

4. Ustawa z dnia 10 marca 1934 r. o ochronie przyrody.

(Dz. U. Nr 31, poz. 274).

Art. 4. § 1. Właściciel nie może być wbrew swej woli obciążony obowiązkiem dokonywania prac, mających na celu ochronę przyrody, lub ponoszenia ich kosztów. Koszty takie ciąży w braku odmiennych postanowień na funduszach, przeznaczonych na cele ochrony przyrody.

§ 2. Jeżeli jednak skutkiem dokonania takich prac i wkładów właściciel lub osoby, mające inne prawa na przedmiocie, odnoszą korzyści majątkowe bez ponoszenia kosztów, są obowiązani w miarę odnoszonych korzyści przyczyniać się do utrzymywania urządzeń, wprowadzonych przez władze państwowe, a nawet sami ponosić koszty tego utrzymania.

§ 3. Udział w kosztach utrzymania oznaczy w braku zgody sąd grodzki miejsca położenia rzeczy trybem postępowania w sprawach niespornych.

Art. 19. § 1. Wywłaszczenie odbywa się na zasadzie ogólnych przepisów o wywłaszczeniu na cele użyteczności publicznej z uwzględnieniem ustawy niniejszej.

§ 2. Bezpośrednio wywłaszczeni zostają tylko właściciele rzeczy (gruntów), praw zabudowy, praw wodnych, gómiczych, naftowych, polowania lub rybołówstwa oraz podmioty praw służebności gruntowych.

§ 3. Jeżeli przez wywłaszczenie doznają lub mogą doznać szkody także inne osoby, jako to: mające służebności osobiste (użytkowanie, używanie i prawo mieszkania), dzierżawcy, najemcy, wierzyciele hipoteczni, natenczas suma odszkodowania, — która w braku zgody interesowanych, wyrażonej przed powiatową władzę administracji ogólnej, oznaczy sąd trybem postępowania w sprawach niespornych, — będzie złożona do depozytu sądowego i rozdzielona między interesowanych według przepisów o podziale sumy uzyskanej z egzekucji.

Art. 32. Do czasu wydania jednolitej ustawy o postępowaniu w sprawach niespornych na obszarze m. st. Warszawy i województw białostockiego, kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego, nowogrodzkiego, poleskiego, warszawskiego, wileńskiego, wołyńskiego, stosuje się tryb incydentalny, w sprawach, dla których ustawa niniejsza przepisuje tryb postępowania niespornego.

5. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 lipca 1934 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu o rejestrze handlowym

(Dz. U. Nr 59, poz. 511).

(Rozporządzenie o rejestrze handlowym oparte jest na art. LVII i LIX przep. wpraw. kodeks handlowy)

Art. LVII. Rejestr handlowy prowadzą sądy okręgowe. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu może w poszczególnych okręgach przekazywać prowadzenie rejestru handlowego sądom grodzkim, przyczym może jednemu z nich powierzyć prowadzenie rejestru handlowego dla kilku okręgów tych sądów.

Art. LIX. § 1. Do postępowania w sprawach rejestrowych stosuje się zasady postępowania niespornego.

§ 2. Przepisy szczegółowe o urzędzeniu i prowadzeniu rejestru handlowego oraz o postępowaniu w sprawach rejestrowych wyda Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu w drodze rozporządzenia.

Rozdział I. Przepisy ogólne.

§ 1. Sąd okręgowy prowadzi rejestr handlowy jako sąd rejestrowy oraz dokonywa w tym charakterze czynności, do których jest powołany z mocy szczególnych przepisów prawa.

Sąd rejestrowy rozpoznaje sprawy jednoosobowo.

Rozdział II. Postępowanie w sprawach rejestrowych. Przepisy ogólne.

§ 10. W postępowaniu w sprawach rejestrowych należy, o ile rozporządzenie niniejsze nie stanowi inaczej, stosować odpowiednio przepisy kodeksu postępowania cywilnego oraz przepisy wprowadzające ten kodeks.

§ 11. Właściwy miejscowo jest sąd rejestrowy, w którego okręgu znajduje się siedziba przedsiębiorstwa.

§ 12. W sprawach, wszczętych przez sąd rejestrowy z urzędu, koszty sądowe ponosi kupiec, którego sprawa dotyczy.

§ 13. Zastępstwo adwokackie obowiązuje przed sądem rejestrowym poczynając od wniesienia zażalenia do sądu apelacyjnego.

§ 14. W postępowaniu przed sądem pierwszej instancji strona, zamieszkała poza siedzibą sądu, nie ma obowiązku obrania sobie zamieszkania dla doręczeń w siedzibie sądu.

§ 15. Wnioski i oświadczenia, zgłaszane do sądu rejestrowego, jak również skreślenie podpisu, który ma być przechowany w sądzie, można skutecznie osobiście do protokołu, który sporządzi sekretarz sądu rejestrowego, a podpiszą zgłaszający i sekretarz.

§ 16. Sąd rejestrowy rozpoznaje sprawy na posiedzeniu niejawnym, może jednak wyznaczyć rozprawę.

§ 17. Sąd rejestrowy powinien wysłuchać w miarę możliwości wszystkie osoby interesowane w wyniku sprawy.

§ 18. Sąd rejestrowy przeprowadza z urzędu dochodzenie, potrzebne do ustalenia faktów i zarządza takie postępowanie dowodowe, jakie uzna za wskazane. W tym zakresie sąd rejestrowy nie jest związany wnioskami i oświadczeniami stron.

§ 19. Orzeczenia sądu rejestrowego zapadają w formie postanowień.

Postanowienia wydane niezgodnie z wnioskiem którejkolwiek strony, jeżeli na nie służy zażalenie, oraz postanowienia wymierzające grzywnę powinny być uzasadnione i doręczone z urzędu kupcowi i osobom, których dotyczą.

§ 20. Inne postanowienia sądu rejestrowego doręcza się z urzędu, jeżeli zostały wydane na posiedzeniu niejawnym.

§ 21. Postanowienia sądu rejestrowego:

- 1) zarządzające wykreślenie kupca z rejestru handlowego,
- 2) orzekające rozwiązanie spółki,
- 3) wymierzające grzywnę,

podlegają wykonaniu po uprawomocnieniu się postanowienia.

W razie wydania postanowienia, rozwiązującego spółkę, sąd rejestrowy zarządzi wpisanie do rejestru handlowego odpowiedniej wzmianki.

§ 22. Zażalenie może opierać się na nowych faktach i dowodach.

§ 23. Skarga kasacyjna na orzeczenie sądu apelacyjnego nie służy, jeżeli postanowienie sądu rejestrowego zostało zatwierdzone albo jeżeli zmiana polegała tylko na zmniejszeniu grzywny, wymierzonej przez sąd rejestrowy.

Skarga kasacyjna jednak służy, choćby sąd apelacyjny zatwierdził postanowienie sądu rejestrowego w sprawach o rozwiązanie spółki, używanie firmy (art. 38 kodeksu handlowego) i o wykreślenie z urzędu wpisu w rejestrze handlowym.

§ 24. Sąd Najwyższy przy rozpoznaniu sprawy nie jest związany podziałami i wnioskami kasacyjnymi, powołanymi przez strony.

§ 25. Sąd rejestrowy nie jest związany swym postanowieniem ani orzeczeniem wyższej instancji, jeżeli ujawniły się nowe okoliczności faktyczne lub te, które stanowiły podstawę orzeczenia, uległy zmianie.

Zmiana prawomocnego orzeczenia o rozwiązaniu spółki może nastąpić tylko w myśl przepisów o wznowieniu postępowania.

Rozdział VII. Przepisy przejściowe i końcowe.

§ 75. Na obszarze mocy obowiązującej kodeksu handlowego niemieckiego sądem rejestrowym (§ 1) jest sąd grodzki aż do czasu przekazania rejestru handlowego właściwemu sądowi okręgowemu. W sprawach rejestrowych, wszczętych w sądzie grodzkim, stosuje się odpowiednio przepisy rozporządzenia niniejszego

Minister Sprawiedliwości oznaczy w drodze rozporządzenia datę przekazania rejestrów handlowych przez poszczególne sądy grodzkie sądom okręgowym.

1. Przepisy o postępowaniu w sprawach rejestru handlowego mają odpowiednie zastosowanie i do innych rejestrów, jak: rejestr zastawowy rolniczy, rejestr zastawowy drzewny, rejestr spółdzielni, rejestr zastawów na maszynach i aparatach. Odnośne postanowienia przytoczone są niżej w objaśnieniach 2, 3, 4 i 5.

2. Rejestr zastawowy rolniczy przy sądach grodzkich (dawniej „powiatowych i pokoju”) unormowany był w rozporządzeniu Ministrów Skarbu, Sprawiedliwości i Rolnictwa z dnia 14 lipca 1928 r. (Dz. U. Nr 72, poz. 458)

§ 21. Od uchwał (decyzji) sądu, wydanych w postępowaniu rejestrowym, służą środki odwoławcze według tych samych zasad, co w postępowaniu w sprawach rejestru handlowego.

3. Rejestr zastawowy drzewny przy sądach grodzkich unormowany był w rozporządzeniu Ministrów Sprawiedliwości i Przemysłu i Handlu z dnia 4 lipca 1932 r. (Dz. U. Nr 70, poz. 639).

§ 21. Od uchwał (decyzji) sądu, wydanych w postępowaniu rejestrowym służą środki odwoławcze według tych samych zasad, co w postępowaniu w sprawach rejestru handlowego.

4. Rejestr spółdzielni unormowany jest w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 czerwca 1934 r., wydanym w porozumieniu z Ministrem Skarbu (Dz. U. Nr 57, poz. 504).

§ 2. Czynności sądu rejestrowego, przewidzianych w ustawie o spółdzielniach, dokonywa sąd, który prowadzi rejestr handlowy.

§ 3. Do prowadzenia rejestru spółdzielni, jawności rejestru oraz postępowania w sprawach rejestrowych stosuje się odpowiednio przepisy o rejestrze handlowym, jeżeli ustawa o spółdzielniach lub rozporządzenie niniejsze nie stanowi inaczej.

5. Rejestr zastawów na maszynach i aparatach unormowany został w ustawie z dnia 15 czerwca 1939 r. (Dz. U. Nr 60, poz. 394).

Art. 18 (1) Rejestr prowadzi sąd grodzki, właściwy dla miejsca położenia zakładu przemysłowego lub rzemieślniczego, do którego nabyto maszyn lub aparaty. W razie przeniesienia przedmiotu zastawu do innego zakładu należy przenieść wpisy, przewidziane w ustawie niniejszej, na wniosek dłużnika lub wierzyciela do rejestru właściwego dla miejsca tego zakładu.

(2) Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu wyda w drodze rozporządzenia przepisy szczegółowe, dotyczące urzędzenia rejestru i postępowania rejestrowego.

Art. 21 (1). Zażalenie na postanowienie sądu rejestrowego co do wpisu lub jego odmowy służy w terminie siedmiodniowym do sądu okręgowego.

(2) Sąd stosuje odpowiednie przepisy o postępowaniu w sprawach rejestrowych.

(3) Skarga kasacyjna służy na orzeczenie sądu okręgowego wówczas, jeżeli wartość przedmiotu sporu przewyższa 1.500 złotych.

6. Rozporządzenie Prezydenta Rzplitej z dnia 24 września 1934 r.

Prawo o postępowaniu wywłaszczeniowym.

(Dz. U. Nr 86, poz. 776).

Art. 5. Sąd, powołany w myśl prawa niniejszego do orzekania co do odszkodowania za wywłaszczenie, wydaje orzeczenie w trybie postępowania niespornego.

Art. 40. § 1. Od orzeczenia wojewody co do odszkodowania niema środka prawnego w administracyjnym toku instancji.

§ 2. Jeżeli strona nie zgadza się na odszkodowanie, ustalone orzeczeniem wojewody, może w ciągu trzech miesięcy od daty doręczenia orzeczenia żądać ustalenia odszkodowania przez właściwy sąd.

Art. 43. § 1. Jeżeli wywłaszczający nie złoży wniosku o ustalenie odszkodowania w ciągu trzech miesięcy od daty doręczenia ostatecznego orzeczenia o wywłaszczeniu lub zrzeka się wywłaszczenia przed ustaleniem odszkodowania, wówczas interesowani władni są dochodzić w drodze sądowej od wywłaszczającego szkody, poniesionej wskutek postępowania wywłaszczeniowego.

§ 2. Jeżeli wywłaszczający zrzeka się swych uprawnień po ustaleniu wysokości odszkodowania, właściciel może dochodzić bądź szkody po-

miesionej przez niego wskutek postępowania wywłaszczeniowego, bądź żądać zapłaty ustalonego odszkodowania wzamian za odstąpienie nieruchomości.

Art. 49. § 1. Od orzeczenia w części, dotyczącej zakresu ograniczenia praw oraz wysokości zabezpieczenia, służy stronom odwołanie do wojewody.

§ 2. Jeżeli strona nie zgadza się na odszkodowanie, ustalone przez powiatową władzę administracji ogólnej, może w ciągu miesiąca od daty doręczenia orzeczenia żądać ustalenia odszkodowania **przez właściwy sąd.**

§ 3. Co do sposobu ustalenia i wypłacenia odszkodowania stosuje się odpowiednio zasady prawa niniejszego, dotyczące odszkodowania za wywłaszczenie.

Art. 51. § 1. Jeżeli czasowe zajęcie trwa dłużej niż trzy lata, właściciel może przez notariusza wezwać posiadacza zajętego przedmiotu do nabycia nieruchomości z wolnej ręki lub jej wywłaszczenia. Gdyby posiadacz nie nabył nieruchomości z wolnej ręki w okresie sześciomiesięcznym od daty doręczenia wezwania lub w tym okresie nie uzyskał orzeczenia wojewody o wywłaszczeniu, właściciel może wystąpić do sądu o przywrócenie mu posiadania czasowo zajętego majątku.

§ 2. Nieruchomość zajęta czasowo powinna być na żądanie właściciela zwrócona przed terminem, jeżeli zajęcie jej okaże się zbędne lub jeżeli czyni się z niej inny użytek od tego, na jaki ją zajęto. Do orzekania powołany jest wojewoda

1. Sądem właściwym rzeczowo od 1 stycznia 1946 r. będzie na całym obszarze Państwa **sąd grodzki** na podstawie art. 6 k. p. n. (w b. zaborze rosyjskim na zasadzie art. 202 ustawy postępowania cywilnego właściwy był sąd okręgowy). Godzi się zaznaczyć, że Komisja Kodyfikacyjna uchwaliła w pierwszym czytaniu projekt postępowania wywłaszczeniowego, w którym przyjęto właściwość rzeczową także sądów okręgowych na tej m. i. podstawie, że nie jest odpowiednim orzeczenie hierarchicznie wysoko postawionego wojewody poddawać pod rozpoznanie najniższego sądu. Prawo o postępowaniu wywłaszczeniowym nie określa **właściwości miejscowej sądu**; wobec tego analogicznie do art. 40 § 1 k. p. c. należy przyjąć, że miejscowo właściwym jest **sąd położenia nieruchomości.**

2. Przepis art. 5 pr. o post. wywł. przewidujący wydanie przez sąd powszechny orzeczenia co do odszkodowania za wywłaszczenie w trybie postępowania niespornego, wyłącza ze względu na art. 1 k. p. c. rozpoznanie roszczenia o ustalenie wyższego odszkodowania w trybie spornym, i przeto pozew, mający za przedmiot takie roszczenie ulega odrzuceniu. (orzeczenie Sądu Najwyższego 473/38). Sprzeczne z tym orzeczenie 219/38 uznać wypada za nietrafne.

3. Gwoli wyjaśnienia treści art. 49 należy zaznaczyć, że przepis ten umieszczony jest w rozdziale o wywłaszczeniu materiałów. Art. 45 stanowi, że powiatowa władza administracji ogólnej może zezwolić wywłaszczającym na poszukiwanie i wydobywanie na cudzej nieruchomości ma-

teriałów niezbędnych na cele obrony Państwa i komunikacji, a w związku z tym art. 48 stanowi, że w braku umowy władza określa: 1) **zakres ograniczenia praw właściciela**, 2) **wysokość odszkodowania**, a także (jeżeli nie wchodzi w grę Skarb Państwa, przedsiębiorstwo państwowe lub związek samorządowy) **wysokość zabezpieczenia**, jakie powinno być złożone do depozytu sądowego przed wykonaniem orzeczenia.

7. Ustawa z dnia 14 kwietnia 1937 r. o układach zbiorowych pracy.
(Dz. U. Nr 31, poz. 242).

Art. 13. (1) Wpis do rejestru uważa się za dokonany, jeżeli w terminie dni czternastu od daty wniesienia podania do właściwego inspektora pracy o dokonanie wpisu inspektor pracy nie zawiadomi uczestników układu, że wpis zawiesza.

(2) Jeżeli postanowienia układu zbiorowego pracy są sprzeczne z ustawą, porządkiem publicznym lub dobrymi obyczajami, inspektor pracy zawiesza z urzędu wpisanie układu do rejestru i wzywa uczestników układu zbiorowego pracy do poczynienia w nim odpowiednich zmian.

(3) Jeżeli wadliwość, wskazana w ustępie (2), dotyczy tylko niektórych postanowień, inspektor pracy może dokonać wpisu układu zbiorowego pracy do rejestru bez postanowień wadliwych, chyba że przypuszczać należy, iż bez tych postanowień strony nie byłyby układu zawarły.

(4) Uczestnik układu zbiorowego pracy, który żąda wpisania układu do rejestru w pełnym brzmieniu niezmiennym, może zwrócić się do inspektora pracy z żądaniem skierowania sprawy do sądu pracy lub do sądu okręgowego (art. 26 ust. (2)), właściwego z uwagi na siedzibę urzędu inspekcji pracy. Akta sprawy powinny być przekazane przez inspektora pracy sądowi w ciągu dni siedmiu.

(5) Sąd pracy (sąd okręgowy) orzeka w postępowaniu niespornym po zapoznaniu się z uzasadnieniem inspektora pracy, który odmówił wpisu układu do rejestru, oraz po wysłuchaniu uczestników układu i w ciągu siedmiu dni od daty przekazania mu sprawy wydaje ostateczną decyzję. Niestawiennictwo stron wezwanych nie wstrzymuje wydania decyzji.

(6) Przepisy ust. (1) — (5) stosuje się również przy zgłaszaniu do rejestru wszelkich zmian i uzupełnień, wprowadzonych do układów zbiorowych pracy.

Nie art. 26 (2), zacytowany w ust. (4) art. 13, **lecz art. 27 (2)** stanowi, że w miejscowościach, w których **nie ma sądu pracy**, orzeka właściwy **sąd okręgowy w składzie 3 sędziów**; jeżeli jednak w okręgu tego sądu okręgowego znajduje się sąd pracy — orzeka sąd okręgowy w składzie **jednego sędziego i dwóch ławników**.

8. Ustawa z dnia 30 marca 1939 r. o powszechnym obowiązku świadczeń rzeczowych.

(Dz. U. Nr 30 poz. 200).

Art. 15. (1) Pełnomocnik komisaryczny otrzymuje od przedsiębiorstwa lub gospodarstwa wiejskiego wynagrodzenie według przeciętnych wynagrodzeń osób, zajmujących stanowiska kierownicze w danej gałęzi i rodzaju przedsiębiorstw lub gospodarstw wiejskich, w wysokości ustalonej przez właściwą władzę (art. 10) w drodze polubownej z danym przedsiębiorstwem lub gospodarstwem wiejskim.

(2) W razie niemożności polubownego uzgodnienia wysokości wynagrodzenia dla pełnomocnika komisarycznego władza skierowuje wniosek do sądu okręgowego o ustalenie wysokości wynagrodzenia. Sąd rozpoznaje wniosek taki w postępowaniu niespornym (incydentalnym), którego koszty ponosi przedsiębiorstwo lub gospodarstwo wiejskie.

(3) Do czasu ustalenia wysokości wynagrodzenia przedsiębiorstwo lub gospodarstwo wiejskie wypłaca pełnomocnikowi komisarycznemu jako zaliczkę kwotę, odpowiadającą wynagrodzeniu przez nie proponowanemu.

1. Powszechnemu obowiązkowi świadczeń rzeczowych podlegają posiadacze przedmiotów tych świadczeń (art. 7). Obowiązki posiadacza przedsiębiorstwa lub gospodarstwa wiejskiego ciąży na ustanowionym według ustawy pełnomocniku (art. 8 — 13). W razie nieustanowienia lub niezatwierdzenia przez władzę pełnomocnika, władza wyznaczy pełnomocnika komisarycznego, do którego właśnie stosuje się art. 15.

2. Powołany w ust. (1) art. 10 ustawy stanowi, że władzą właściwą do żądania ustanowienia pełnomocnika oraz do spraw, związanych z jego ustanowieniem, jest władza uprawniona według ustawy do zarządzenia przysposobienia do świadczeń rzeczowych danego przedsiębiorstwa lub gospodarstwa wiejskiego.

Decret z dnia 29 sierpnia 1945 r. w sprawie postępowania o ubezwłasnowolnienie.

(Dz. U. Nr 40, poz. 225).

R o z d z i a ł I.

Przepisy ogólne.

Art. 1. W postępowaniu o ubezwłasnowolnienie stosuje się przepisy części ogólnej kodeksu postępowania niespornego, o ile przepisy poniższe nie stanowią inaczej.

Art. 2. Sprawy o ubezwłasnowolnienie należą do właściwości sądów okręgowych, które rozpoznają je w składzie trzech sędziów.

Art. 3 § 1. Właściwym miejscowo jest sąd miejsca zamieszkania osoby, która ma być ubezwłasnowolniona, a gdyby osoba ta nie miała miejsca zamieszkania w Polsce — sąd miejsca jej pobytu w Polsce.

§ 2. W braku podstaw, wskazanych w § 1, właściwość miejscową oznacza się według przepisów części ogólnej kodeksu postępowania nie-spornego.

Art. 4. Uczestnikami postępowania są z mocy samego prawa prócz wnioskodawcy:

- 1) osoba, która ma być ubezwłasnowolniona,
- 2) jej przedstawiciel ustawowy,
- 3) prokurator z wyjątkiem przypadku, gdy ubezwłasnowolnienie ma być orzeczone z powodu marnotrawstwa.

Art. 5. § 1. Ilekroć według przepisów, obowiązujących w postępowaniu o ubezwłasnowolnienie, wymagane jest wezwanie do stawienia się lub wysłuchanie osoby, która ma być ubezwłasnowolniona albo doręczenie jej pism sądowych sąd może czynności tych zaniechać tylko wówczas, jeżeliby ze względu na stan zdrowia tej osoby, stwierdzony orzeczeniem biegłego, czynność tę należało uznać za bezwzględnie niecelową.

§ 2. W tym przypadku należy celem strzeżenia w toku postępowania praw osoby, która ma być ubezwłasnowolniona, ustanowić kuratora, chyba, że ma ona przedstawiciela ustawowego, który nie jest wnioskodawcą.

R o z d z i a ł II.

Doradca tymczasowy.

Art. 6. § 1. Jeżeli ubezwłasnowolnioną ma być osoba pełnoletnia, sąd może na wniosek lub z urzędu przy wszczęciu lub w toku postępowania ustanowić dla niej doradcę tymczasowego, jeżeli uzna to za konieczne celem ochrony tej osoby lub jej majątku.

§ 2. Przed ustanowieniem doradcy tymczasowego należy wysłuchać osobę, która ma być ubezwłasnowolniona.

§ 3. Postanowienie o ustanowieniu doradcy tymczasowego staje się skuteczne z chwilą doręczenia go osobie, która ma być ubezwłasnowolniona.

Art. 7. § 1. Osoba, dla której ustanowiono doradcę tymczasowego, ma ograniczoną zdolność do działań prawnych narówni z osobą ubezwłasnowolnioną częściowo.

§ 2. Doradca tymczasowy jest przedstawicielem ustawowym tej osoby.

Art. 8. § 1. Postanowienie o ustanowieniu doradcy tymczasowego należy uchylić:

- 1) jeżeli osoba, która ma być ubezwłasnowolniona, nie potrzebuje nadal ochrony;
- 2) jeżeli wniosek o ubezwłasnowolnienie został prawomocnie oddalony lub postępowanie umorzone;
- 3) jeżeli na skutek orzeczenia o ubezwłasnowolnieniu ustanowiony został opiekun lub kurator.

§ 2. W przypadku, przewidzianym w § 1 pkt 2, ustanowienie doradcy tymczasowego nie ma wpływu na ważność czynności prawnych, dokonanych przez osobę, dla której doradca został ustanowiony. Ważne są również czynności prawne doradcy tymczasowego. W razie kolizji ważna jest czynność dokonana wcześniej.

Art 9 § 1. O ustanowieniu lub odwołaniu doradcy tymczasowego należy z urzędu zawiadomić władzę opiekuńczą.

§ 2. Na postanowienie w przedmiocie ustanowienia lub odwołania doradcy tymczasowego służy zażalenie. **Skarga kasacyjna nie jest dopuszczalna.**

R o z d z i a ł III.

Postępowanie.

Art. 10. § 1. Z wnioskiem o wszczęcie postępowania może wystąpić:

- 1) małżonek osoby, która ma być ubezwłasnowolniona,
- 2) jej krewni w linii prostej oraz rodzeństwo,
- 3) jej przedstawiciel ustawowy,
- 4) prokurator z wyjątkiem przypadku, gdy ubezwłasnowolnienie ma być orzeczone z powodu marnotrawstwa.

§ 2 Krewni osoby, która ma być ubezwłasnowolniona, nie mają prawa składania wniosku o wszczęcie postępowania, jeżeli osoba ta ma przedstawiciela ustawowego.

§ 3. Wniosek o ubezwłasnowolnienie częściowe może być zgłoszony na jeden rok przed pełnoletnością osoby, która ma być ubezwłasnowolniona.

Art. 11. Jeżeli według wniosku ubezwłasnowolnienie ma być orzeczone z powodu choroby psychicznej lub niedorozwoju psychicznego, sąd może przed wszczęciem postępowania zażądać przedłożenia świadectwa lekarskiego o stanie psychicznym osoby, która ma być ubezwłasnowolniona.

Art. 12. Jeżeli ubezwłasnowolnienie ma nastąpić z powodu choroby psychicznej, niedorozwoju psychicznego lub narkomanii, osoba, która ma być ubezwłasnowolniona, musi być zbadana przez jednego lub więcej biegłych lekarzy, w miarę możliwości psychiatrów.

Art. 13. § 1. Sąd może, jeżeli na podstawie opinii biegłego lekarza uzna to za niezbędne, zarządzić oddanie osoby, która ma być ubezwłasnowolniona, pod obserwację w zakładzie leczniczym na czas nie dłuższy niż sześć tygodni. Termin ten sąd może w wyjątkowych przypadkach przedłużyć do trzech miesięcy

Przed wydaniem postanowienia należy wysłuchać uczestników postępowania

§ 3. Na postanowienie, zarządzające oddanie do zakładu, służy zażalenie. **Skarga kasacyjna nie jest dopuszczalna.**

Art. 14. Orzeczenie w sprawie ubezwłasnowolnienia może zapaść tylko po przeprowadzeniu rozprawy.

Art. 15. § 1. Osobę, która ma być ubezwłasnowolniona, należy wysłuchać na rozprawie, w miarę potrzeby w obecności biegłego-lekarza.

§ 2. W tym celu sąd może zarządzić przymusowe doprowadzenie tej osoby albo, gdyby to było niewskazane, wysłuchać ją przez sędziego wyznaczonego lub wezwanego.

Art. 16. § 1. Postanowienie o ubezwłasnowolnieniu musi wyraźnie stwierdzać, czy ubezwłasnowolnienie jest całkowite, czy częściowe, i z jakiego powodu zostało orzeczone.

§ 2. Postanowienie staje się skuteczne z chwilą ogłoszenia.

Art. 17. § 1. Sąd zarządza z urzędu przesłanie odpisu postanowienia, którym orzeczono ubezwłasnowolnienie, władzy opiekuńczej oraz miejscowo właściwej izbie notarialnej.

§ 2. Postanowienie o ubezwłasnowolnieniu podlega ujawnieniu w księdze hipotecznej (gruntowej) według obowiązujących w tej mierze przepisów.

R o z d z i a ł IV.

Uchylenie i zmiana ubezwłasnowolnienia.

Art. 18. § 1. Jeżeli odpadną przyczyny, dla których ubezwłasnowolnienie orzeczono, ubezwłasnowolnienie winno być uchylone.

§ 2. W razie poprawy w stanie psychicznym ubezwłasnowolnionego sąd może również ubezwłasnowolnienie całkowite zmienić na częściowe.

Art. 19. § 1. Do postępowania o uchylenie lub zmianę ubezwłasnowolnienia stosuje się odpowiednio przepisy art. 1—4, 10—12, 14—15 i 17 dekretu niniejszego z tą zmianą, że do wniosku o uchylenie lub zmianę ubezwłasnowolnienia uprawniony jest również sam ubezwłasnowolniony.

§ 2. Postanowienie o uchyleniu lub zmianie ubezwłasnowolnienia staje się skuteczne dopiero z chwilą jego prawomocności.

R o z d z i a ł V.

K o s z t y.

Art. 20. § 1. Koszty postępowania, które zakończone zostało postanowieniem, uwzględniającym wniosek o ubezwłasnowolnienie albo o uchylenie lub zmianę ubezwłasnowolnienia, obciążają ubezwłasnowolnionego.

§ 2. Jeżeli wniosek został oddalony lub postępowanie umorzono, koszty obciążają wnioskodawcę; jeżeli wnioskodawcą był prokurator, koszty obciążają Skarb Państwa.

Art. 21. § 1. Od wniosku o ubezwłasnowolnienie, uchylenie lub zmianę ubezwłasnowolnienia, od zażalenia na postanowienie, kończące postępowanie w instancji, oraz od skargi kasacyjnej w postępowaniu, unormowanym dekretem niniejszym, pobiera się wpis stały w wysokości 200 zł.

§ 2. Od innych zażeń pobiera się wpis stały w wysokości 50 zł.

§ 3. Poza tym stosuje się odpowiednio przepisy o kosztach sądowych.

R o z d z i a ł VI.

Przepisy końcowe i przejściowe.

Art. 22 § 1. Z dniem wejścia w życie dekretu niniejszego tracą moc wszelkie przepisy w przedmiotach, unormowanych dekretem niniejszym.

§ 2. W szczególności uchyla się:

1) art. 1460¹³ — 1460²⁸ i 1673 — 1681 ustawy postępowania cywilnego z 1864 r., utrzymane w mocy art. XVII § 1 pkt 10 i 12 przepisów wprowadzających kodeks postępowania cywilnego;

2) §§ 8 — 74 ordynacji o ubezwłasnowolnieniu, wydanej rozporządzeniem ces. z dnia 28 czerwca 1916 r. (Dz. u. p. austr. Nr 207) wraz z wydanymi na jej podstawie rozporządzeniami;

3) §§ 645 — 687 ustawy o postępowaniu cywilnym z 1877 r., utrzymane w mocy art. XXV § 2 pkt 4 przepisów wprowadzających kodeks postępowania cywilnego;

4) § § 52, 57 ust. 1 pkt 2, 60 ust. 1 pkt 5 i 61 ustawy z dnia 17 maja 1898 r. o sprawach sądownictwa niespornego w brzmieniu obwieszczenia z dnia 20 maja 1898 r. (Dz. u. Rzeszy str. 339 i 771);

5) art. 109 przepisów o kosztach sądowych.

Art. 23. Do czasu jednolitego unormowania ustroju władz opiekuńczych **władzą opiekuńczą** w rozumieniu dekretu niniejszego jest na obszarze mocy obowiązującej kodeksu cywilnego Królestwa Polskiego **sąd**, **powołany do zwołania rady rodzinnej lub opiekuńczej**, na pozostałych obszarach Państwa — **sąd opiekuńczy**.

Art. 24. § 1. Postępowanie o ubezwłasnowolnienie, uchylenie lub zmianę ubezwłasnowolnienia, wszczęte przed dniem wejścia w życie dekretu niniejszego, toczy się aż do zakończenia według przepisów dotychczasowych.

§ 2. Postępowanie o uchylenie lub zmianę ubezwłasnowolnienia, orzeczonego przed dniem wejścia w życie dekretu niniejszego, wszczęte po tym dniu, odbywa się według przepisów dekretu niniejszego.

Art. 25. Wykonanie niniejszego dekretu porucza się Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 26. Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1946 r.

Dekret z dnia 29 sierpnia 1945 r. w sprawie postępowania

• uznanie za zmarłego i o stwierdzenie zgonu.

(Dz. U. Nr 40, poz. 226).

R o z d z i a ł I.

Postępowanie o uznanie za zmarłego.

Art. 1. W postępowaniu o uznanie za zmarłego stosuje się przepisy części ogólnej kodeksu postępowania niespornego, o ile przepisy poniższe nie stanowią inaczej.

Art. 2. § 1. Właściwym miejscowo jest sąd ostatniego miejsca zamieszkania zaginionego, a w braku tej podstawy — sąd właściwy według przepisów części ogólnej kodeksu postępowania niespornego.

§ 2. Jeżeli wskutek tego samego zdarzenia zaginęła większa liczba osób, Minister Sprawiedliwości może w drodze zarządzenia wyznaczyć jeden sąd jako wyłącznie właściwy do rozpoznania spraw o uznanie za zmarłego zaginionych w związku z tym zdarzeniem.

Art. 3. § 1. Wniosek o uznanie za zmarłego może być zgłoszony nie wcześniej jak jeden rok przed końcem terminu, po upływie którego zaginiony może być uznany za zmarłego.

§ 2. Wniosek zgłoszony wcześniej należy odrzucić.

Art. 4. § 1. Wniosek o uznanie za zmarłego prócz danych ogólnych powinien zawierać:

1) imię, nazwisko i wiek, imiona rodziców oraz nazwisko rodowe matki zaginionego,

2) ostatnie znane miejsce zamieszkania lub pobytu zaginionego,

§ 2. Okoliczności faktyczne, uzasadniające wniosek, winny być uprawdopodobnione.

Art. 5. § 1. Jeżeli według treści wniosku istnieją przesłanki do uznania zaginionego za zmarłego, sąd zarządzi dokonanie ogłoszenia o wszczęciu postępowania.

§ 2. Ogłoszenie powinno zawierać:

1) imię i nazwisko oraz adres wnioskodawcy;

2) istotne okoliczności, znane z akt sprawy, które mogą przyczynić się do wykrycia zaginionego;

3) wezwanie, skierowane do zaginionego, aby w oznaczonym terminie, nie krótszym niż trzy a nie dłuższym niż sześć miesięcy, zgłosił się, gdyż w przeciwnym razie może być uznany za zmarłego;

4) wezwanie do wszystkich osób, które mogą udzielić wiadomości o zaginionym, aby w terminie powyższym doniosły o nich sądowi.

Art. 6. § 1. Ogłoszenie winno być umieszczone w piśmie urzędowym, przeznaczonym do ogłoszeń, i podane do wiadomości publicznej w miejscu ostatniego zamieszkania zaginionego, jeżeli znajduje się ono na obszarze Państwa, w sposób tam przyjęty.

§ 2. Ponadto sąd może zarządzić umieszczenie ogłoszenia w poczytnym piśmie lub podanie go w inny celowy sposób do wiadomości publicznej, w szczególności za pośrednictwem radia.

Art. 7. Dalsze postępowanie może toczyć się przed upływem terminu, podanego w ogłoszeniu; nie może być jednak zakończone wcześniej niż po upływie:

a) terminów, przewidzianych w prawie osobowym,

b) trzech miesięcy od ukazania się ogłoszenia w piśmie urzędowym,

c) miesiąca od końca terminu, podanego w ogłoszeniu.

Art. 8. W postanowieniu, uznającym zaginionego za zmarłego, należy oznaczyć chwilę śmierci, ustaloną według przepisów prawa osobowego.

Art. 9. Odpis prawomocnego postanowienia o uznaniu za zmarłego sąd z urzędu przesyła właściwemu urzędnikowi stanu cywilnego.

R o z d z i a ł II.

Postępowanie o stwierdzenie zgonu.

Art. 10. Do postępowania o stwierdzenie zgonu osoby, której śmierć mimo niesporządzenia aktu zejścia jest niewątpliwa, stosuje się odpowiednio przepisy rozdziału poprzedniego, o ile przepisy poniższe nie stanowią inaczej.

Art. 11. Postępowanie o stwierdzenie zgonu może być wszczęte w każdym czasie.

Art. 12. § 1. Zarządzenie ogłoszenia o wszczęciu postępowania nie jest obowiązkowe.

§ 2. Sąd może jednak, jeżeli uzna to za celowe, zarządzić dokonanie ogłoszenia w określony przez siebie sposób. Do ogłoszenia stosuje się wówczas odpowiednio przepis art. 5 § 2; termin wyznaczony w ogłoszeniu nie może być krótszy niż jeden miesiąc ani dłuższy niż trzy miesiące.

§ 3. W przypadku, przewidzianym w § 2, postępowanie nie może być zakończone wcześniej niż po upływie jednego miesiąca od ukazania się ogłoszenia i dwóch tygodni od końca terminu, podanego w ogłoszeniu.

Art. 13. § 1. W postanowieniu, stwierdzającym zgon, chwila śmierci powinna być ściśle oznaczona stosownie do wyników postępowania.

§ 2. Jeżeli ustalenie dokładnej chwili śmierci nie jest możliwe, należy przyjąć chwilę najbardziej prawdopodobną.

Art. 14. Przepisy art. 20 prawa osobowego stosuje się odpowiednio w przypadku stwierdzenia zgonu.

Art. 15. Jeżeli w toku postępowania o uznanie za zmarłego okaże się, że śmierć zaginionego jest niewątpliwa, sąd z urzędu może dalsze postępowanie prowadzić według przepisów rozdziału niniejszego.

R o z d z i a ł III.

Uchylenie postanowienia o uznaniu za zmarłego lub o stwierdzeniu zgonu.

Art. 16. Postanowienie o uznaniu za zmarłego lub o stwierdzeniu zgonu może być każdego czasu uchylone, jeżeli okaże się, że zaginiony jest jeszcze przy życiu.

Art. 17. Sąd, który w pierwszej instancji wydał postanowienie o uznaniu za zmarłego lub o stwierdzeniu zgonu, właściwy jest do uchylenia tego postanowienia.

Art. 18. § 1. Wniosek o uchylenie postanowienia może zgłosić jedynie zaginiony lub prokurator.

§ 2. Wniosek może być zgłoszony w każdym czasie, poczynając od dnia prawomocności postanowienia o uznaniu za zmarłego lub o stwierdzeniu zgonu.

Art. 19. § 1. O wszczęciu postępowania i o terminach rozpoznania sprawy zawiadamia uczestników postępowania, w którym zapadło postanowienie o uznaniu za zmarłego lub o stwierdzeniu zgonu.

§ 2. Poza tym postępowanie odbywa się według przepisów części ogólnej kodeksu postępowania niespornego.

Art. 20. Jeżeli do sądu stawia się osobiście zaginiony i wykaże swą tożsamość, sąd bezzwłocznie i bez dalszego postępowania uchyli postanowienie o uznaniu za zmarłego lub o stwierdzeniu zgonu.

Art. 21. Odpis prawomocnego postanowienia o uchyleniu postanowienia o uznaniu za zmarłego lub o stwierdzeniu zgonu sąd przesyła z urzędu właściwemu urzędnikowi stanu cywilnego.

Art. 22. Uchylenie postanowienia o uznaniu za zmarłego lub o stwierdzeniu zgonu ma skutek także wobec osób, które nie były uczestnikami postępowania.

R o z d z i a ł IV.

Koszty sądowe.

Art. 23. § 1. Od wniosku o uznanie za zmarłego oraz od zażalenia i skargi kasacyjnej w tej sprawie pobiera się wpis stały w wysokości 100 zł.

§ 2. Od wniosku o stwierdzenie zgonu oraz od zażalenia i skargi kasacyjnej w tej sprawie pobiera się wpis stały w wysokości 50 zł.

§ 3. Postępowanie o uchylenie postanowienia o uznaniu za zmarłego lub o stwierdzeniu zgonu wolne jest od opłat sądowych.

§ 4. Poza tym stosuje się odpowiednio przepisy o kosztach sądowych.

R o z d z i a ł V.

Przepisy końcowe i przejściowe.

Art. 24. § 1. Z dniem wejścia w życie dekretu niniejszego tracą moc wszelkie przepisy w przedmiotach unormowanych dekretem niniejszym.

§ 2. W szczególności uchyła się:

- 1) art. 1777—1779² ustawy postępowania cywilnego z 1864 r., utrzymane w mocy art. XVII § 1 pkt 12 przepisów wprowadzających kodeks postępowania cywilnego;
- 2) ustawę z dnia 16 lutego 1883 r. w sprawie postępowania w celu uznania za zmarłego i przeprowadzenia dowodu śmierci (Dz. u. p. austr. Nr 20), zmienioną ustawą z dnia 31 marca 1918 r. (Dz. u. p. austr. Nr 129);

- 3) ustawę z dnia 31 marca 1918 r. o uznaniu zaginionych w bieżącej wojnie za zmarłych (Dz. u. p. austr Nr 128) wraz z wydanym na jej podstawie rozporządzeniem wykonawczym;
- 4) §§ 960—976 ustawy o postępowaniu cywilnym z 1877 r., utrzymane w mocy art. XXXI § 2 pkt 6 przepisów wprowadzających kodeks postępowania cywilnego;
- 5) rozporządzenie Rady Związkowej z dnia 18 kwietnia 1916 r. o uznaniu za zmarłe osób, zaginionych na wojnie, w brzmieniu obwieszczenia z dnia 9 sierpnia 1917 r. (Dz. u Rzeszy str. 703 i 821);
- 6) art. 92 i 107 przepisów o kosztach sądowych.

Art. 25. W ustawie postępowania cywilnego z 1864 r. wprowadza się zmiany następujące:

- 1) art. 1775 otrzymuje brzmienie:

„Do wyznaczenia kuratora dla ochrony praw, i majątku osób nieobecnych właściwy jest **sąd okręgowy**, w którego okręgu znajduje się majątek, pieczy wymagający¹⁾”.

- 2) art. 1776 otrzymuje brzmienie:

„Sprawy, dotyczące majątku osób nieobecnych, rozstrzygane będą po wysłuchaniu wniosku prokuratora”.

Art. 26. Na obszarze mocy obowiązującej kodeksu cywilnego austriackiego, sąd w przypadku przewidzianym w art. 20 dekretu niniejszego przesyła odpis postanowienia o uchyleniu postanowienia o uznaniu za zmarłego lub o stwierdzeniu zgonu sadowi spadkowemu celem wprowadzenia osoby, której postanowienie dotyczy, w posiadanie majątku, który przeszedł na podstawie uchylonego postanowienia w posiadanie trzecich osób, i to w **trybie postępowania niespornego**, oraz sądowi opiekunczemu celem przywrócenia władzy ojcowskiej.

Art. 27. Postępowanie o uznanie za zmarłego lub o stwierdzenie zgonu osób, których zaginięcie pozostaje w związku z wojną, rozpoczętą w dniu 1 września 1939 r., wolne jest od opłat sądowych.

Art. 28. § 1. Postępowanie o uznanie zmarłego, o stwierdzenie zgonu lub o uchylenie postanowienia o uznaniu za zmarłego lub o stwierdzeniu zgonu, wszczęte przed dniem wejścia w życie dekretu niniejszego, toczy się aż do zakończenia według przepisów dotychczasowych.

§ 2. Jeżeli jednak w postępowaniu o uznanie za zmarłego, wszczętym przed dniem wejścia w życie dekretu niniejszego, w dniu tym sąd nie zarządził jeszcze dokonania ogłoszeń, dalszy ciąg postępowania toczy się według przepisów dekretu niniejszego.

¹⁾ Art. 1775 ust. post. cyw. pozostaje w związku z art. 35—40 kod. cyw. Król. Pol. o opiece nad majątkiem osób nieobecnych. Prawa i obowiązki kuratora określi sąd, który go ustanawia, (art. 38).

§ 3. Postępowanie o uchylenie postanowienia o uznaniu za zmarłego lub o stwierdzeniu zgonu, wszczęte po dniu wejścia w życie dekretu niniejszego, toczy się według przepisów tegoż dekretu, chociażby postanowienie, które ma być uchylone, wydane zostało według przepisów dotychczasowych.

Art. 29. Wykonanie niniejszego dekretu porucza się Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 30. Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1946 r.

11. Dekret z dnia 25 września 1945 r. Prawo małżeńskie.
(Dz. U. Nr 48, poz. 270).

Art. 6. § 1. Prawną zdolność do wstąpienia w związek małżeński mają mężczyzna i kobieta, którzy ukończyli osiemnasty rok życia.

§ 2. Z ważnych powodów władza opiekuńcza może zezwolić na wstąpienie w związek małżeński osobie, która nie ukończyła osiemnastego roku życia. —

Art. 10. § 1. Przed przystąpieniem do zawarcia związku małżeńskiego przyszli małżonkowie obowiązani są przedstawić urzędnikowi stanu cywilnego:

- 1) dowód swej prawnej zdolności do wstąpienia w związek małżeński;
- 2) pisemne oświadczenie, że nie zachodzą przeszkody do małżeństwa, wymienione w art. 7 pkt. 1) — 4) i 6);
- 3) świadectwo lekarskie o braku przeszkód, wymienionych w art. 7 pkt.).

§ 2. Sąd może zwolnić przyszłych małżonków od przedstawienia wymaganych prawem dokumentów, jeżeli złożenie ich natrafia na trudne do przewyciężenia przeszkody.

Art. 13. § 1. Z ważnych powodów sąd może zezwolić na złożenie oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński przez szczególnie umocowanego pełnomocnika.

§ 2. Pełnomocnictwo powinno pod nieważnością być udzielone na piśmie z podpisem urzędowo poświadczonym i wymieniać osobę, z którą związek małżeński ma być zawarty.

§ 3. Odwołanie pełnomocnictwa jest skuteczne tylko wówczas, jeżeli doszło ono do wiadomości drugiej strony przed złożeniem oświadczenia przed urzędnikiem stanu cywilnego.

§ 4. Pełnomocnictwo nie wygasa ze śmiercią mocodawcy. Małżeństwo, zawarte przez pełnomocnika po śmierci mocodawcy, ma moc wsteczną co do uprawnienia wspólnych dzieci oraz co do praw drugiego małżonka od dnia śmierci mocodawcy.

Art. 16. § 1. Za zobowiązania, zaciągnięte przez każdego z małżonków w zwykłych sprawach wspólnego gospodarstwa i wychowania dzieci, odpowiadają oboje małżonkowie solidarnie.

§ 2. Na żądanie jednego z małżonków sąd może z ważnych powodów pozbawić drugiego małżonka prawa zaciągania zobowiązań ze skutkiem, wskazanym w § 1.

§ 3. W razie zmiany stosunków sąd może na wniosek każdego z małżonków uchylić to ograniczenie praw.

Art. 32. Postarowienia sądu, normujące stosunek rozwiedzionych małżonków do ich dziecka, mogą być przez władzę opiekuńczą zmienione stosownie do okoliczności.

12. Dekret z dnia 25 września 1945 r. Przepisy wprowadzające prawo małżeńskie.

(Dz. U. Nr 48, poz. 271).

Art. X. § 1. Właściwy sąd grodzki rozpoznaje w postępowaniu niespornym sprawy, wymienione w art. 10 § 2, 13 § 1 i 16 §§ 2 i 3 prawa małżeńskiego.

§ 2. Do czasu jednolitego unormowania ustroju władz opiekuńczych władzą opiekuńczą w rozumieniu prawa małżeńskiego jest na obszarze mocy obowiązującej kodeksu cywilnego Królestwa Polskiego sąd, powołany do zwołania rady familijnej lub opiekuńczej, na pozostałych obszarach Państwa — sąd opiekuńczy. Sprawy, wymienione w art. 6 § 2 i art. 32 prawa małżeńskiego, władza opiekuńcza rozpoznaje w trybie postępowania niespornego.

13. Dekret z dn. 25 września 1945 r. Prawo o aktach stanu cywilnego.

(Dz. U. Nr 48, poz. 272).

Art. 33. (1). W razie całkowitej lub częściowej utraty jednego z dwóch egzemplarzy księgi stanu cywilnego okręgowa władza nadzorcza zarządza sporządzenie uwierzytelnionego odpisu pozostałego egzemplarza, który zastąpi utracony egzemplarz.

(2) W razie całkowitej lub częściowej utraty obydwóch egzemplarzy księgi stanu cywilnego Minister Administracji Publicznej może zarządzić, że księga ma być założona na nowo. Rozporządzenie wykonawcze unormuje sposób założenia na nowo księgi stanu cywilnego.

(3) W razie całkowitej lub częściowej utraty obydwóch egzemplarzy księgi stanu cywilnego, o ile nie zostanie z urzędu wszczęte postępowanie celem odtworzenia księgi, odtworzenie poszczególnych aktów nastąpi w ten sposób, że sąd grodzki miejsca, w którym akt został sporządzony, na wniosek władzy nadzorczej, prokuratora lub osoby interesowanej ustali w trybie postępowania niespornego treść aktu na podstawie dokumentów i zeznań świadków i zarządzi wpisanie go do ksiąg stanu cywilnego..

Art. 34. Przepis art. 33 ust. (3) stosuje się odpowiednio w przypadku, gdy aktu nie ma i nie można go sporządzić w trybie zwykłym lub gdy akt unieważniony trzeba zastąpić nowym aktem.

Art. 45. Sąd na wniosek okręgowej władzy nadzorczej, prokuratora lub osoby interesowanej uzna w trybie postępowania niespornego, stosownie do okoliczności, czy uchybienie powstałe przy sporządzaniu aktu stanu cywilnego powodują takie zmniejszenie jego mocy dowodowej, że należy go uznać za nieważny. W szczególności brak podpisu urzędnika stanu cywilnego na akcie może być uznany za uchybienie, niepociągające za sobą nieważności aktu.

Art. 47. (1) Jeżeli urzędnik stanu cywilnego odmawia wykonania czynności urzędowej, przewidzianej przez prawo, osobie zainteresowanej i okręgowej władzy nadzorczej przysługuje prawo wniesienia zażalenia do sądu. Przed wydaniem orzeczenia sąd zażąda wyjaśnień od urzędnika.

(2) Przepis ust. (1) dotyczy również zażeń na postanowienia i zarządzenia urzędnika stanu cywilnego co do wykonania przezeń przewidzianych przez prawo czynności urzędowych.

Art. 48. Urzędnik stanu cywilnego nie ma prawa dokonywania zmian we wpisach już zakończonych, chyba że chodzi o oczywisty błąd pisarski, który ulega sprostowaniu na podstawie zezwolenia okręgowej władzy nadzorczej.

Art. 49. (1) Jeżeli akt stanu cywilnego został zredagowany błędnie lub nieściśle albo stwierdza zdarzenie nieprawdziwe, o jego sprostowaniu lub unieważnieniu rozstrzyga sąd.

(2) Sprostowania lub unieważnienia może żądać osoba zainteresowana, prokurator i okręgowa władza nadzorcza.

Art. 50. Do rozstrzygania spraw, wymienionych w art. 47 i 49, właściwy jest sąd grodzki, w którego okręgu mieści się siedziba urzędnika stanu cywilnego, który odmówił wykonania czynności, wydał zaskarżone postanowienie lub zarządzenie albo sporządził akt, przy czym sąd orzeka w trybie postępowania niespornego.

1. Rozporządzenie wykonawcze, o jakim wspomina art. 33 ust. 2), wydane zostało 24 listopada 1945 r. Jest to rozporządzenie Ministra Administracji Publicznej i Sprawiedliwości w sprawie wykonania prawa o aktach stanu cywilnego oraz przepisów, wprowadzających to prawo (Dz. U. Nr 54, poz. 304).

Do art. 33 ust. 2) przytoczone jest w § 54 pod pkt. 2) następujące postanowienie: „jeżeli data i godzina urodzenia lub zgonu albo data zawarcia małżeństwa nie dadzą się ustalić, należy je określić w przybliżeniu z tą ścisłością, na którą pozwala wynik postępowania wyjaśniającego przez określenie granic w czasie, przyczem w razie sporu o prawo cywilne, związane z tym ustaleniem, sąd rozstrzyga o dacie w toku postępowania o prawo cywilne, nie będąc związany ustaleniem komisji”. „Postępowanie wyjaśniające” (pkt a) prowadzi komisja, w której przewodniczy sędzia grodzki (pkt. b).

2. Do art. 34 prawa o aktach stanu cywilnego, rozporządzenie wykonawcze w § 63 stanowi: „Jeżeli aktu stanu cywilnego nie ma i nie można go sporządzić w trybie zwykłym, do ustalenia treści, która ma być wpi-

sana do ksiąg stanu cywilnego, właściwy jest sąd grodzki miejsca, w którym akt winien był być sporządzony”.

3. Do art. 47 rozporządzenie wykonawcze w § 84 wyjaśnia, że osoba interesowana może wnieść zażalenie bezpośrednio do sądu bądź do urzędnika stanu cywilnego, który je przedstawi sądowi w ciągu tygodnia z wyjaśnieniem.

4. Rozporządzenie wykonawcze stanowi w § 98 (3) — że „sąd grodzki” na wniosek urzędnika stanu cywilnego lub strony może zwolnić od przedstawienia odpisu aktu urodzenia (art. 10 § 2 prawa małżeńskiego); sąd może przed udzieleniem zwolnienia zaprzysiąc osobę, ubiegającą się o zwolnienie”; w § 101 — że „przepis § 98 stosuje się odpowiednio do zwolnienia od obowiązku przedstawienia dowodu ustania poprzedniego związku małżeńskiego”.

14. Dekret z dnia 25 września 1945 r. Przepisy wprowadzające prawo o aktach stanu cywilnego.

(Dz. U. Nr 48, poz. 273).

Art. XVI. (1) Przepisy prawa o aktach stanu cywilnego w sprawie wypisów z ksiąg stanu cywilnego, wzmianek dodatkowych, **sprostowania lub unieważnienia aktu** oraz odtworzenia utraconej księgi lub aktu stanu cywilnego (art. 31, 33, 34, 37—41, 49—50) stosuje się odpowiednio do ksiąg stanu cywilnego (metrykalnych), które były prowadzone na podstawie przepisów dotychczasowych.

(2) Przepisy dotychczasowe normują nadal moc dowodową prowadzonych dotychczas ksiąg stanu cywilnego (metrykalnych) i wypisów z nich oraz warunki nieważności aktów stanu cywilnego (metryk); Minister Administracji Publicznej może w drodze rozporządzenia zmienić te przepisy.

15. Dekret z dnia 22 stycznia 1846 r. Przepisy wprowadzające prawo rodzinne.

(Dz. U. Nr 6, poz. 53).

Art. XXIII. § 1. Stanowisko prawne dzieci pozamałżeńskich, urodzonych przed dniem wejścia w życie prawa rodzinnego, ocenia się według przepisów tego prawa.

§ 2. W szczególności:

2) ustalenie ojcostwa pozamałżeńskiego w drodze orzeczenia sądowego, wydanego na podstawie przepisów dotychczasowych, ma skutki przewidziane w prawie rodzinnym na przypadek ustalenia ojcostwa przez wyrok sądowy; sąd na wniosek dziecka nada mu **w trybie postępowania niespornego** nazwisko ojca, chyba że matka się temu sprzeciwi.

16. Dekret z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i niemieckich.

(Dz. U. Nr 13, poz. 87).

Art. 6. 1. Nakłady, dokonane w nieruchomościach lub przedsiębiorstwach przemysłowych i handlowych przez b. władze okupacyjne oraz przez osoby i spółki, wymienione w przepisie art. 2 ust. 1 i 4, których majątek przechodzi z mocy prawa na własność Skarbu Państwa lub osób prawnych prawa publicznego, tudzież nakłady, dokonane przez polskie władze, instytucje i przedsiębiorstwa państwowe oraz przez osoby prawne polskiego prawa publicznego, instytucje społeczne, przedsiębiorstwa użyteczności publicznej i przez posiadaczy majątków, oddanych im w posiadanie przez władze państwowe, nie podlegają wydaniu osobie uprawnionej do przywrócenia posiadania majątku głównego, jeżeli nakłady te dadzą się dogodnie oddzielić od majątku głównego bez uszkodzenia nakładów lub majątku.

2. Za nakłady w rozumieniu ust. 1 uważa się w szczególności wszelkie substancje majątkowe, nie wyłączając towarów, nawet zakupionych z funduszy właściciela przedsiębiorstwa, oraz wszelkie połączenia i przekształcenia majątku.

3. Jeżeli nakłady przewyższają wartość majątku w stosunku do jego wartości w chwili utraty posiadania, Skarb Państwa, przedsiębiorstwa i instytucje lub osoby prawne prawa publicznego mają prawo zamiast żądania równowartości nakładów wykupić majątek główny od jego właściciela. W braku porozumienia co do warunków wykupu warunki te ustali komisja szacunkowa, której skład, postępowanie przed nią oraz zasady ustalenia szacunku i innych warunków wykupu określi Prezes Rady Ministrów w rozporządzeniu, wydanym w porozumieniu z Ministrami Skarbu i Sprawiedliwości.

4. Orzeczenie komisji co do warunków wykupu nie ulega zaskarżeniu w trybie administracyjnym. Jeżeli strona nie zgadza się na te warunki, może w ciągu 3 miesięcy od dnia doręczenia jej tego orzeczenia żądać ustalenia warunków wykupu w trybie postępowania niespornego przez sąd grodzki miejsca położenia majątku.

5. Straty wynikłe wskutek utraty posiadania nie mogą być potrącane z nakładów.

Art. 33. 1. Osoby, którym przywrócono posiadanie, nabywają tytuł własności majątków przez przedawnienie (zasiedzenie) 10-letnie, jeżeli poprzednio już tego tytułu do majątku nie posiadały lub następnie go nie nabyły.

2. Bieg terminu przedawnienia liczy się od dnia uprawomocnienia się postanowienia o przywróceniu posiadania.

3. Na żądanie osoby interesowanej sąd grodzki miejsca położenia majątku stwierdza nabycie tytułu własności w drodze postępowania niespornego. Postanowienie sądu stanowi tytuł do przepisania prawa własności lub innych praw hipotekowanych w księdze hipotecznej (gruntowej).

17. Dekret z dn. 14 maja 1946 r. Przepisy wprowadzające prawo opiekuńcze.
(Dz. U. Nr 20, poz. 131).

Art. VII. § 1. Kuratora dla osób prawnych (art. 59 prawa opiekuńczego) ustanawia sąd grodzki, właściwy ze względu na siedzibę osoby prawnej, w trybie postępowania niespornego.

§ 2 Kuratora dla spółek handlowych i spółdzielni (art. 59 prawa opiekuńczego) ustanawia właściwy sąd rejestrowy w trybie postępowania w sprawach rejestrowych.

Art. VIII. § 1. Jeżeli kuratora dla nieznananych lub nie dających się jeszcze ustalić uczestników sprawy (art. 60 prawa opiekuńczego) ustanawia sąd, przed którym sprawa się toczy lub ma być wszczęta, ustanowienie następuje w trybie postępowania właściwego dla samej sprawy.

§ 2. Jeżeli sprawa nie należy do właściwości sądów powszechnych, sąd grodzki właściwy ze względu na siedzibę władzy, w której sprawa się toczy lub ma być wszczęta, ustanawia kuratora w trybie postępowania niespornego.

Art. IX. Kuratora w celu ochrony majątku (art. 61 prawa opiekuńczego) ustanawia sąd grodzki właściwy ze względu na miejsce położenia majątku w trybie postępowania niespornego.

18. Dekret z dnia 21 maja 1946 o postępowaniu przed władzą opiekuńczą.
(Dz. U. Nr 22, poz. 140).

Dział I.

Przepisy ogólne.

Art. 1. W postępowaniu przed władzą opiekuńczą stosuje się przepisy części ogólnej kodeksu postępowania niespornego, o ile przepisy poniższe nie stanowią inaczej.

Art. 2. Władza opiekuńcza wszczyna postępowanie z urzędu, o ile przepis szczególny nie stanowi inaczej. Wszczęcie postępowania może nastąpić również na wniosek osoby zainteresowanej.

Art. 3. Do zawiadamiania o zdarzeniach, które są podstawą wszczęcia przez władzę opiekuńczą postępowania z urzędu, obowiązani są w szczególności:

- 1) urzędnicy stanu cywilnego,
- 2) sądy i prokuratury,
- 3) notariusze,
- 4) zarządy gminne i miejskie,
- 5) organa opieki społecznej,
- 6) organizacje społeczne, do których zakresu działania należy opieka nad dziećmi lub psychicznie chorymi.

Art. 4. § 1. Przewidziany w artykule poprzedzającym obowiązek zawiadomiania władzy opiekuńczej ciąży ponadto na:

- 1) małżonku osoby podlegającej pieczy,
- 2) jej krewnych w linii prostej i aż do czwartego stopnia w linii bocznej,
- 3) jej powinowatych w linii prostej i aż do drugiego stopnia w linii bocznej,
- 4) osobach, pozostających w bliskich z nią stosunkach.

§ 2. Osoby, wymienione w paragrafie poprzedzającym na dalszym miejscu, obowiązane są do zawiadomiania tylko wówczas, gdy nie mogą dopełnić tego obowiązku osoby, wymienione przed nimi.

§ 3. Zawiadomienia należy dokonać w ciągu dwóch tygodni od dnia, w którym osoba obowiązana dowiedziała się o zdarzeniu.

§ 4. Za niewypełnienie obowiązku we właściwym terminie władza opiekuńcza może wymierzyć grzywnę w wysokości nie przewyższającej 3 000 zł.

Art. 5. § 1. W sprawach pieczy nad obywatelem polskim, zamieszkałym lub posiadającym majątek za granicą, jak również nad cudzoziemcem, zamieszkałym lub posiadającym majątek w kraju, władza opiekuńcza postąpi stosownie do postanowień umów międzynarodowych i przepisów prawa prywatnego międzynarodowego.

§ 2. Jeżeli umowa międzynarodowa nie stanowi inaczej, powierzenie pieczy nad obywatelem polskim władzom obcego państwa wymaga zezwolenia Ministra Sprawiedliwości.

Art. 6. O ile przepis szczególny nie stanowi inaczej, właściwą jest władza opiekuńcza miejsca zamieszkania osoby podległej pieczy, a w braku miejsca zamieszkania — władza opiekuńcza miejsca jej pobytu. Jeżeli osoba ta nie ma w Polsce ani miejsca zamieszkania, ani miejsca pobytu, właściwą jest władza opiekuńcza jej ostatniego miejsca zamieszkania, w braku i tej podstawy — władza opiekuńcza, w której okręgu ma siedzibę Sąd Najwyższy.

Art. 7. § 1. W przypadkach niecierpiących zwłoki władza opiekuńcza, nawet niewłaściwa, obowiązana jest wydać zarządzenie tymczasowe w celu ochrony osoby podlegającej pieczy lub jej majątku, jeżeli w jej okręgu powstała potrzeba takiego zarządzenia.

§ 2. O wydaniu zarządzenia władza ta zawiadomi niezwłocznie właściwą władzę opiekuńczą, która orzeknie o utrzymaniu w mocy, zmianie lub uchyleniu zarządzenia.

Art. 8. § 1. Przedstawiciel ustawowy osoby, pozostającej pod władzą rodzicielską, opieką lub kuratela, jest uczestnikiem postępowania, dotyczącego tej osoby. Przed wydaniem orzeczenia należy go wysłuchać, chyba że byłoby to oczywiście niecelowe.

§ 2. Przepis paragrafu poprzedzającego stosuje się odpowiednio do opiekuna przydanego.

Art. 9. § 1. Za zainteresowanych w postępowaniu przed władzą opiekuńczą, dotyczącym osoby podlegającej pieczy, uważa się jej małżonka, krewnych w linii prostej i aż do czwartego stopnia w linii bocznej, powinowatych w linii prostej i aż do drugiego stopnia w linii bocznej oraz inne osoby, pozostające z nią w bliskich stosunkach. Władza opiekuńcza wezwie ich do wzięcia udziału w sprawie jedynie wówczas, gdy uzna to za celowe.

§ 2. Władza opiekuńcza winna w miarę możliwości przed wydaniem ważniejszych postanowień wysłuchać osoby wymienione w paragrafie poprzedzającym lub niektóre z nich.

Art. 10. § 1. Niepełnoletni, który ukończył czternasty rok życia, oraz ubezwłasnowolniony częściowo ma zdolność do działania przed władzą opiekuńczą w postępowaniu, dotyczącym jego osoby.

§ 2. Osoba, nie mająca zdolności do działania przed władzą opiekuńczą może zwracać się bezpośrednio do tej władzy w sprawach, w których działa ona z urzędu.

Art. 11. § 1. O ile przepis szczególny nie stanowi inaczej, władza opiekuńcza może zmienić swe postanowienie, nawet prawomocne, jeżeli tego wymaga dobro osoby podlegającej pieczy, chyba że zmiana ta narusza prawa osób trzecich.

§ 2. Za osobę trzecią nie uważa się przedstawiciela ustawowego osoby podlegającej pieczy oraz opiekuna przydanego.

Art. 12. O ile przepis szczególny nie stanowi inaczej, postanowienia i zarządzenia władzy opiekuńczej są natychmiast wykonalne.

Dział II.

Przepisy szczególne.

Rozdział I.

Zezwolenie na czynności prawne.

Art. 13. § 1. W przypadkach, w których obowiązujące przepisy wymagają zezwolenia władzy opiekuńczej na dokonanie czynności prawnych, dotyczących osób, pozostających pod władzą rodzicielską, opieką lub kuratelą, lub na wytoczenie powództwa, władza ta udziela zezwolenia jedynie na wniosek.

§ 2. Postanowienie władzy opiekuńczej staje się skuteczne dopiero po uprawomocnieniu się; nie dotyczy to zezwolenia na wytoczenie powództwa.

Rozdział II.

Sprawy z zakresu prawa małżeńskiego.

Art. 14. § 1. Władza opiekuńcza udziela zezwolenia na wstąpienie w związek małżeński osobie, która nie ukończyła osiemnastego roku życia, jedynie na wniosek.

§ 2 Postanowienie władzy opiekuńczej staje się skuteczne dopiero po uprawomocnieniu się.

Art. 15. Postanowienie władzy opiekuńczej w sprawach o unormowanie stosunku rodziców, których małżeństwo zostało unieważnione lub rozwiedzione, do ich dziecka (art. 32 prawa małżeńskiego) może zapaść tylko po przeprowadzeniu rozprawy i staje się wykonalne dopiero po uprawomocnieniu się.

Rozdział III.

Sprawy z zakresu prawa rodzinnego.

Art. 16. § 1. Postanowienie władzy opiekuńczej w sprawach o odebranie lub przerwroćenie władzy rodzicielskiej, jak również o odebranie rodzicom prawa zarządu majątkiem dziecka może zapaść tylko po przeprowadzeniu rozprawy.

§ 2. Postanowienie takie staje się wykonalne dopiero po uprawomocnieniu się; nie wyłącza to prawa władzy opiekuńczej do wydania niezbędnych zarządzeń tymczasowych w celu ochrony osoby i majątku dziecka.

Art. 17. W postanowieniu o odebraniu władzy rodzicielskiej należy wyraźnie wymienić dziecko, którego postanowienie dotyczy, oraz orzec, czy odebranie następuje z winy, czy bez winy rodziców.

Art. 18. § 1. Postępowanie o ustalenie ojcostwa w związku z uprawnieniem dziecka pozamałżeńskiego (art. 63 § 3 prawa rodzinnego) wszczyta się jedynie na wniosek.

§ 2. Właściwość miejscową władzy opiekuńczej określa się według osoby dziecka, chociażby ono ze względu na osiągnięcie pełnej zdolności do działań prawnych nie podlegało już pieczy tej władzy.

§ 3. Do wzięcia udziału w sprawie należy wezwać matkę dziecka oraz znanych władzy opiekuńczej spadkobierców ustawowych męża matki.

§ 4. Postanowienie władzy opiekuńczej może zapaść tylko po przeprowadzeniu rozprawy i staje się skuteczne dopiero po uprawomocnieniu się.

§ 5. Władza opiekuńcza nie może zmienić postanowienia ustalającego ojcostwo.

Art. 19. § 1. Akt uznania dziecka pozamałżeńskiego może być zeznany przed władzą opiekuńczą, nawet niewłaściwą.

§ 2. Jeżeli akt uznania dziecka niepełnoletniego został zeznany przed władzą opiekuńczą niewłaściwą, władza ta zawiadamia o uznaniu właściwą władzę opiekuńczą.

Art. 20. § 1. Właściwość miejscową władzy opiekuńczej w sprawie o zrównanie dziecka pozamałżeńskiego określa się według osoby dziecka, chociażby ono ze względu na osiągnięcie pełnej zdolności do działań prawnych nie podlegało już pieczy tej władzy.

§ 2. Uczestnikami postępowania są z mocy prawa ojciec, matka i dziecko. Jeżeli ojciec nie żyje, należy wezwać do udziału w sprawie znanych władzy opiekuńczej spadkobierców ustawowych ojca.

§ 3. Postanowienie władzy opiekuńczej może zapaść tylko po przeprowadzeniu rozprawy. Na postanowienie uwzględniające wniosek o zrównanie nie służy zażalenie; władza opiekuńcza z urzędu przedstawia je sądowi apelacyjnemu do zatwierdzenia. Na postanowienie sądu apelacyjnego w tej sprawie służy skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego.

§ 4. Postanowienie władzy opiekuńczej o zrównaniu staje się skuteczne dopiero po uprawomocnieniu się postanowienia sądu apelacyjnego.

§ 5. Władza opiekuńcza nie może zmienić postanowienia o zrównaniu.

Art. 21. § 1. Postępowanie o zatwierdzenie aktu przysposobienia wszczyna się jedynie na wniosek przysposabiającego lub przysposobionego.

§ 2. Właściwość miejscową władzy opiekuńczej określa się według osoby przysposabiającego; poza tym stosuje się odpowiednio art. 6. Jeżeli w chwili wszczęcia postępowania przysposabiający już nie żyje, właściwą jest władza opiekuńcza, która byłaby właściwa w chwili śmierci przysposabiającego

§ 3. Przepisy paragrafu poprzedzającego nie dotyczą właściwości władzy opiekuńczej, która udziela zezwolenia na zawarcie aktu przysposobienia. jeżeli przysposobiony nie ma pełnej zdolności do działań prawnych (art 78 § 3 prawa rodzinnego).

§ 4. Postanowienie władzy opiekuńczej staje się skuteczne dopiero po uprawomocnieniu się.

§ 5. Władza opiekuńcza nie może zmienić postanowienia o zatwierdzeniu aktu przysposobienia.

Art. 22. Przepisy artykułu poprzedzającego stosuje się odpowiednio do zatwierdzenia aktu rozwiązania przysposobienia.

Rozdział IV.

Sprawy z zakresu opieki.

Art. 23. § 1. Władza opiekuńcza, która ustanowiła opiekę, pozostaje właściwą aż do ustania opieki, chociażby podstawy właściwości zmieniły się w tym czasie.

§ 2. Nie wyłącza to przekazania postępowania w całości lub w części stosownie do przepisu art. 9 kodeksu postępowania niespornego.

Art. 24. § 1. Postępowanie celem zwolnienia od obowiązku objęcia czynności opiekuna lub opiekuna przydanego wszczyna się tylko na wniosek.

§ 2. Wniosek należy zgłosić w terminie tygodniowym od otrzymania wiadomości o powołaniu. Wniosek zgłoszony później władza opiekuńcza odrzuci z urzędu.

§ 3. Zgłoszenie wniosku nie zwalnia od objęcia czynności, chyba że władza opiekuńcza postanowi inaczej.

§ 4. Przepisy §§ 1 i 3 stosuje się odpowiednio do zwolnienia opiekuna lub opiekuna przydanego od dalszych czynności w przypadkach, przewidzianych w art. 38 § 2 prawa opiekuńczego.

Art. 25. § 1. Jeżeli poddany opiece przebywa w zakładzie, przeznaczonym do opieki nad dziećmi, albo w zakładzie leczniczym dla psychicznie chorych (art. 12 § 2 prawa opiekuńczego), władza opiekuńcza zwraca się do zakładu o przedstawienie wniosku co do osoby opiekuna.

§ 2. Jeżeli brak jest osób, które według prawa opiekuńczego należy powołać na opiekuna, władza opiekuńcza zwraca się do zarządu gminnego lub miejskiego, organów opieki społecznej lub organizacji społecznych, do których zakresu działania należy opieka nad dziećmi lub psychicznie chorymi, w celu wskazania osoby, której opieka mogłaby być powierzona.

Art. 26. § 1. Po złożeniu przyrzeczenia przez opiekuna władza opiekuńcza wydaje mu zaświadczenie, w którym podaje się imię, nazwisko, datę urodzenia i miejsce zamieszkania poddanego opiece, imię, nazwisko i miejsce zamieszkania opiekuna oraz datę złożenia przyrzeczenia.

§ 2. Po zwolnieniu opiekun obowiązany jest zwrócić władzy opiekuńczej wydane mu zaświadczenie.

Art. 27. Postanowienie władzy opiekuńczej o przyznaniu opiekunowi lub opiekunowi przydanemu wynagrodzenia staje się wykonalne dopiero po uprawomocnieniu się.

Art. 28. § 1. W inwentarzu majątku osoby poddanej opiece należy szczegółowo wymienić wszystkie przedmioty i prawa, wchodzące w skład majątku, jak również długi tej osoby i ciężary majątku.

§ 2. Równocześnie należy podać oszacowanie poszczególnych części majątku. Jeżeli majątek jest znaczniejszy, władza opiekuńcza może zarządzić oszacowanie przez biegłego.

§ 3. Przepisy powyższe stosuje się odpowiednio do inwentarza majątku dziecka, podlegającego władzy rodzicielskiej (art. 30 prawa rodzinnego).

Art. 29. § 1. Władza opiekuńcza może zezwolić, aby sprawozdania roczne opiekuna, jak również rachunki roczne, jeżeli są proste, były składane ustnie do protokołów.

§ 2. Gdy majątek jest znaczniejszy, a badanie rachunku wymaga wiadomości specjalnych, władza opiekuńcza może do badania rachunku powołać biegłego.

§ 3. Do rachunku należy dołączyć dokumenty, uzasadniające ważniejsze jego pozycje.

§ 4. Jeżeli rachunek zawiera bilans przedsiębiorstwa, władza opiekuńcza może zażądać przedstawienia ksiąg handlowych.

§ 5. Jeżeli opieka ustaje wskutek osiągnięcia przez poddanego opiece pełnej zdolności do działań prawnych, władza opiekuńcza wyda osobie, która podlegała opiece, na jej żądanie wszystkie złożone przez opiekuna rachunki.

Rozdział V.

Sprawy z zakresu kurateli.

Art. 30. Do postępowania przed władzą opiekuńczą w sprawach kurateli stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu w sprawach opieki, o ile przepisy poniższe nie stanowią inaczej.

Art. 31. Właściwość miejscową władzy opiekuńczej do ustanowienia kuratora dla dziecka poczętego, lecz nieurodzonego, określa się według osoby matki dziecka, poza tym stosuje się odpowiednio art. 6.

Art. 32. Właściwość miejscową władzy opiekuńczej do ustanowienia kuratora w celu obrony urodzenia dziecka z małżeństwa (art. 13 § 2 prawa rodzinnego) oraz kuratora w przypadku wytoczenia powództwa o odjęcie uznaniu dziecka pozamałżeńskiego mocy prawnej (art. 67 § 2 prawa rodzinnego) określa się według osoby dziecka, chociażby ono ze względu na osiągnięcie pełnej zdolności do działań prawnych nie podlegało już pieczy tej władzy.

Art. 33. W zaświadczeniu dla kuratela należy określić zakres jego uprawnień.

Dział III.

Koszty sądowe.

Art. 34. W postępowaniu przed władzą opiekuńczą pobiera się koszty sądowe według przepisów o kosztach sądowych w postępowaniu przed sądem grodzkim ze zmianami, wynikającymi z przepisów poniższych.

Art. 35. Wolne od opłat sądowych są wszelkie pisma i wnioski, które są podstawą do wszczęcia przez władzę opiekuńczą postępowania z urzędu, jak również pisma i wnioski składane w wykonaniu obowiązku, nałożonego przez władzę opiekuńczą.

Art. 36. Od wniosku o udzielenie zezwolenia na dokonanie czynności prawnych, dotyczących osób, pozostających pod władzą rodzicielską, opieką lub kuratelą, lub na wytoczenie powództwa pobiera się:

- a) jeżeli przedmiotem zezwolenia jest czynność prawna o charakterze majątkowym — jedną dziesiątą wpisu stosunkowego od wartości przedmiotu czynności prawnej;

b) we wszystkich innych przypadkach — wpis stały w wysokości 50 zł.

Art. 37. Od wniosku o udzielenie zezwolenia na wstąpienie w związek małżeński osobie, która nie ukończyła osiemnastego roku życia, pobiera się wpis stały w wysokości 100 zł.

Art. 38. § 1. Od wniosku o ustalenie ojcostwa w związku z uprawnieniem dziecka pozamałżeńskiego, jak również od wniosku o zrównanie takiego dziecka pobiera się wpis stały w wysokości 100 zł.

§ 2. Postępowanie przed sądem apelacyjnym w sprawie o zatwierdzenie zrównania wolne jest od opłat sądowych.

Art. 39. Wolne od opłat sądowych jest sporządzenie aktu uznania dziecka pozamałżeńskiego, jak również sporządzenie i zatwierdzenie aktu przysposobienia lub rozwiązania przysposobienia osoby, nie mającej pełnej zdolności do działań prawnych.

Art. 40. Od wniosku o zatwierdzenie aktu przysposobienia lub rozwiązania przysposobienia osoby, mającej pełną zdolność do działań prawnych, pobiera się wpis stały w wysokości 3.000 zł.

Art. 41. § 1. Jeżeli z wykonaniem opieki lub kurateli połączony jest zarząd majątkiem, z którego czysty dochód roczny przewyższa 24 000 zł, pobiera się za nadzór władzy opiekuńczej nad tym zarządzeniem opłatę w wysokości $\frac{1}{2}\%$ od czystego dochodu rocznego za każdy rok kalendarzowy. Rok rozpoczęty uważa się za cały.

§ 2. Opłatę uiszcza się z majątku osoby poddanej opiece lub kurateli na podstawie wymiaru z urzędu, którego dokonywa się w związku z badaniem rachunków z zarządu.

§ 3. Przepisy artykułu niniejszego stosuje się odpowiednio, jeżeli w czasie sprawowania władzy rodzicielskiej powstanie potrzeba wykonywania przez władzę opiekuńczą stałego nadzoru nad zarządzeniem majątku dziecka.

Art. 42. § 1. Od zażaleń i skarg kasacyjnych w sprawach, należących do właściwości władzy opiekuńczej, pobiera się wpis w tej samej wysokości, co wpis od wniosku o wszczęcie postępowania w danej sprawie, a jeżeli wniosek o wszczęcie postępowania przed władzą opiekuńczą wpisowi nie podlega — wpis stały w wysokości 50 zł.

§ 2. Poza tym pobiera się w postępowaniu sądowym na skutek zażalenia lub skargi kasacyjnej koszty sądowe według przepisów o kosztach sądowych.

Dział IV.

Przepisy wprowadzające.

Art. 43. § 1 Z dniem wejścia w życie niniejszego dekrety tracą moc wszelkie przepisy w przedmiotach unormowanych tym dekretem.

§ 2 W szczególności uchyla się wraz z wszystkimi późniejszymi zmianami i uzupełnieniami:

1) art. 1663—1672 i 1775—1776¹ ustawy postępowania cywilnego z 1864 r., utrzymane w mocy art. XVII § 1 pkt. 12 przepisów wprowadzających kodeks postępowania cywilnego;

2) §§ 181—219 i 257—265 patentu cesarskiego z dnia 9 sierpnia 1854 r. o postępowaniu w sprawach niespornych (Dz. u. p. austr. Nr 208);

3) §§ 109—113 normy jurysdykcyjnej z dnia 1 sierpnia 1895 r. (Dz. u. p. austr. Nr 111), utrzymane w mocy art. XXV pkt 2 przepisów wprowadzających kodeks postępowania cywilnego;

4) §§ 32—34 rozporządzenia cesarskiego z dnia 15 września 1915 r. o należnościach sądowych (Dz. u. p. austr. Nr 279) oraz pozycje 26, 29 i 30 pkt a)—e) taryfy, stanowiącej załącznik tego rozporządzenia;

5) §§ 35—44 i 46—68 ustawy z dnia 17 maja 1898 r. o sprawach sądownictwa niespornego w brzmieniu obwieszczenia z dnia 20 maja 1898 r. (Dz. u. Rzeszy, str. 339 i 771);

6) §§ 91—95 i 99 ustawy o kosztach sądowych z dnia 25 lipca 1910 r. (Zb. u. prusk. z 1910 r., str. 184 i z 1917 r., str. 17);

7) art. XVII § 1 pkt 4 przepisów wprowadzających kodeks postępowania cywilnego;

8) art. 91 przepisów o kosztach sądowych;

9) art. 25 dekretu z dnia 29 sierpnia 1945 r. w sprawie postępowania o uznanie za zmarłego i o stwierdzenie zgonu (Dz. U. R. P. Nr 40, poz. 226).

§ 3. Przepisów art. 89 pkt 2) i 3) oraz art. 90 przepisów o kosztach sądowych nie stosuje się w sprawach, które należą do właściwości władzy opiekuńczej.

Art. 44. Do postępowania, unormowanego dekretem niniejszym, stosuje się odpowiednio przepisy przejściowe, zawarte w rozdziale VIII kodeksu postępowania niespornego (art. 49—53) ze zmianami i uzupełnieniami, zawartymi w przepisach poniższych.

Art. 45. Za samodzielną część postępowania (art. 49 § 2 kodeksu postępowania niespornego) w zakresie stałego nadzoru władzy opiekuńczej nad opieką lub kuratelą uważa się każde postępowanie, którego celem jest załatwienie poszczególnej sprawy, wynikłej w toku opieki lub kurateli.

Art. 46. § 1. Jeżeli stały nadzór nad opieką lub kuratelą, ustanowioną przed dniem wejścia w życie dekretu niniejszego, wykonywał według dotychczasowych przepisów sąd, który nie jest władzą opiekuńczą w rozumieniu prawa opiekuńczego, nadzór ten należy z urzędu przekazać właściwej władzy opiekuńczej.

§ 2. Jeżeli jednak w sądzie, wymienionym w paragrafie poprzedzającym, wszczęte zostało przed dniem wejścia w życie dekretu niniejszego postępowanie, które należy uważać za samodzielną część postępowania, przekazanie następuje dopiero po prawomocnym ukończeniu tego postępowania.

Art. 47. § 1. Przepisy art. 34—40 i 42 stosuje się w sprawach, wszczętych przed dniem wejścia w życie dekretu niniejszego, do wszelkich czynności, powodujących koszty sądowe, które następują po tej dacie.

§ 2 Opłatę z art. 41 pobiera się po raz pierwszy od dochodów za rok kalendarzowy 1946.

Dział V.

Przepisy końcowe.

Art. 48. Wykonanie niniejszego dekretu porucza się Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 49. Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem 1 lipca 1946 r.

19. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 czerwca 1946 r.
Regulamin wewnętrznego urzędowania sądów grodzkich
jako władz opiekuńczych.

(Dz. U. Nr 25, poz. 162).

§ 13. W celu kontroli czynności władzy opiekuńczej prowadzi się raptularz roczny (wzór 2), oparty na systemie kalendarzowym.

§ 15. Do raptularza muszą być wpisane w szczególności terminy rocznych sprawozdań (rachunków), składanych przez opiekunów lub kuratorów.

Sędzia po przyjęciu sprawozdania (rachunku) oznaczy w zarządzeniu datę, w której następne sprawozdanie (rachunek) ma być przedstawione władzy opiekuńczej. Datę tę odnotowuje się w raptularzu.

§ 16. Daty złożenia rocznych sprawozdań i rachunków wyznaczać należy, mając na uwadze warunki gospodarcze zainteresowanych.

Rok sprawozdawczy (rachunkowy) powinien, o ile możliwości, pokrywać się z rokiem kalendarzowym lub obrotowym.

SKOROWIDZ RZECZOWY

do Księgi I Kodeksu postępowania niespornego

(Liczby oznaczają artykuły księgi I)

- Adwokat 15
akta sprawy 38
- Biegły 27
braki formalne 19
- Celowość 9
cudzoziemcy 5
czynności dokonane 11, 12
- Dochodzenie 26
doniesienie 16
doręczenie 32, 34, 36
dowody 26
droga postępowania niespornego
1, 3, 6, 22
- Interes publiczny 13
- Jawność 23
- Kasacja 35, 37
Kodeks postępowania cywilnego 4
koszty 39, 40
kurator 13
- Natychmiastowa wykonalność 40
nieważność 37
- Odpisy 18
osoba zainteresowana 2, 7, 13, 24
zaufania 23; publicznego 26
- Pełnomocnik 15
pismo 18, 19
- postanowienie
kończące postępowanie 34, 35
przedstanowcze 34
prawomocność 33, 40
postępowanie sporne 43, 44
prokurator 53
Prokuratoria Generalna 13, 53
przeglądania akt 38
przekazanie sprawy 11
przeszkoda 9
przysięga 27
przyznanie 28
- Roszczenie majątkowe 21, 22, 28
rozprawa 25
- Sąd
Najwyższy 7
grodzki 6
polubowny 22
skarga kasacyjna 35, 37
stosunek prawny 33, 43
- Środek odwoławczy 32
świadek 27
- Termin 24
- Uczestnik 12, 13, 18, 23 — 28
ugoda 21, 41
umorzenie postępowania 3, 8, 20, 30
ustalenie stosunku 33
uzasadnienie 32

- Właściwość
miejscowa 7, 8, 11; rzeczowa 11
niedopuszczalność umowy 10
wniosek 2, 16, 17, 29
 cofnięcie 20
 oddalenie 33
 odrzućenie 11
wpisy w księgach 42
wszczęcie postępowania 2, 8, 16
wykonanie 40, 41
wstrzymanie 40
 wyłączenie sędziego 12
 wyznaczenie sądu 9
 wznowienie 52
Zabezpieczenie dowodu 29
zamieszkanie 7
zarządzenie tymczasowe 16
zawieszenie postępowania 50
zażalenie 34, 37
zdolność do działania 14, 15
z urzędu działanie 2, 7, 8, 9, 11,
 17, 26, 39, 41
-

SPIS RZECZY

Przedmowa	Str.	3
Uwagi ogólne o postępowaniu niespornym		7
Objaśnienie skrótów		10

KODEKS POSTĘPOWANIA NIESPORNEGO

Księga I

Część ogólna

Rozdział I. Przepisy wstępne	art. 1 — 5	13
Rozdział II. Właściwość sądu i wyłączenie sędziego	art. 6 — 12	19
Rozdział III. Postępowanie	art. 13 — 38	31
Rozdział IV. Koszty	art. 39	55
Rozdział V. Wykonanie	art. 40 — 42	57
Rozdział VI. Stosunek do postępowania spornego	art. 43 — 44	58
Rozdział VII. Przepisy wprowadzające	art. 45 — 48	60
Rozdział VIII. Przepisy przejściowe	art. 49 — 53	61
Rozdział IX. Przepisy końcowe	art. 54 — 55	63

PRZEPISY SZCZEGÓŁOWE

jednolitego postępowania niespornego

1. Rozporządzenie Prezydenta Rzplitej z dn. 14 maja 1924 r. o przerachowaniu zobowiązań prywatno-prawnych	§§ 47 — 48	67
2. Rozporządzenie Prezydenta Rzplitej z dn. 21 czerwca 1932 r. o ograniczeniu nadmiernych wynagrodzeń w przedsiębiorstwach	art. 6 — 7	68
3. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dn. 5 sierpnia 1932 r. o trybie postępowania w sprawach, wynikłych ze stosowania rozporządzenia Prezydenta Rzplitej z dn. 21 czerwca 1932 r. o ograniczeniu nadmiernych wynagrodzeń w przedsiębiorstwach	§§ 2, 11, 12	69

	Str.
4. Ustawa z dn. 10 marca 1934 r. o ochronie przyrody	69
5. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dn. 1 lipca 1934 r. o rejestrze handlowym	70
Przepisy co do innych rejestrów	72
6. Rozporządzenie Prezydenta Rzplitej z dn. 24 września 1934 r. Prawo o postępowaniu wywłaszczeniowym	73
7. Ustawa z dn. 30 marca 1937 r. o układach zbiorowych pracy	75
8. Ustawa z dn. 30 marca 1939 r. o powszechnym obowiązku świadczeń rzeczowych	76
9. Dekret z dn. 29 sierpnia 1945 r. w sprawie postępowania o ubezwłasnowolnienie	
Rozdział I. Przepisy ogólne	76
Rozdział II. Doradca tymczasowy	77
Rozdział III. Postępowanie	78
Rozdział IV. Uchylenie i zmiana ubezwłasnowolnienia	79
Rozdział V. Koszty	79
Rozdział VI. Przepisy końcowe i przejściowe	80
10. Dekret z dn. 29 sierpnia 1945 r. w sprawie postępowania o uznanie za zmarłego i stwierdzenie zgonu	
Rozdział I. Postępowanie o uznanie za zmarłego	80
Rozdział II. Postępowanie o stwierdzenie zgonu	82
Rozdział III. Uchylenie postanowienia o uznaniu za zmarłego lub stwierdzenie zgonu	82
Rozdział IV. Koszty sądowe	83
Rozdział V. Przepisy końcowe i przejściowe	83
11. Dekret z dn. 25 września 1945 r. Prawo małżeńskie	85
12. Dekret z dn. 25 września 1945 r. Przepisy wprowadzające prawo małżeńskie	86
13. Dekret z dn. 25 września 1945 r. Prawo o aktach stanu cywilnego	86
14. Dekret z dn. 25 września 1945 r. Przepisy wprowadzające prawo o aktach stanu cywilnego	88
15. Dekret z dn. 22 stycznia 1946 r. Przepisy wprowadzające prawo rodzinne	88

		Str.
16. Dekret z dn. 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich	art. 6, 33	89
17. Dekret z dn. 14 maja 1946 r. Przepisy wprowadzające prawo opiekuńcze	art. VII—IX	90
18. Dekret z dn. 21 maja 1946 r. o postępowaniu władzą opiekuńczą		
Dział I. Przepisy ogólne	art. 1 — 12	90
Dział II. Przepisy szczególne		
Rozdział I. Zezwolenie na czynności prawne	art. 13	92
Rozdział II. Sprawy z zakresu prawa małżeńskiego	art. 14 — 15	92
Rozdział III. Sprawy z zakresu prawa rodzinnego	art. 16 — 22	93
Rozdział IV. Sprawy z zakresu opieki	art. 23 — 29	94
Rozdział V. Sprawy z zakresu kurateli	art. 30 — 33	96
Dział III. Koszty sądowe	art. 34 — 42	96
Dział IV. Przepisy wprowadzające	art. 43	97
19. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dn. 11 czerwca 1946 r. Regulamin wewnętrznego urzędowania sądów grodzkich jako władz opiekuńczych	§§ 13, 15, 16	99
Skorowidz rzeczowy		101

PEDAGOGICZNA
BIBLIOTEKA
WOJEWÓDZKA

Gdańsk-Wrzeszcz
Al. Gen. J. Hallera 14

5152

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka
w Gdańsku

5152/1

010001005152